יודען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

הײנט 20 זײטען

נייער פאלקסבלאט

№ 193 | Łódź, Piątek, 17 sierpnia 1934 r. | צוועלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ו' אלול תרצ"ד | № 193

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 71-224

אין היינטיגען נומער געפינט זיך א ספעצ. ביילאגע א. נ.

„דאס נייע שול-יאר 1934/35"

קוראטאריום פון די שולן און קינדער-היימען

א. נ. וול. מעדעם אין לאדוש.

מארגען, שבת, 2 נאכמ. קומט פאר אין העלענאוו-גארטען

א גראנדיעזע

גארטען-פערוויילונג

ארב. געז. פאר פיזישער דערציאונג אין פוילן „מארגענשטערן" אפט. אין לאדוש.

פערבונדען מיט א טורן-פעסט

אין פראגראם: לייכט-אטלעטישע פארמעסטונגען. א וועט-לויף אויף א שטח פון 1000 מעטער. ארטיסטיש-קינסטלערישער אויפטריט. סימפאנישער קאנצערט אונטער דער ליטונג פון דיר. ה' סעוו. פיעטרושקא. ארויסטריט פון בלאז-ארקעסטער ביי דער געז. „קולטור-ליגע". פארשידענע אטראקציעס. רייכע פאנטאן-לאטעריע מיט פיל ווערטפולע פאנטען. אייגענער בילינער בופעט. 7 אזונט וועלען זיך אויף דער ספעציעל בעלויכטענער עסטראדע אנהויבן גימנאסטישע איבונגען אויסגעפיהרט פון די מענער- און פרויען-גרופען. פריי-איבונגען. איבונגען אויף מכשירים. ספארט-טאנץ. פיראמידען א. א.

בילעטען צום פרייז פון 1 זל. און 50 גראשען שוין צו בעקומען אין דער טעאטראל-ארטיסטישער אפטיילונג פון דער „קולטור-ליגע", זאכאדניע 68, פראנט פארטער.

העלענאוו

זונטאג, דעם 19 אויגוסט, פינקטליך 9 אווענד אויפ'ן פערלאנג פון פובליקום קומט פאר

א קאנצערט פון וועלטבעריהמטען אויבערקאנטאר

משה קוסעוויצקי

וועלכער וועט זיין דער לעצטער אין היינטיגען זומער-סעזאן.

אין פראגראם: תפלות, פאלקס-לידער, לידער פון ארץ-ישראל אויך אפערן-אריעס.

ביים קלאוויר: פר. ליכטערמאן-דאווידאוויטש.

פון 5 נאכמיטאג קאנצערט פון סימפאנישען ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון דיר. ס. פיעטרושקא.

בילעטען צום פרייז 1.09 זל., פאר קינדער 54 גר. צו בעקומען אין דער טערקישער קאנדיטאריי, פיעטריקאווער 12 און אין קאסע פון העלענאוו.

אולנאווע בילעטען צו 54 גר. קענען בעקומען נאר פעראיינען אין פארפערקויף אין דער טערקישער קאנדיטאריי.

Park HELENÓW

דינסטאג, ד. 21-טען אויגוסט 9 א זייגער אווענד

גרויסער סימפאנישער קאנצערט

ניינטע סימפאניע

אין פראגראם צווישען אנד. בעטהאווענס

דירינענט: בראניסלאוו שולץ.

געניוערס אין די וויטערדיגע אנאנסען.

זונטאג — דער לעצטער טאג

ארויסצונעמען הכשרים

די קצבים, וואס האבען פערשפעטיגט ארויסצונעהמען דעם הכשר פאר'ן חודש אלול, דארפען זיך מעלדען אין ראבינאט קומענדיגען זונטאג, דעם 19-טען ד. ח. אין די שעה'ן פון 11—3 און פון 8—10 אווענד.

אין די נאהענטסטע טעג וועט דער ראבינאט פערעפענטליכען א גענויע ליסטע פון יענע קצבים, וואס האבען נישט קיין הכשר אלס אזעלכע, וואס שטעהען מחוץ דער השגחה פון ראבינאט.

ה' אלול תרצ"ד.

ועד הרבנים בעדת לודז.

בית-הכנסת „אהל יעקב"

18 גדאנסקא 18

מחר, שבת פ' שופטים

הטפה

ע"י מטיף ביהכנ"ס העורך א. לובושיצקי וגם חגיגת בר-מצוה. הקהל מתבקש לבוא.

הועד.

אויפפאדערונג!

אלע גלויביגע פון

חיים אשר רוביז,

לאדז, נאוואמיעסקא 4,

ווערען געבעטען צו קומען אין זייערע אייגענע אינטערעסען מאנטאג 6 אוו. צו מ. י. פרידריך, פיעטריקאווער 42, כדי אנצונעהמען געמיינזאמע שריט.

מאיר ליפשיץ

משה פרידריך

הזכרה

זונטאג, דעם 19. אויגוסט 1 א זייגער בייטאג צו דער שמערצליכער יאהרצייט פון אונזער געוו. לאנג-יעהריגען און געשעצטען פרעזעס

שמואל הערשבערג ז"ל

קומט פאר אויפ'ן בית-החיים א הזכרה.

אלע מיטגלידער און מתפללים פון בית-הכנסת ווערען געבעטען צו קומען פינקטליך.

די פערוואלטונג פון „לינת החולים"

פאלודניאווא 19.

אזוי ווי דער

ה' יאסל גראסמאן

שרודמיעסקא 106

איז געשטעלט געווארן צום „שאנד-סלופ" דורך דער שידס-קאמיסיע און צוליב זיינע וויטערדיגע אויפפירונג ווערט דאס דורך די פערוואלטונג בעשטעטיגט, און ער ווערט אויסגעשלאסען פון פאריין אלס מיטגליד.

מיט אכטונג

די פערוואלטונג

פון צענטראלען ראד-פערקעהר

פילסודסקיעגא 43

רעזט

די איינציגע לאדזער יודישע צייטונג

„נייער פאלקסבלאט"

פארק העלענאוו

לאדזער יודיש. מוזיק-פעראיין „שיר"

שבת, דעם 25-טען אויגוסט 8.30 אווענט קומט פאר אין פארק העלענאוו

א גרויסער קאנצערט פון „שיר-כאר"

אונטער דער לייטונג פון פראפ. ל. פילוווישיס

ס'נעמען אנטייל: דער „שיר-כאר", פערגרעסערטער סימפאנישער ארקעסטער און די סאליסטען פרל. ס. הריפיוניק (סאפראן), ה. קארין (טענאר) און ח. סאליסקי (באס).

אין פראגראם: קלאסישע מוזיק און יודישע פאלקס-לידער.

בילעטען צום פרייז פון 1.09, פאר קינדער און שול-יוגענט 54 גר. שוין צו בעקומען אין לאקאל פון „שיר", נארוטאוויטשא 32, און אין טאג פון קאנצערט ביי דער קאסע פון „העלענאוו".

איינגאנג אין גארטען פון 3 א זייגער נאכמ. פון 5–7 א סימפאנישער קאנצערט אונטער דער לייטונג פון ס. פיעטרושקא. פון 7–8.30 – פערוויילונג.

אויפרוף צו אלע מילך-הענדלער

מיר פאדערן אויף אלע מילך-הענדלער, מיטגלידער און נישט-מיטגלידער אומבעדינגט צו קומען זונטאג דעם 19 ד. ח. 6 פארנאכט אין לאקאל פון מילך-הענדלער-פעראיין פולנאצנא 31,

אויף א דרינגענדע בעראטונג

ווייל עס דראהט אייך צו פערלירען די פרנסה.

מיט אכטונג

די פערוואלטונג

צו דער פערלאבונג פון מיין פריינד

ישראל ליפקאוויטש

מיט פרל. מרים

פזשעמיסלאווסקא

(ווידאווא) ווינשט א הארציגען מזל-טוב

ישראל בוים

ב"ה

אויפרוף צו אלע יודישע עלטערן אין לאדז

הועד של ביה"ס „יסודי התורה" אלעע 1. מאי (פאטאזש-שולן) 37, האט בעשלאסען צום נייעם שול-יאהר 1934/35 איינצופיהרען אין דער דאזיגער אנשטאלט און אינ'ם גן-ילדים בעדייטענדע תקונים און פערבעסערונגען הן בנוגע דעם סדר-הלימוד פון די למודי מודיא (עברי, חומש — רש"י, נ"ך, גמרא ותוספות א.אז.וו) ולמודי חול (וועלכע זאל ענטשפרעכען די למודים פון א פאושעכנע שולע) בכלל דאס אלץ געלערנט דורך בעסטע פעדאגאגישע קרעפטען, מלמדים און לעהרער—הן בנוגע די היגיענישע פאדערונגען פון א מאדערנער לעהר-אנשטאלט, וואס צו דעם צוועק איז אויך דעם שול-לאקאל פריש רעמאנטירט, פערבעסערט און פערגרעסערט געווארען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט האט זיך אונז איינגעגעבען צו אנגאזשירען דעם אין לאדז בעקאנטען לשון-קודש-קענער און למדן (לאנג-יעהריגען שול-אינהאבער) ר' יצחק גאלדבערג אלס דירעקטאר און לעהרער פון חומש-רש"י, נ"ך, לשון-קודש, העבראישע קאנווערזאציע, יודישע היסטאריע, דקדוק, באור-התפלות און קריאת התורה.

ס'איז אלזא צו האפען, אז מיט'ן איינטריט פון אויבענדערמאנטען פעדאגאג, וועט אונזער לעהר-אנשטאלט אפעקגעשטעלט ווערען אויף דער געהעריגער הויך און די יודישע עלטערן, וועלכע ווילען געבען זייערע קינדער א עכט יודישע און דערבאי אויך א וועלטליכע ערציהונג וועלען נישט פערזוימען האט פריהער זיך צו מעלדען מיט זייערע קינדער אין קאנצעלאריע פון ביה"ס „יסודי התורה", אל. 1. מאי 37 וכל הקודם זכה. אנמעלדונגען פון 9 ביז 3 נאכמ.

ברגשי כבוד גמור — הועד.

צוריק אין דער שולע!

די לאנג עקזיסטירענדע און איבעראל בעוואוסטע
7=קלאסיגע מעבער=שולע ב. האמער פילסודסקיעגא 45

מאכט בעקאנט דאס צום נייעם שול-יאהר ווערט א חוץ דעם אלגעמיינעם פולען העברעאישען לעהר-פראגראם די למודי קודש פון די נאכמיטאג-שעה'ן וועלכע קומען פאר אונטער דער לייטונג פון תלמודיסטן מומחים פיל פערגרעסערט. אויך צוליב'ן דראנג נאך ארץ-ישראל ווערט איינגעפיהרט די ענגלישע שפראך. די שילער בעקומען א גרינדליכע פארבערייטונג צו דעם יודישען גימנאזיום און אויך אין אלע אנדערע מיטעל-שולען.

אין פארבערייטונגס-קלאס (גן=ילדים) ווערן אנגענומען קינדער פון 9 יאר אן. ס'ווערט ערטיילט הנחה-פרייזען. בעמ.: די שולע איז פריש רעמאנטירט! נייע איינריכטונגען! איינשרייבונגען קומען פאר טעגליך פון 9–2 פארם. און פון 4–7 אווענד.

די לייטונג.

הנהלות הגמנסיות
ובתי=הספר העממיים

של החברה ליסור בתי=ספר עברים בלודז

מודיעות, כי הלשכות של

הגמנסיה הראשונה לנערים,
רחוב מגיסטרצקה 21, טלפון 134-11

הגמנסיה השניה לנערים,
רחוב מגיסטרצקה 22, טלפון 134-12

הגמנסיה לנערות,
רחוב פירמוביץ 6, טלפון 127-95

מתקבלות בשעות העבודה, משעה 10 עד 14, הרשמות אל הגמנסיות ואל כל המחלקות של בתי-הספר העממיים.

אל המחלקה הראשונה של בית-הספר העממי (לפנים מכינה א) מתקבלים ילדים שמלאו להם שש שנים.

ההרשמות של ילדים וילדות בגיל ארבע שנים ומעלה אל
גן הילדים של החברה הנ"ל (רחוב שנקביטש 26)
מתקבלות בלשכת הגמנסיה לנערות, רחוב פירמביץ 6.

Z prawami gimnazjów państwowych

Prywatne Gimnazjum Męskie

oraz SZKOŁA POWSZECHNA

I. KACENELSONA

ul. Zawadzka 43, tel. 151-79

איינשרייב. פון נייע שילער נעמט אן די קאנצעל. טעגליך פון 9–2 און 5–7 נמ. אין 1-טן ארויאל ווערן אנגענומען קינדער אין עלטער פון 6 יאר אן אין דער מוסטערהאפטער פרעבעל-שיל (גן-ילדים) ווערן אנגענומען קינדער פון $3^1/_2$ יאר אן

וויכטיג פאר עולים קיין ארץ=ישראל!

די בעקאנטע עקספעדיציאנס=פירמע

„POLTRANS"

לאדז, 27 נארוטאוויטשא 27

מאכט בעקאנט, אז אונזער פירמע שטעהט אין

א דירעקטער פערבינדונג מיט ארץ=ישראל!

די לאדזשער עולים, וואס ווילען, אז זייערע באגאזשען זאלען אנקומען שנעל אין בעסטען ארדנונג, זאלען זיך ווענדען דירעקט צו דער אין לאדז בעקאנטער עקספעדיציאנס-פירמע Biuro Transportowe „POLTRANS"
w Łodzi ul. Narutowicza 27, tel. 155-27

בעמערקונג: מיר נעהמען אן זאמעל-לאדונגען אויף: ווארשא, ווילנא, קראקא, ראוונא, ביאליסטאק און סובאלק.

דעם עכטען גוטען כשר'ן ביליגען
ווין - קידוש

ווי אויך אריגינעלע רויטוויינען אין בעסטער קוואליטעט
צו זעהר צוגענגליכע פרייזען
ספעציעל פיר מאגען און צוקער=ליידענדע בעקומט מען אין דעם בעקאנטען ווין=געשעפט פון

ע. שיקיער

— אינהאבער: —
ישראל שיקיער

לאדז, 1 פולנאצנא 1, טעלעפאן 107-84.

דער שווער = געטראפענער פאמיליע ה' **שלמה גאלדקארן און פרוי** צוליבן פריהצייטיגען טויט פון זייער איינציג ליב טעכטערל

בראנקא נ"ע

דריקען מיר אויס אונזער אויפריכטיגסטען מיטגעפיהל.
זיין געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבילי ציון וירושלים.

ה. ד. שימשעוויטש און פאמיליע.

דיַ יודישע

ארטאדאקס'שע שולע
בית אולפנא

פיעטריקאווער 111 (אל. קאשטשושקי 48)
טעל. 176-46

נעהמט אן שילער אין אלע קלאסען.
איינשרייבונגען טעגליך פון 10–1 און פון 5–7 נאכמ.

די לייטונג

פון בעוואוסטען ארטאדאקסישען לערן=אנשטאלט

„בית=תלמוד"

פיעטריקאווער 18 / וואלטשאנסקא 41) טעל. 191-81

מאכט בעקאנט די חשובע עלטערן, אז די נארמאלע למודים הויבען זיך אן אי"ה א' תצא, דעם 19/VIII.

גלייכצייטיג מאכען מיר בעקאנט, אז דער פראגראם פון למודי קודש ווערט פילפאכיג פערגרעסערט און דאס צום פראגראם פון דער 7-טער קלאס ווערט איינגעפיהרט דאפעלטע בוכהאלטעריע, קארעספאנדענץ און ענגליש.

אין גן-ילדים (פרעבעל-אבטיילונג) ווערען אנגענומען תלמידים פון 5 יאהר אן. אויפ'ן פערלאנג פון די עלטערן, ווערען די קינדער געפירט און געהייגנטע הערט דורך א ספעציעלע מענש.

איינשרייבונגען ווערען אנגענומען טעגליך אין שול-קאנצעלאריע פון 9—2 און פון 4—8 נאכמ.

די לייטונג.

עפענטליכער דאנק

מיר דריקען אויס אונזער הארציגסטען יישר-כח דעם שול=אינהאבער

ה' ב. האמער

פילסודסקיעגא 45

פאר זיין גוטע ערציהונג און פארבערייטונג פון אונזערע קינדער אין דער 3=טער קלאס גימנאזיום.

שלמה גליקליך, זאוואדזקא 20
יוסף ישראל מאהן פיעטריקאווער 20

די פריוואטע

7=קלאסיגע מענער פאלקס-שולע

„Nauka i Wychowanie"

פון לעהרער=קאאפעראטיוו אין לאדז

מאכט בעקאנט, אז די וויטערדיגע איינשרייבונגען נעהמט אן די קאנצעלאריע אויף פילסודסקיעגא 62 (געוועזענער לאקאל פון גימנאזיום „וויעדזא") יעדען טאג פון 10–1 און 5–8. — טעל. 245-97.

עס ווערט געלערנט לויט די נייעסטע פעדאגאגישע דערגרייכונגען יודישע למודים אין א ברייטען מאסשטאב. ביי דער שול איז טעטיג א מוסטערהאפטע פרעבעל=שול.

דער לייטער ע. גאלדשמיד.

רעכער

צו וועש און הענט-שקעס ווערן געמאכט
שרודמיעסקא 8.

אין דער בעוואוסטער 7=קל. שולע"
— פון —

ש. זשעלאנקא

פילסודסקיעגא 70 (וואלטשאנסקא)
פראנט 1 שטאק

ווערען אנגענומען שילער פון 5½ יאהר אן. אין דער שולע ווערט געלערנט א הויך אל-געמיינע למודים לויט'ן רעגירונגס-פראגראם אלע יודישע למודים אין גרויסן מאסשטאב. א גרויס געוויכט ווערט געלייגט אויף דער העברעאישער שפראך. אין דער V און VI קלאס ווערט אויך געלערנט ווערען די ענגלישע שפראך. דאס פערזאנאל בעשטעהט פון ערשטקלאסיגע פעדאגאגישע קרעפטען. איינשרייבונגען פון 10—2 און פון 3—8. צוליב דעם קריזיס זענען די פרייזען מעסיג.

Dr. med

N. JELEŃKIEWICZ

צוריקגעקעהרט

Zawadzka 23, tel. 146-75.

Dr. med. A. WITOŃSKI

אינערליכע קראנקהייטען
ספעצ. הארץ און לונגען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
צעגעלניאנא 20, טעל. 102-77
און נעהמט אן פון 6 – 8 אווענד.

Dr. med.

Haltrecht

צוריקגעקעהרט

ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס-קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 131-86
נעמט אן פון 8—11 מיטאג און פון 5—9 אווענט
זונטאג פון 10—1 בייטאג.
אלע ארט אנאליזען.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזן

אויערן, נאז און האלז קליניק

מיט בעטען פון Dr.

Z. Rakowski

פיעטריקאווער 67. טעל. 127-81.
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.) ווי אויך אמבולא-טארישעס פון 11–2 און פון 5–8 אווענט.

Dr. med.

Leon Familier

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
שערפיעג 37 (בענעדיקטא 6.)
נעהמט אן פון 5–7 נאכמ.

Dr

Wajnberg

ספעצ. פון לונגע, הארץ און סקלעראז-קראנקהייטען
וואוינט יעצט פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9–10 פריה, 3–5, 8–9 אוו.

פאר גאלד,
בריליאנטען

בריזשוטעריע
און לאמבארד-קוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזען
אליזאר פיאלקא
פיעטריקאווער 7.

דאנקזאגונג

מיר דריקען אויס אונזער הארציגען דאנק דעם

ה' מ. ראדאשיצקי

גאספאדארזש פון דער זומער-קאלאניע ביי „נותן לחם" אין קאלי, פאר זיין גוטע אויפאפערליכע צו אונז בעציהונג וועלכע מיר וועלען קיינמאל נישט פערגעסען. אונזער דאנק אויך די גאנצע פערוואלטונג. א ספעציעלען דאנק דעם פרעזעס ה' כארי.

60 אונטערשריפטען פון די קינדער.

מזל=טוב!

אונזער חשוב'ן וויצע - פרעזעס ר' מענדעל בערגער און פרוי צו דער חתונה פון זייער ליבען זוהן

ה' יחזקאל בערגער מיט פרל. פעלא ארבוס

ווינשען פיל נחת און פרייד.

די פערוואלטונג און פרויען-קאמיטעט פון „תומכי אורחים"

לודז, ו' אלול תרצ"ד.

אונזערע ג' פריינד ה' מענדעל בערגער און פרוי צו דער האכצייטס-פייערונג פון זייער ליבען זוהן

ה' העניעק בערגער מיט פרל. פעלא ארבוס

ווינשט גליק ליבל לייזעראוויטש און פרוי.

שפארט געלד

דורך קויפען רעיעלע סחורה
צו די ביליגסטע פרייזען
לאזט זיך נור ביי דער פירמע

„באראוויץ"

לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 10-528

וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און רעיעלע קוועלע
פון גוטען קידוש=וויין

ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארווינען, ווי אויך אלע סארטען
ליקער, בראנפען'ס און מעהד.

Z intencji zaślubin kolegi naszego
p. Pinka Klajnmana
z p. Blumą Szymkiewiczówną
życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości.
Aron Gepner,
Natan Gingold.

צו דער פערלאבונג פון אונזער חשובן שפס ברודער
ה' עליאש קירשטיין מיט פרל. סאלא טעמפעלהאף
ווינשען מיר פיל גליק און עווי-גען צופרידענהייט.
אנשעל מערמענשטיין
יוסף לייב
אברהם פענזעל

סאלא טעמפעלהאף
אלי' זיינוועל קירשטיין

פערלאבט

לאדז אין אויגוסט 1934.

צו דער פערלאבונג פון ה' אלי' זיינוועל קירשטיין מיט פרל. סאלא טעמפעלהאף

ווינשט א הערצליכען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט

פירמע זינדעל פיין
נאוואמיעסקא 5.

צו דער פערלאבונג פון מיין חשוב'ן פריינד ה' אלי' זיינוועל קירשטיין מיט פרל. סאלא טעמפעלהאף

ווינש איך פיל גליק און צופרידענהייט

פאמיליע יאקובאוויטש.

קלאנגען וועגען א באמבען=אטענטאט אויף גערינגען

גערינגס געזונד-צושטאנד איז אנ'ערנסטער

בערלין, 16 (ספ. טעל.) לויט פריוואטע אינפארמאציעס, איז גערינגס געזונד-צושטאנד זעהר אנ'ערנסטער, נאך דער אויטא-קאטאסטראפע.

באלד ווי מען האט גערינג'ן געבראכט אין שפיטאל אריין, האט זיך ארויסגעשטעלט, אז מען מוז איהם מאכען אנ'אפעראציע. דער פערוואונדעטער פרעמיער גערינג איז געהאלטען געווארען אונטער נארקאז 2 שעה. די דאקטוירים האבען פעסטגעשטעלט, אז הגם די וואונד איז א שווערע, איז אבער נישט פערהאן קיין שום געפאהר. די אפעראציע איז געווארען קאמפליצירט צוליב דעם, וואס גערינג איז פערוואונדעט געווארען אין די פלייצעס אויפ'ן זעלבען ארט, וואס ער איז געווארען פערוואונדעט בעת דער מלחמה.

פאריז, 16 (ספ. טעל.) אין פאריז ווערען ווייטער פערשפרייט קלאנגען וועגען אנ'אטענטאט, וואס זאל האבען אויסגעפיהרט געווארען אויף גערינג'ן.

די דעפעשען, וואס קומען אן קיין פאריז דערצעהלען, אז אויפ'ן פרייסישען מיניסטער-פרעזידענט גערינג, וועלכער האט זיך צוריקגעקעהרט פון זיין אגיטאציע-רייזע קיין בערלין, איז אויסגעפיהרט געווארען א באמבען-אטענטאט.

אייניגע אומבעקאנטע פערזאנען האבען אויפ'ן שאסיי אפגעווארט אויפ'ן אויטא פון מיניסטער און האבען א שליידער געטון א באמבע אונטער'ן אויטא.

גערינגס אויטא איז שטארק בעשעדיגט געווארען גערינג און זיין שאפער זענען שטערבליך פערוואונדעט. אויף אלע וועגען און שטעגען ארום דעם ארט פון אטענטאט זענען דורכגעפיהרט געווארען מאסען אבלאוועס.

אפיציעל ווערען אבער די דאזיגע ידיעות נישט בעשטעטיגט.

מאסן=איסוואנדערונג פון סירישע ארבייטער קיין ארץ=ישראל

ירושלים, (י.ט.א.) דאס דמשק'ער אראבישע טאגבלאט „אליף-בא" דרוקט א קארעספאנדענץ פון דער חורנ'ער מארק-שטאט דעראא וועגען דער מאסען-איינוואנדערונג פון חורן-אראבער קיין א"י. די אראבער בעקומען אין א"י ארבייט אויף זעהר גוטע בעדינגונגען און זענען ביכולת צו שיקען זייערע משפחות אין חורן. טייל דערפער אין חורן האבען זיך איינגאנצען אויסגעליידיגט פון ערוואקסענע זכרים, וועלכע געפינען זיך אלע אויף ארבייט אין א"י, אין די דאזיגע דערפער זענען געבליבען, כמעט אויסשליסליך פרויען און קינדער, וועלכע בעקומען צוגעשיקט געלד פון א"י. די דאזיגע לאגע ווערט אויסגענוצט דורך רויבער און מארודערן, וועלכע געפינען א גינסטיג פעלד פאר זייערע קרימינעלע כוונות אין די כמעט שוצלאזע דערפער. פיל אראבער ברענגען אראפ קיין א"י נאך א געוויסער צייט אויך זייערע פרויען און קינדער פון חורן.

דאס יודישע סוחרטום באיקאטירט די לייפציגער מעסע

ווארשע (יט"א) דער צענטראל-קאמיטעט פאר אנטי-היטלעריסטישער ווירטשאפטליכער אקציע טיילט מיט דער יט"א:

אין צוזאמענהאנג מיט דער פארשטעהענדער לייפציגער הערבסט-מעסע, בעקומען יודישע סוחרים כסדר איינלאדונגען צוזאמען מיט דער פערזיכערונג, אז אין דייטשלאנד געהט איצט די יודען גוט. די יודישע סוחרים לאזען זיך אבער נישט אבנארען דורך די צביעות'דיגע פערזיכערונגען און שיקען מאסענווייז צוריק די איינלאדונגען מיט דער בעמערקונג, אז כל-זמן עס וועלען נישט צוריקגעשטעלט ווערען אלע מענשליכע און בירגערליכע רעכט פון דער יודישער בעפעלקערונג אין דייטשלאנד, קען נישט קיין זיך זעלבסט-אכטענדער יודישער סוחר אנהאלטען בעציהונגען מיט דעם איצטיגען דייטשלאנד.

דער צ.ק. פאר אנטי-היטלעריסטישער ווירטשאפטליכער אקציע אפעלירט אויף דעם וועג צום יודישען סוחרטום, אז אין קיין פאל זאל קיינער נישט פאהרען אויף דער היי-יעהריגער לייפציגער מעסע.

DO SZKOŁY
obuwie
Del-Ha
Łódź, Piotrkowska 59.

צי וועלען יודען געניסען פון דער אמנעסטיע אין דייטשלאנד?

בערלין (יט"א) אין צוזאמענהאנג מיט דעם לעצטען אמנעסטיע-געזעץ איז פערארדנעט געווארען אויפסנייע צו אונטערזוכען די אקטען פון די פערזאנען, וועלכע געפינען זיך אין די קאנצענטראציאנס-לאגערן אדער אין שוץ-ארעסט. די דאזיגע קאטעגאריע ארעסטירטע נעמט ארום א בעדייטענדע צאהל יודען. ביז איצט איז אבער נישט קלאר, צי וועלען די יודישע ארעסטירטע פאקטיש געניסען פון דער אמנעסטיע.

פערבאט געגען א קישיניעווער יודיש בלאט איז א"י

ירושלים (יט"א) דאס קישינעווער יודישע טאגבלאט „אונזער צייט" האט פערלוירען דאס רעכט פערשפרייט צו ווערען אין א"י אויף א פעריאד פון זעקס חדשים.

קלאנג=קינא=טעאטער „CORSO" Legjonów 2-4

היינט און פאלגענדע טעג! — אז געוועהנליכער שלאגער=פראגראם: — צום ערשטען מאל אין לאדז!

1) „5 פערשאלטענע דזשענטלמענער"
HARRY BAUER, RENE LEFEBRE
גרויסע סענסאציאנעלע פסיכאלאגישע דראמע, אין די הויפט=ראלען:

2) „7 גליקליכע טעג" מיט דעם גרעסטען העלדען-טענאר Józef Schmidt אין דער הויפט-ראלע. אנהייב 4 נ.מ. שבת און זונטאג 12 בייטאג.
פרייזען: 1.09 זל., 85 גר. און 54 גר.

דאס ערשטקלאסיגע שילער-קינדער און מעדכען= גארדעראבן-אטעליער — פון — W.HOCHMAN
16a אין איבערגעטראגען געווארן פון זאוואדזקא אויף וואולטשאנסקא 4, אין הויף פארטער און עמפעהלט זיך ווייטער די געעהרטע קונדשאפט.
מיט אכטונג
וו. האכמאן, וואולטשאנסקא 4

ליטאגראפישע דרוק=זאכען קלישעס צייכנונגען און מאטריצען
ליפערט די דרוקעריי
י. דיאמענט,
50 קילינסקיעגא 50.
טעל. 188-76

עלעגאנט, שעהן, קינסטלעריש אזוי זענען די שיך פון דער פירמע
A. Ogórek
11 ZAWADZKA 11
א ספעציעלע אפטיילונג פון מעבער=שיך

וויכטיג פאר זאקען= און בערעטען-פאבריקאנטען!
ס'ווערט אנגענומען צו קעטלען בערעטן און באטובקעס אויף 9-ער און 10-ער קעטעל=מאשינען ביי זאלצבערג, פילסודסקיעגא 22, וו. 35.

Dr. med.
IGN. MARGOLIS
אויגען-ארצט
האט זיך איבערגעצויגען
און נעמט אן פערזענליך
Piotrkowska 113, tel. 165-17
פון 1—2 און פון 5—7.

צאהן=ארצט
D. Sperling
צוריקגעקעהרט
1 זאוואדזקא 1, טעלעפאן 143-06
נעהמט אן פון 10—1 און פון 3—6 נ"מ

לעטשניצע
פאר וועגעריש קראנקע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
לאדז, זאוואדזקא 1
טעל. 205-38
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד.
וועגעריש-קראנקע, מענערשוואכע און הויט-קראנקהייטען
אנאליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס-סטאציע
איז טעטיג א גאנצען מעת לעת
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל
א בעראטונג 3 זל.

Dr. med. ADAM BENDER
אינערליכע קראנקהייטען
ספעציעל הארץ-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
האט זיך איבערגעצויגען אויף
אל. קאשטשושקי 29, טעל. 191-25
נעהמט אן פון 5—7 אווענד.

Dr. med. I.ROZENFELD
אוירען, נאז און האלז-קראנקהייטען
ZAWADZKA 8, tel. 241-53.
נעהמט אן פון 2.30 ביז 4.30

Dr. M. RUNDSZTAJN
ספעציאל-ארצט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
POMORSKA 7, tel. 127-84
נעמט אן פון 4 ביז אווענד.

Dr. med.
A. Gelbart
CHOROBY CHIRURGICZNE
Południowa 23 tel. 143-31
przyjmuje od 4-7 wiecz.

Dr. GAWROŃSKI
Ginekolog i Położnik
przeprowadził się
na ul. Sienkiewicza 63
tel. 124-51
przyjmuje od 5-6.

האלא! האלא!
איבעראשענדער סורפריז פארן געעהרטען לאדזער פובליקום
דער גוט=בעקאנטער און קאנצעסיאנירטער
קונסט=פאטאגראפישער אנשטאלט
„POLONJA"
האט זיך איבערגעטראגן און געפינט זיך איצט אין א ניי-מאדערן לאקאל
אויף גדאנסקא 31
און בעזיצט די נייעסטע אויסלענדישע פאטא = אפאראטען און הערליכע דעקאראציעס.
צוליב דער ערעפנונג בעקומט די ג' קונדשאפט א ספעציעלע פרעמיע ד.ה. 6 רעטושירטע פאטאגראפיעס אויף זייד-פאפיר און א פערגרעסערט פאטאגראף און אויסערדעם א שפיגעלע מיט זיין אייגען בילד באר פאר 1.50 זל.
בעמ.: פאר שילער, קבוצות פעראיינען און געז. אינסטיטוציעס די גרעסטע הנחות. ס'ווערט אויך אויסגעפיהרט אמאטארסקע פאטא-ארבייט זעהר ביליג און פינקטליך. אויף וואונש בעקומט מען אין מיין אנשטאלט שעהנע טעאטער-קאסטיומען, אלץ ניי.
מיט אכטונג
י. גוטערמאן אינה. פון „POLONJA"
31 גדאנסקא 31.

23 אומלעגאַלע יודישע עולים פערמשפּט

ירושלים, 16 (יט"א טעלעגראַפיש).

אין די ארץ-ישראל תפיסות ווערען טאָג-טעגליך געבראַכט די געכאַפּטע עולים וואָס זענען געקומען אומלעגאַל קיין א"י.

חיפה, 16 (יט"א טעלעגראַפיש)

פאַר'ן געריכט זענען געשטאַנען 23 יודישע אומלעגאַלע עולים, צווישען זיי 3 פרויען, 6 קינדער און 3 קריסטען פון רוסלאַנד. אלע זענען פער'משפט געוואָרען אויף 2 חדשים תפיסה און דעפּאָרטאַציע.

פאַרן זעלבען געריכט זענען געשטאַנען 16 אַראַבער, ווערנדיג אויך בעשולדיגט אין אומלעגאַל אַריינקומען קיין א"י. זיי זענען פער'משפט געוואָרען אויף 1 חודש אַרעסט און צו בעצאָהלען 5 פונט שטראָף.

דער „ארבייטס-פראַנט" קאָן נישט צווינגען צו בעזייטיגן יודישע ארבייטער

בערלין (יט"א) דאָס פראַנקפורטער געריכט האָט לעצטענס פערעפענטליכט אַן'אורטייל, וואָס שטעלט פעסט, אז נישט דער דייטשער „ארבייטס-פראָנט" און נישט אַ וועלכע עס איז אַנדערע אָרגאַניזאַציע איז נישט בערעכטיגט צו צווינגען צו בעזייטיגען פון דער אונטערנעהמונג יודישע אַרבייטער אָדער אָנגעשטעלטע.

דער אייגענטימער פון דער אונטערנעהמונג האָט געטענה'ט, דאָס ער איז געווען אָהנמעכטיג לגבי דער פּעראָרדונג פון „ארבייטס-פראָנט". דאָס געריכט האָט ענטשידען, אז בלויז דער פיהרער פון דער אונטערנעמונג איז בערעכטיגט צו בעזייטיגען פון דער ארבייט, ווייל ער איז פעראַנטוואָרטליך פאַר דער גאַנצער אונטערנעמונג.

מוניציפּאַל-וואַהלען אין חיפה

ירושלים (יט"א) צו די שטאָדט-ראַט-וואַהלען אין חיפה איז געשאַפען געוואָרען אַ פעראייניגטע יודישע וואַהל-ליסטע פון פיר יודישע ראַטמענער, אַזוי אַז אין די דריי יודישע וואַהל-קרייזען פון חיפה וועלען קיין וואַהלען נישט פאַר-

קומען. אין די איבעריגע קרייזען דאַרפען נאָך פאָרקומען וואַהלען פון פיר מוזולמענישע און פיר קריסטליכע ראַטמענער.

ירושלים, (יט"א) אויף דער אַלגעמיינער צאָהל 8,800 וואַהל-בערעכטיגטע אין ירושלים זענען רעגיסטרירט פונקט 50 פראָצענט (4,400) יודען, די צאָהל וואַהל-בערעכטיגטע מוזולמענער בעטרעפט 2,800, קריסטען 1,600, ירושלים ווערט איינגעטיילט אין 12 וואַהל-קרייזען, וועלכע וועהלען צו איין ראַטמאַן.

די צאָהל יודישע איינוואוינער פון ירושלים בעטרעפט פון 65 ביז 70 טויזענד, ד. ה. אַנ'ערך 10 ביז 12 טויזענד ערוואַקסענע אין וואַהל-עלטער.

דאָס רוב פון זיי זענען אָבער נישט קיין א"י-בירגער און האָבען נישט קיין וואַהל-רעכט.

א נײַע ציוניסטישע גרופּירונג אין ווין

ווין (יט"א) אין ווין האָט זיך געגרינדעט א נײַע ציוניסטישע גרופּירונג א. נ. „ענין הארץ", די נײַע גרופּירונג שטעלט זיך פאָלגענדע דריי הויפּט-אויפגאַבען: א) ענטשלאָסענע אונטערשטיצונג פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע אין קאַמף פאַר דער איינהייט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, ב) אינטענסיווירונג פון דער ארבייט פאַר די נאַציאָנאַלע פאָנדען און נאַציאָנאַלער קאָלאָניזאַציע, ג) קאַמף פאַר דער פערווירקליכונג פון פּרינציפּ פון יודישער ארבייט אין א"י און אונטערשטיצונג פון לאַנדווירטשאַפטליכער קאָלאָניזאַציע.

כעמיש-באַקטעריאָלאָגישער לאַבאָראַטאָריום

מ. שאַץ

לאָדז, פּעטריקאָווער 37.

פיהרט אדורך זעמטליכע ערצטליכע אנאַליזען פון אורין, בלוט, פלעגמע, אא.

אונגליקס-פאַלען פון גאַסען-בעוועגונג און בוי-אַרבייט אין תל-אביב

העכער 100 אונגליקס-פאַלען אין איין וואָך צייט

תל-אביב (יט"א) צוליב דער גרויסער צאָהל אונגליקס-פאַלען אין תל-אביב, פאַראורזאַכט דורך אויטאָמאָבילען און בעת בוי-אַרבייטען, האָט די תל-אביב'ער „קופת חולים" אַרויסגעגעבען אַ רוף וועגען מעהר פאָרזיכטיגקייט צו שאַפען אויך צו בוי-אַרבייטער (בעזונדערס רושטאַוואַניע-קאָנסטרוקטאָרען). די „קופת חולים" בעמערקט, אַז אין איינער פון די לעצטע וואָכען זענען אין שטאָטישען שפּיטאָל פון תל-אביב בעהאַנדעלט געוואָרען 105 אונגליקס-פאַלען, דאָס רוב פון די אויסגערעכענטע קאַטעגאָריעס, ד. ה. דורכשניטליך 15 פאַלען טעגליך.

דער אַדמיניסטראַטאָר פון דער כירורגישער אָפּטיילונג פון תל-אביב'ער שטאָטישען שפּיטאָל, ד"ר מאַרקוס, וועלכער האָט זיינער צייט פערנומען אַנ'עהנליכען פּאָסטען אין בערלין, שטעלט פעסט, אז זיין שפּיטאָל אין בערלין האָט בעדינט אַ קרייז מיט אַ בעפעלקערונג פון 400 טויזענד איינוואוינער און איז אַ שטאָט-קוואַרטאַל מיט דער גרעסטער גאַסען-בעוועגונג, און דאָך זענען דאָרט נישט געווען אַזוי פיל אונגליקס-פאַלען און פון אַזאַ ערנסטען כאַראַקטער ווי אין תל-אביב. אין דער כירורגישער אָפּטיילונג אין תל-אביב איז אַ העלפט פון אַלע בעטלעך פערנומען מיט פּאַציענטען, וואָס זענען קרבנות פון אונגליקספאַלען פון דער גאַסען-בעוועגונג און בוי-אַרבייט. צעהנדליגער מענשען פערבלייבען אינוואַלידען און קריפּלען און זייערע משפחות ווערען רואינירט צוליב נאַכלעסיגקייט און אומפאָרזיכטיגקייט פון אויטאָמאָבילסטען און בוי-אַרבייטער.

מעקסיקאַנישע רעגירונגס-פּאַרטיי געגען די אַנטיסעמיטישע „גאָלדענע העמדלעך"

מעקסיקאָ-סיטי, (יט"א) די מעקסיקאַנער „נאַציאָנאַל-רעוואָלוציאָנערע פּאַרטיי", וועלכע איז איצט די רעגירונגס-פּאַרטיי, האָט פערבאָטען לעצטענס איהרע מיטגלידער צו געהערען צו פּריוואַטע מיליטערישע אָרגאַניזאַציעס. צו די דאָזיגע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע פערנעמען אַ פיינדליכע שטעלונג צום הערשענדען רעזשים, זענען פערעכענט געוואָרען אויך די א. נ. „גאָלדענע העמדלעך", וועלכע פיהרען אַ בולט אַנטיסעמיטישע אַגיטאַציע אין מעקסיקאָ.

פאַר נישט אונטערוואָרפען זיך דעם דאָזיגען פערבאָט איז אויסגעשלאָסען פון דער רעגירונגס-פּאַרטיי דער בעקאַנטער פּאָליטיקער כוליאָ מאָדעראָ, וועלכע האָט נישט געוואָלט איבעררייסען די בעציהונגען מיט די „גאָלדענע העמדלעך". דעם דאָזיגען שריט ווערט אין די יודישע קרייזען צוגעשריבען אַ גרויסע בעדייטונג אַלס בעווייז, דאָס די רעגירונג בעציהט זיך צו דער אַנטיסעמיטישער בעוועגונג אַלס צו אַ רעגירונגס-פיינדליכער.

קאָנגרעס פון די סקאַנדינאַווישע יודישע יוגענד-אָרגאַניזאַציעס

אָסלאָ (יט"א) אין הויז פון אינזשיניערען-פעראיין אין אָסלאָ, איינעם פון די שענסטע בנינים פון שטאָט, איז די טעג פאָרגעקומען דער 14-טער קאָנגרעס. פון די סקאַנדינאַווישע יודישע יוגענד-פעראיינען. דער קאָנגרעס-זאַל איז געווען דעקאָרירט מיט אַ גרויסער בלוי-ווייסער פאָהן און מיט די פּאָהנען פון די פיר סקאַנדינאַווישע לענדער, נאָרוועגיען, שוועדען, דענעמאַרק און פינלאַנד, פון וועלכע עס זענען געקומען די דעלעגאַטען צום קאָנגרעס.

ראַבינער ד"ר מעלכיאָר (קאָפּענהאַגען) האָט געהאַלטען אַ רעפעראַט אויף: „נײַע צייטען — נײַע אויפגאַבען".

פון די בעריכטען פון די דעלעגאַטען איז געווען צו זעהען, אַז אין אַלע יוגענד-אָרגאַניזאַציעס האָבען זיך פערשטאַרקט די יודיש-נאַציאָנאַלע טענדענצען. דורך אַ בעשלוס פון קאָנגרעס איז אויף אַלע יוגענד-פעראַנדען אויפגעלייגט געוואָרען די פליכט צו אַרבייטען לטובת דעם קרן-קימת-לישראל.

ראַבינער ד"ר יוליוס סאַמועל האָט אין אַ גרעסערן רעפעראַט געדרונגען אויף די יודישע יוגענד אין די סקאַנדינאַווישע לענדער צו פּראָפּאַגאַנדירען די אומשיכטונג און צו אַנ'ענטשפּרעכענדער גייסטיגער צוגרייטונג. דער געדאַנק פון חלוציות דאַרף שטעהען אין מיטעלפונקט פון יעדער טעטיגקייט, אין דער ריכטונג מוזען אויך אַרבייטען די יודישע קהלות, וואָס זענען דורך די אַסימילאַציאָנס-בעשטרעבונגען פערוואַנדעלט געוואָרען אין אינסטיטוציעס פון ריין-רעליגיעזען כאַראַקטער. די קהלה מוז זיך אומקערען צו איהר היסטאָרישער געשטאַלט אַלס צענטראַל-שטעלע פון יודישע פאָלקס אינטערעסען, וואָס האָט די פליכט צו מאַכען פאַר איהר אויפגאַבע די אויספּיהרונג פון אַלע לעבענס וויכטיגע פּאָסטולאַטען פון יודישען פאָלק און ראַהמען פון די בעזונדערע קבוצים.

אין זין פון די געהאַלטענע רעפעראַטען זענען אָנגענומען געוואָרען ענטשפּרעכענדע רעזאָלוציעס.

דער קאָנגרעס פון דער יודישער יוגענד אין די סקאַנדינאַווישע לענדער האָט געפונען אַ לעבהאַפטען און זעהר גינסטיגען אָפּקלאַנג אין דער נאָרוועגישער פּרעסע.

באָיקאָטירט די דייטשע פירמען!

וואַרשאַ, (יט"א) דער צענטראַל קאָמיטעט פאַר אַנטי היטלעריסטישער ווירטשאַפטליכער אַקציע טיילט מיט דער יודישער טעלעגראַפען אַגענטור:

ביז'ן יאָהר 1932 איז דער אימפּאָרט פון הערינג קיין פּוילען געגאַנגען אויסשליסליך דורך די דייטשע פּאָרטען אָדער דאַנציג. זייט אָבער דער פישער פּאָרט אין גדיניע איז אָבגעגעבען געוואָרען צום עפענטליכען געברויך האָבען פיל פירמעס אַריבערגעטראָגען זייערע אימפּאָרט שטעלען צום נײַעם פּאָרט אין גדיניע, זייט דעמאָלס האָט דער פישער פּאָרט אין גדיניע אָבגעצויגען אַ בעדייטענדען טייל פון הערינג אימפּאָרט פון די דייטשע פּאָרטען.

לעצטענס קומען אָן אַלאַרמירענדע מיטטיילונגען וועגען דעם, אז געוויסע יודישע פירמען קויפען איין הערינג ביי דייטשע אימפּאָרטערן, האַלטענדיג זאָגאַר זייער סחורה אין די כלאַדניעס און מאַגאַזינען אין האַמבורג.

דער דאָזיגער פאַקט האָט אַרויסגערופען אַ פערשטענדליכע אויפרעגונג צווישען יודישען סוחרים, נאָכמעהר דערפאַר, וואָס דער הערינג אימפּאָרט איז קאָנצענטרירט כמעט אויסשליסליך אין פירמען, וואָס זייערע אייגענטימער און לייטער שטעהען בראָש פון דער היטלער בעוועגונג. דאָס זעלבע געשעהט אויך אין דאַנציג, וואו כמעט אלע הערינג אימפּאָרטערן זענען פיהרער פון דער נאַצי בעוועגונג און נעמען אויך אַנטייל אין היטלער דעמאָנסטראַציעס.

עס איז אונדערלאָזבאַר, אז דאָס יודישע סוחר'טום זאָל שטיצען זיינע פערביסענסטע שונאים. מיר אַפּעלירען דעריבער צו די הערינג-אימפּאָרטערן, אז זיי זאָלען אונבעדינגט אויסמיידען די דייטשע פּאָרטען און זייער סחורה ברענגען דורך דעם פּאָרט אין גדיניע.

זאַל „פילהאַרמאָניע"
נאַרוטאָוויטשאַ 20, טעל. 213-84.

היינט פרייטאַג,
מאָרגען שבת
און איבערמאָרגען זונטאַג
9.30 אָוונט

גאַסטשפּילען
פון קליינקונסט-טעאַטער
„אַראַראַט"
קינסטל. אָנפ. משה בראָדערזאָן.

!ווידער לעבעדיג!
!ווידער פריילאך!

אַוועק מיט דער מרה-שחורה!!! לאָדז וועט לאַכען!!!

רעוואָלוציע-פּראָגראַם א. נ.:

א געלעכטער אין א זייט...

די שענסטע נומערן פון 30 פּראָגראַמען, רעזשיסירט פון ש. דזשיגאַן און י. שומאַכער

דאָס איז נאָך אין לאָדז נישט געווען!

קאָנפעראַנסיער: וול. גאָדיק

פּרייזען פון 50 גר. ביז 2 זל.

אַכטונג, אַרבייטענדע אינטעליגענץ!
שבת, 4 נאָכמיטאָג
זונטאַג, 12 פאַרמיטאַג
2 גרויסע הנחה-פאָרשטעלונגען
דער גאַנצער באַלקאָן 50 גר.
דער גאַנצער פּאַרטער 1 זל.

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

פאַרגרעסערטער אַנסאַמבל לויט א"ב:
בירנבוים דוד
בערגמאַן יואל
גאָדיק וול.
גאָלדשטיין שמואל
דזשיגאַן שמעון
טאָובער עמאַ
ליבראָווסקאַ רייזל
פּעטערמאַן מאַניע
שיינע מרים
שליפּקאָוויטש אלאַ
שומאַכער ישראל
שוואַרצשטיין בער

מוזיק-לייטונג: ה. רובין
בינע-לייטונג: ב. שוואַרצשטיין
אדמ. לייטונג: ט. קאָן

פערהיטעז פון פאגראמעז אויף יודען אין אלזשיר

פראנצויזישע רעגירונג איז גרייט אנצונעמעז די שטרענגסטע מיטלעז

פ א ר י ז, 16 (יט״א טעלעגראפיש)

דער בירגערמייסטער פון קאנסטאנטין האט צוגעשיקט דער פראנצויזישער רעגירונג א מעמאר-יאל, ווי אזוי אפצוהיטען אויף ווייטער פון אנטי-יודישע אונרוהען. אזוי למשל זאל אין אלזשיר סטאנציאנירען א שטענדיגע עסקאדרע פון 500 מיליטער עראפלאנען. דערביי זאלען די ביז איצ-טיגע מיליטער-אפטיילונגען נישט ווערען פערקלע-נערט. אויך זאל ארויס א ספעציעל געזעץ, וועגען ערלויבען אלע פראנצויזישע בירגער ביז 60 יאהר צו מאביליזירען זיך אין פאל פון נייע אונרוהען.

צום סוף פאדערט דער בירגערמייסטער, עס זאל געוועהלט ווערען א ספעציעלע קאמיסיע, צו פערנאטירען די פאקטישע היזקות, אויך זאל ער-קלערט ווערען א מאראטאריום פאר אלע יודישע סוחרים, וואס האבען געליטען פון פאגראם.

ווי דער יט״א קארעספאנדענט ווערט אינ-פארמירט, איז די פראנצויזישע רעגירונג גענייגט אן צו נעמען די פאדערונגען פון קאנסטאנטינער בירגערמייסטער.

„די ארעבער פון יהודה"

ל א נ ד א ן, 16 (יט״א טעלעגראפיש)

דער „טיימס" קארעספאנדענט פון ארץ-ישראל האט פערעפענטליכט אנ'ארטיקעל א.נ. „די ארעבער פון יהודה", וואס איז פול מיט אנ'אנטי-ציוניסטישער טענדענץ. ווי דער מחבר שרייבט, האבען די יודען אין ארץ-ישראל פערנומען א צענ-טעל טייל פון ערד שטח, וואס לאזט זיך בעאר-ביטען, בעת פאר די ארעבער איז איבערגעבלי-בען בלויז בערגיגע ערד.

אינדישע מוסולמענער געגעז דער יודישער איינוואנדערונג קיין ארץ-ישראל

י ר ו ש ל י ם, 16 (יט״א טעלעגראפיש)

אויף א קאנפערענץ פון אינדישע מוסול-מענער, איז אנגענומען געווארען א שארפע רעזא-לוציע געגען דער יודישער איינוואנדערונג קיין ארץ-ישראל.

סעסיע פון קוראטאריום פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט

צ י ר י ך, 16 (יט״א טעלעגראפיש)

אונטער'ן פארזיץ פון פראפ. חיים ווייצמאן איז געעפענט געווארען די סעסיע פון קוראטאריום פון העברעאישען אוניווערזיטעט.

אין דער סעסיע בעטייליגען זיך: דר. מאג-נוס, סיירוס אדלער, זוהן פון פעליקס ווארבורג, ראבי סטיפען ווייז, אוסישקין, פראפ. בראדעצקי, רב הכולל הערץ א. א.

עס איז בעשלאסען געווארען צו שטעלען א פונקט אויף דער טאג-ארדנונג וועגען בעהאנדלען דעם צוגעשיקטען בריף פון פראפ. איינשטיין, דאס אפגעבען דעם בעריכט, און די בעהאנדלונג פון צו געשיקטען בריף פון פראפ. איינשטיין איז פארגע-קומען שטארק פערטרויליך.

נאכרעם ווי פראפ. ווייצמאן האט גערעדט וועגען פערשטארבענעם חיים נחמן ביאליק ז״ל איז פארגעקומען די דיסקוסיע, אויף וועלכער עס איז בעשלאסען געווארען צו רעארגאניזירען די העברע-אישע אוניווערזיטעט. אויך איז געשאפען געווארען א ספעציעלע קאמיסיע, וועלכע איז בעאויפטראגט געווארען אויסצוארבייטען א נייעם סטאטוט פאר דער העברעאישער אוניווערזיטעט.

קוזא פאהרט צו היטלער'ן קיין בערלין

ב ו ק א ר ע ש ט, (יט״א) דער פיהרער פון די רומענישע אנטיסעמיטען פראפ. קוזא איז צוזא-מען מיט זיין זוהן אפגעפאהרען קיין בערלין, וואו ער וועט אויפגענומען ווערען דורך היטלער'ן און געהרינג'ן.

די יודען אין רומעניען האבען מורא, דאס נאך קוזא'ס צוריקקעהר וועט די אנטיסעמיטישע קאמפאניע אין רומעניען פערשארפט ווערען.

פערבאטעז צוזאמענפאהר פון ציוניסטישע סטודענטען אין רומעניעז

ט ש ע ר נ א ו י ץ (יט״א) די טעג האט אין דארנע-וואטרא (בוקאווינע) געזאלט פארקומען א צוזאמענפאהר פון די ציוניסטישע סטודענטען אין רומעניען. בעת אלע צוגרייטונגען זיינען שוין גע-ווען געמאכט און דער צוזאמענפאהר האט שוין געזאלט געעפענט ווערען, איז אנגעקומען א פער-ארדנונג פון אינערן-מיניסטעריום, אז דאס אב-האלטען דעם צוזאמענפאהר איז פערבאטען געווא-רען. די סיבות, צוליב וואס דער צוזאמענפאהר איז פערבאטען געווארען, זיינען נישט בעקאנט.

וועגעז די בירגער-רעכט פון די רומענישע יודעז

ב ו ק א ר ע ש ט, (יט״א) ווי עס טיילט מיט די צייטונג „לופטא", האט די רומענישע רע-גירונג בדעה צו בעזייטיגען פון די עפענטליכע פאסטענס די אלע יודען, וועלכע האבען ביים אי-בערנעמען דעם פאסטען נישט בעוויזן די פולע רומענישע בירגערשאפט. אין עפענטליכען דינסט וועלען קענען פערבלייבען בלויז די יעניגע, וועל-כע האבען זיך בעטייליגט אין די פראנט-קאמפען בעת דער מלחמה און האבען ערווארבען די רו-מענישע בירגערשאפט אויפ'ן סמך פון שלום-טראק טאט פון יאהר 1919.

Dr. HELLER
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע
8 טראגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8–11 און פון 4–8 אוונט,
זונטאג פון 11–2 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזן

Dr.
Wołkowyski
האט זיך איבערגעצויגען אויף
ציגעל-גאס 11, טעל. 238-02
נעהמט אן אין הויט- און ווענערישע
קראנקהייטען, מענער-שוואכע
נעהמט אן פון 8–12 בייטאג, 4–6 און פון 7–8

גרויסען פון דער הויפט-שטאט

סענסאציאנעלער אינצידענט מיט'ן דיכטער יוליאן טובים פאר בעליידיגען דאס יודישע לאדז. — לאנד-צוזאמענפאהר פון יודישע בעקער. — האנדווערקער-קאמערן. — ארעסטען פון יודישע כלל-טוער

פון אונזער ווארשעווער קארעספאנדענט
מ. ערבוים

אין דער פאפולערער ווארשעווער צוקערביע „זיעמיאנסקא", וואו עס קומט זיך צונויף די וואר-שעווער קינסטלערישע און ליטערארישע משפחה, איז די טעג אויסגעבראכען א שטיקעל סקאנדאל צוליב... לאדז, ריכטיגער: צוליב דעם יודישען לאדז.

עס האט זיך געהאנדעלט דערין, וואס דער בע-קאנטער דיכטער, דער לאדזער יוליאן טובים, (אגב, א זוהן פון אנ'אלטער לאדזער יודישער משפחה) האט אפגעדרוקט אין דעם וואכענבלאט „וויאדאמאשצי ליטעראצקיע" אנ'ארטיקעל וועגען לאדז מיט בולט'ע אנטיסעמיטישע טענדענצן.

אין א געוויסען אוונד איז צום דיכטער יוליאן טובים, וועלכער איז געזעסען אין „זיעמיאנסקא" צו געגאנגען א יודישער יונגערמאן, זיך פארגעשטעלט מיט'ן נאמען, ערקלערט, אז ער איז א לאדזער פער-טעהדיגער פון איהם, פון טובים'ען, און דעם דיכטער גענומען מאכען פארוואורפען, הלמאי ער האט אב-געדרוקט אנ'אנטיסעמיטישען ארטיקעל וועגען לאדז.

יוליאן טובים האט דעם לאדזער בחור שארף אפגעענטפערט און לסוף זאל ער האבען איהם גע-זאגט:

— איך וויל מיט איך נישט רעדען; איך בין נישט מחויב פאר איך זיך צו פערטיידיגען.

עס איז געקומען צווישען ביידע צו א שאר-פען ווערטער-אויסטויש, בעת וועלכען דער לאד-זער יודישער יונגערמאן האט געזאגט צו טובים'ען:

— אין נאמען פון דער לאדזער יודישער יוגענד בעטראכט זיך, גרויסער דיכטער, דורך מיר אלס געפאטשט!

עס איז געווארען א טומעל, דעם יונגענמאן האט מען בעזייטיגט פון צוקערביע און — ווי מ'-שמועסט — זאל דער ענין האבען אנ'אפקלאנג אין געריכט *).

* * *

אין ווארשא איז 2 טעג צייט פארגעקומען דער לאנד-צוזאמענפאהר פון יודישע בעקער-מייסטער פון גאנץ פוילען. דער דאזיגער צוזאמענ-פאהר איז אויף אזוי פיל אינטערעסאנטער פון אלע איבעריגע האנדווערקער-צוזאמענפאהרען, וואס די פארשטעהער פון דער בראנזשע זיינען געהאנ-טען דער ברייטער בעפעלקערונג: זיי זיינען די פארשטעהער פון ברויט, פון דעם טעגליכען שפייז, וואס פעהלט היינט אויס נישט אין איין שטוב...

אויף דעם צוזאמענפאהר זיינען אויסגעהערט געווארען בעריכטען און רעפעראטען, פון וועלכע עס האט זיך געהערט איין וועה-געשריי, א געשריי, פון וועלכען מ'האט געקאנט הערען, אז די ברויט-פראדוצענטען זיינען ווייט נישט זיכער און בע-זארגט מיט'ן ביסן ברויט פאר זיך און זייער פא-מיליע...

שיקאנעס, מעכאניזירונג - פאדערונגען, איבער געטריבענע היגיענע - פארשריפטען, פאדען וועגן זונטאג-רוה. אט וועגן דעם האט מען גערעדט און עס האבען זיך געקלאגט די בעקער-דעלעגא-טען.

עס האט זיך געענדיגט מיט אויסדרוקן וואונ-שען, האפנונגען, אז „די מאסגעבענדע קרייזען וועלען פערשטעהען" א. א. וו.

די אויסגעוועהלטע צענטראלע וועט דארפען ווירקען, אז מ'זאל נישט יאגען מיט דער מעכאניזי-רונג פון די בעקערייען, אז די היגיענע-פאדערונגען זאלען זיין נארמאלע, מענשליכע, און אז בעקער זאלען מעגען באקען אויך זונטאג ביז׳ן אונטער-מעל, ווייל די דאזיגע פראדוקטען קאנען נישט אנגעגרייט ווערען פריהער.

עס בלייבט צו האפען, אז די מאסגעבענדע קרייזען וועלען פערשטעהען און ערפילען די גע-רעכטע פאסטולאטען פון די בעקער.

* * *

אין די יודישע האנדווערקער-קרייזען רעדט מען איצט א סך וועגען די נייע האנדווערקער-קא-מערן. מען מאכט פארוואורפען דעם האנדווערקער-פיהרער חיים ראסנער, וועלכער האט געשלאסען די אפמאכען מיט די פוילישע האנדווערקער-פיה-רער. מען ווייזט אן, אז די יודישע האנדווערקער האבען אין די קאמער'ן א מינימאלע פערטרעטער-שאפט, כמעט א נישטיגע צאהל יודישע מיטגלי-דער זיינען אין די קאמער'ן. אפילו אין די ערטער, וואו די צאהל יודישע האנדווערקער-ווארשטאטען דערגרייכט 70—80 פראצענט, בעטרעפען די יודי-שע מיטגלידער אין די האנדווערקער-קאמערן (ווי בעוואוסט: טיילווייז געוועהלטע, טיילווייז נאמינירטע) קוים פון 10 ביז 30 פראצענט.

אבער דערוויל לאזט זיך שוין דאס אלץ נישט ענדערן. ס'איז שוין א בעשלאסענע, אפגעטאנע, בעשטעטיגטע זאך פון אויבען.

* * *

צווישען דער ווארשאווער יודישער בעפעל-קערונג האבען געמאכט א גרויסען רושם די לעצ-טע ווידיעס און ארעסטען, וואס זיינען היינטיגע וואך פארגעקומען אין דער פאפולערער געזעלשאפט „חסד של אמת".

עס זיינען ארעסטירט געווארען: דער לייטער פון דער געזעלשאפט קהלה-פרנס מרדכי זעליג פינקערט, דער סעקרעטאר זשאוויצקי, 2 שומרי-המתים; ווייטער דער ד״ר קאסטין און לסוף דער זוהן פון הרב קאבאל, יהושע קאבאל.

עס האנדעלט זיך וועגען פארוואורפען, וואס ווערען געמאכט דער לייטונג פון „חסד של אמת", ואז עס איז עפעס נישט אין ארדנונג מיט די טויט-שיינען פון די מתים, וועמעס לויות עס ארדענט איין „חסד של אמת". מען שמועסט, אז די ארעס-טען זאלען זיין א רעזולטאט פון א ביזוויליגער מסירה. דערווייל זיצען די פערהאלטענע אין ארעסט. די יודישע בעפעלקערונג ווארט מיט שפאנונג אויף זייער בעפרייאונג

*) בעמערקונג: וועגען דאזיגען סקאנדאל זיינען געפינט זיך אין אונזער היינטיגען נומער אנ'ארטיקעל פון משה בראהערמאן. די רעדאקציע.

רעפרעזענטאנץ-טעאטער „ראזמאיטאשטשי" ציגעל-גאס 27, טעלעפאן 112-25
דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

א סך פערגעניגען פאר ווייניג געלד! פאפולערע פרייזען!

בראווא מיכאלעסקא! בראווא „סינאריטא"!

דאס זיינען די אויסרופען פון לאדזער טעאטער-עולם יעדען אוונד!

רעקארד פון ערפאלג! הילכיגע געלעכטערס! שטורעמדיגע אוואציעס!

מען זיצט ווי צוגעשמידט! ווי עלעקטריזירט!

היינט פרייטאג און מארגען שבת 9.30 אוונד

צו פאפולערע פרייזען

מיכאל מיכאלעסקא'ס נייעסטע אויפפיהרונג פון דער מוזיקאלישער שאס-קאמעדיע

איבערטראפען אלעס, וואס איהר האט ביז איצט געזעהען

3 שעה ספאזמעדיג לאכען — לאכען ביז טרעהרען!

„סינאריטא"

מיט מיכאל מיכאלעסקא אין צוויי ראלען אלס „וואלאדקע שטיוועל-פוצער" און אלס „שפאנישע סינאריטא". — אלע ארטיסטען אין טריומף-ראלען!

זעלטענע אויספיהרונג און גלענצענדע צוזאמענשפיל!

יעדעס לידעל, יעדער קופלעט, יעדער טאנץ איז אזוינס און אזעלכעס! / אזעלכעס האט איהר נאך נישט געזעהען! / מיכאלעסקא זינגט, טאנצט, מאכט פריילך און ברענט א וועלט! אין „סינאריטא" נעהמען אנטייל העכער 50 פערזאן! / פערשפעטיגט נישט צו זעהען די גרעסטע טעאטער-סענסאציע „סינאריטא" — בפרט אז די בילעטען זיינען כמעט בחנם!

מארגען, שבת, 4.30 נאכמיטאג — סענסאציע אויף סענסאציע!

צוויי גרויסע פארשטעלונגען פאר 1 זל.

ווייזט אייערע קינדער די היסטאריע און איהרע העלדען — יעדער קאן מיטנעהמען א קינד בחנם! / א מתנה דעם לאדזער טעאטער-עולם — אלע בילעטן איז פארטער צו 1 זל.

1) עקדת יצחק
מיכאל מיכאלעסקא אלס „אברהם אבינו"
פאני רובינא אלס „שרה".

2) נאך דער גאנצער פארשט. פון „עקדת יצחק" „שבת-אויבס" גרויסער קאנצערט

לאלא פאלמאן
געזעגענט זיך מיט לאדז! אין איהר שלאגער-פראגראם.

און דאס אלעס — נור פאר 1 זל.

מוסאליניס „קארפאראציע"-מלוכה אין איטאליע

די פאשיסטישע פארטיי פערוואנדעלט זיך אין א נייע אריסטאקראטיע

לויט מוסאליניס ערקלערונג זיינען די וואהלען צום איטאליענישען פארלאמענט פון פריהלינג פון לויפענדען יאהר שוין געווען אין דער געשיכטע פון איטאליען, דער לעצטער פאליטישער אקט, וואס איז נאך סימבאליש און פארמאל געווען געבינדען מיט דעם אפגעשאפטען ליבעראל-דעמאקראטישען פארלאמענטארישען סיסטעם.

דאס ארט פון דעם סיסטעם וועט פערנעהמען די אזוי גערופענע „קארפאראציע" מלוכה.

וועגען דער אידעע פון א קארפאראציע מלוכה האט מוסאליני געטראכט נאך איידער ער איז געקומען צו דער מאכט. ער האט אבער גאנצע 12 יאהר, נאכדעם ווי ער איז געווארען דיקטאטאר פון איטאליען, אפגעשלעפט מיט דער רעאליזירונג פון דאזיגען פלאן. אין משך פון די 12 יאהר, האט ער געמאכט פערשידענע עקספערימענטען צו ברייטענדיג זיך צו זיין „גרויסען" אויפטו.

אלס אויסגאנגס-פונקט פאר זיין ווערק האט מוסאליני גענומען, דעם אזויגערופענעם „עפענט-ליכען נוצען". דאס הייסט, אז דער נוצען פון דער מלוכה און פאלק שטעהט העכער ווי דער נוצען פון אלע יחידים און פון די פערשידענע זייערע גרופירונגען. די אידעע פון „קלאסען קאמף" איז דא פערטרעטען געווארען דורך דעם לאזונג פון דער „נאציאנאל מלוכה'שער סאלידאריטעט".

די איטאליענישע פראפעסיאנעלע פעראיינען, וואס האבען עקזיסטירט בעת מוסאליני איז געקומען צו דער מאכט, האט ער אין נאמען פון דער דאזיגער סאלידאריטעט, פערבינדען מיט די גע-העריגע פערבאנדען פון די ארבייטסגעבער, און די דאזיגע בעשעפענישׂ האט ער א נאמען גע-געבען „קארפאראציעס". אויף די דאזיגע קארפאראצ-יעס זאל זיך דאס אין דער צוקונפט שטיצען דער פונדאמענט פון דער נייער מלוכה.

אין 1926 יאהר האבען די קארפאראציעס בעקומען זייער ערשטע קאנסטיטוציע. זיי זיינען נאך דאן געווען צו שוואך ארגאניזאטאריש און פאליטיש, דאס זיי זאלען קענען ערפילען די אויפגאבעס, וואס מוסאליני האט אויף זיי ארויפגע-לעגט און זייער טעטיגקייט האט זיך בעגרעניצט דערווייל נאר מיט רעגולירען די בעציהונגען צווי-שען די ארבייטער און ארבייטסגעבער.

גאנצע 8 יאהר האט געדויערט די צוגריי-טונגס ארבייט און ענדליך זיינען אין פריהלינג פון לויפענדען יאהר פערעפענטליכט געווארען א רייהע געזעצען וועגען דער ענדגילטיגער ארגאניזאציע פון דער נייער מוסאלינישער מלוכה פארם.

דאס געזעץ זעהט פאר 22 קארפאראציעס, וואס זיינען געטיילט אין 3 גרופען. די ארגאני-זאציע פון יעדער קארפאראציע שטיצט זיך אויף דעם אזויגערופענעם „פראדוקציע ציקל" און נעהמט ארום אלע פראדוצענטען, סיי די ארבייטער, סיי די ארבייטסגעבער, פון געגעבענעם ווירטשאפט-ליכען געביט.

די ערשטע גרופע, אויף וועלכע די 22 קאר-פאראציעס זיינען פערטיילט, איז די לאנדווירטשאפט-ליכע גרופע. צו איהר געהערען די קארפאראציעס פאר תבואה, גרינס, בלומען, וויין, אייל, צוקער-בוראקעס און צוקער, פיה-צוכט, פישפאנג, האלץ און שטאפען.

די צווייטע גרופע איז די אינדוסטריע-גרופע צו וועלכער עס געהערען די מעטאלורגיע און מעכאניק, כעמיע, קאנפעקציע, פאפיר און פרעסע, בוי-אינדוסטריע, וואסער, גאז, עלעקטריציטעט, גרובען, גלאז און צעראמיק.

די דריטע גרופע איז די גרופע פון עפענט-ליכען דינסט, צו וועלכער עס געהערען די קארפא-ראציעס מעדיצינישע, פרייע פראפעסיעס, ארטיס-טען, באנקירען, אויטאטויש און פערמיטלער, טראנס-פארט, נאוויגאציע, ליפט-פליהעריי, האטעל-דינסט.

אין דער שפיץ פון יעדער גרופע שטעהט א פרעזידענט, וואס ווערט נאמינירט פון מוסאליני'ן, דער פרעזידענט ווידער בעשטימט פאר יעדער קארפאראציע פון זיין גרופע א פרעזעס. אזוי ארום איז געזיכערט די דירעקטע ליטונג מיט די קאר-פאראציעס דורך דער רעגירונג. די פאשיסטישע פארטיי ווידער האט אין יעדער קארפאראציע דריי אינספעקטארען, וואס גיבען אכטונג אויף דער טעטיגקייט פון דער קארפאראציע פון שטאנדפונקט פון דער פארטיי דאקטרין.

דער קומענדיגער איטאליענישער פארלאמענט וועט שוין געוועהלט ווערען נאר דורך די קארפא-ראציעס. די געזעצגעבערישע מאכט פון דעם נייעם פארלאמענט וועט זיין בעגרעניצט נאר צו די פראגען, וואס אינטערעסירען דירעקט די קארפא-ראציעס, דאס הייסט נאר צו ווירטשאפטליכע פראגען. די אלגעמיין מלוכהשע פראגען ווי אויך די מלוכה-פאליטיק ווערט אינגאנצען אוועקגענומען פון דער

קאמפעטענץ פון דאזיגען פארלאמענט און ווערט איבערגעגעבען אויסשליסליך דער אליגארכיע פון דער פאשיסטישער פארטיי, וואס איז קאנצענטרירט אין דעם גרויסען פאשיסטישען ראט און אין דעם מלוכה-סענאט, וואס בעשטעהט פון מיטגלידער, וועלכע זיינען נאמינירט געווארען דורך מוסאליני'ן אליין.

אין דער נייער קארפאראציע-מלוכה איז די ראלע פון קעניג בעגרעניצט נאר צו רעפרעזענטא-ציע-אויפגאבען און צו בעשטעטיגען די קאנדידא-טור אויפ'ן אמט פון פרעמיער וואס וועט צוגע-שטעלט ווערען, נאך מוסאליניס טויט, דורך דעם גרויסען פאשיסטישען ראט.

אזוי ארום קאנצענטרירט זיך דער אויטארי-טעט פון דער מלוכה אין א הערשענדער פארטיי, וועלכע הערט צוליב דעם אויף צו זיין א פארטיי אין דעם ביזאיצטיגען זין פון דאזיגען ווארט און ווערט א נייער הערשענדער קלאס, אדער פשוט א נייע אריסטאקראטיע. די פיהרענדע קרייזען פון דער פאשיסטישער פארטיי גיבען זיך אפ א חשבון וועגען דער דאזיגער ענדערונג פון כאראקטער פון זייער פארטיי. זייט א געוויסע צייט קומט פאר א לעבהאפטע דעבאטע וועגען דער ארגאניזאציע פון דער נייער פאשיסטישער אריסטאקראטיע, וועלכע זאל זיך סטאביליזירען אלס דער העכסטער געזעל-שאפטליכער שיכט, וואס איז בערופען צו רעגירען. עס זיינען שוין אויסגעארבייט געווארען א רייהע פראיעקטען פון וועלכע איינער איז זעהר אינטע-רעסאנט און כאראקטעריסטיש. אזא פראיעקט וועגען נייע פאשיסטישע הערבען און דער פרינציפ פון נייער פערטיילונג, איז שוין פערעפענטליכט גע-ווארען אלס געזעץ. מוסאליני האט זיין גאנצען פלאן וועגען דער קארפאראציע מלוכה אדורכגע-פיהרט מיט'ן צוועק צו פערבעסערען, כלומרשט, די ווירטשאפטליכע לאגע פון איטאליענישען פאלק. אין דער ווירקליכקייט האט ער אבער גארנישט דערגרייכט. סוף מאי פון היינטיגען יאהר, האט מוסאליני אין א רעדע אין פארלאמענט בעשטע-טיגט די שווערע ווירטשאפטליכע און פינאנ-ציעלע לאגע פון איטאליען. די אלע בערימטע פון דער פאשיסטישער אידעאלאגיע האבען זיך ארויסגעוויזען פאר ליגענד. די אפיציעלע איטא-ליענישע סטאטיסטיק בעווייזט, אז אין איטאליען איז דער ווירטשאפטליכער קריזיס שטארקער ווי אין אנדערע לענדער, און אז עס זיינען דארט אפילו נישט פערהאן די סימנים פון א בעסערונג פון דער קאניונקטור, וואס לאזען זיך איצט בעמערקען אין אנדערע לענדער.

די שלאכט ביי דער מארנע

וועלכע האט ענטשידען דעם גורל פון קריג

איך געדענק נישט וועלכער שרייבער עס האט געשטעלט די פראגע: צי האבען פיעלד-מארשאלן ליב שרפות? און ער האט געענטפערט: יא, זיי האבען ליב, זעהר פיל מיליטער-לייט רעדען וועגען קריג מיט אויפריכטיגען שרעק. אבער דאך איז א קליינער פאראדאקס יא אין דעם פאראן. א קלוגער, פעהיגער, ענערגישער מענש גרייט זיך דאס גאנצע לעבען צו איין זאך, לערנט זיך, דערצי-ליעגט וועגען דעם, דענקט וועגען דעם, אבער די זאך גופא וועט ער קיינמאל נישט אנקוקען. ווי עס זאל נישט זיין, איז דאס א גאנץ מאדנע גורל.

גענעראל העלמוט פאן מאלטקע (דער ער-שטער אנפיהרער פון אלע דייטשע מיליטערישע כוחות אין אנהויב פון קריג) האט ביז'ן יאהר 1914 נישט גענומען קיין אנטייל אין קיין שום קריג און זיין מיליטערישע ערפאהרונג האט ער אנגעהויבען גלייך פון אמט פון אויבערשטען מיליטער-אנ-פיהרער.

ווען מען זאל אנאנהויבענדיגען אקטיאר, וואס האט פון די קינדער יאהרען אן געטרוימט וועגען טעאטער, געבען אלס דעביוט די ראל פון האמלעטען, וואלט ער זיכער געווען זעהר צו-רודערט, באר עס פערשטייט זיך, אז גלייכצייטיג וואלט ער געווען אויסערגעוועהנליך דערפרייט. פאן מאלטקען איז געקומען דאס, וואס די דייטשען רופען אן די „שטאט". אונטער זיין אויבערשטער אנפיהרונג האט די דייטשע ארמעע אונטערגענומען א קריג קעגען דער גאנצער וועלט. עס איז אוממעגליך, אז ער זאל פריהער קיינמאל נישט אין זיינע שלאפלאזע נעכט נישט האבען געטרוימט וועגען דער דאזיגער מינוט! דערצו נאך איז דער אנהויב געווען אזוי גוט: ליעזש, נאמיר בריסעל, שאר-לערוא! גענעראל פאן קיל, דער שעף פון שטאב פון דער ערשטער דייטשער ארמעע (קלוק'ס) בע-הויפט, אז אין פערלויף פון צוויי וואכען איז די דאזיגע ארמעע אין קאמף פון נצחון צו נצחון דורכגעגאנגען 84 קילאמעטער. קיין שום ענליכער פאל איז לויט זיין מיינונג אין דער קריגס-געשיכטע נישט פארגעקומען. די דייטשע פרעסע איז געווען ענטציקט ביז איבער די אויערען. מאקסימיליאן הארדען גופא, וועלכער איז קיינמאל נישט גע-ווען קיין שאוויניסט, האט אין יענע טעג געשריבען אזעלכע פויק-ארטיקלען, וואס יעדער פראפעסיאנעלער פויקער-קלאפער וואלט איהם געקאנט מקנא זיין. דאס ווייזט אויס איז א בעזונדערע און מסתמא נויטיגע פראפעסיע ווי א שטייגער די באנדעריליא-סען אין שטיר-קאמף: זייער אויפגאבע בעשטעהט אין דעם, וואס זיי צורייצען דעם אקס און דער-פיהרען איהם ביז צום וואוט, שלאגען זיך ווען נאך דער מאטאדאר.

אבער די שטימע פון גענעראל פאן מאלטקע איז געווען ווייט פון ענטציקונג אפילו אין די דאזיגע טעג, ווען די דייטשע ארמעע האט אפי-געהאלטען איהרע העכסטע נצחונות. צו די אפי-צירען פון זיין שטאב האט ער געהאלטען אין איין טענה'ען איינס און דאס זעלבע: פרייט אייך נישט, פרייען זיך איז נאך צופריה און עס איז נאך נישטא צוליב וואס. מ'דארף אננעהמען, אז די דאזיגע ווערטער פלעגט ער איבער'חזר'ען צו-ליב פעדאגאגישע טעמים, אלס דייטשער פאטריאט האט ער נישט געקאנט זיך נישט פרייען מיט די נצחונות פון זיין מיליטער, אפילו ווען אפ-הענגיג פון פערזענליכע טעמים. עס איז אבער לייכט צו פערשטייען אויך דאס, וואס דער דאזיגער גע-טער, קולטור-העלער רעליגיעז-געשטימטער מענש האט זיך נישט געפונען אין מצב פון טרומייטען-ענטצי-קונג. עס איז פערבערענט געווארען לוואווען, איז א חורבה איז כמעט פערוואנדעלט געווארען דער בערימטער דאם אין ריימס. דעם דריטען סעפטעמ-בער (1914 יאהר) האט מאלטקע געשריבען צו זיין פרוי: גאט זאלגעבען, אז אין רוסלאנד זאל וואס גיכער פארקומען די געשעהעניש, וואס וועט אונז פערהיטען פאר דעם רוסישען אנפאל. ס'איז קלאר, אז ער האט דערמיט געמיינט דער-וואלוציע אבער די רעוואלוציע האט בעדייט דעם טריומף פון די מענשען, וועלכע ער האט זיך פאר געשטעלט נישט אנדערש, ווי אלס א באנדע גזלנים, יעדענפאלס איז דאס געווען פאר איהם א סוף פון אלעם'דינג מיט וואס ער האט זיך אזוי ענט-ציקט אין רוסלאנד.

דערצו נאך איז מאלטקע אונטערגעפאלען דעמאלט אונטער דער שטארקער השפעה פון אבערסט הענטש. דעם דאזיגען מאן קען מען אין איי-ראפע ווייניג, אבער אין די דייטשע מיליטערישע קרייזען האלטען איהם כמעט נאך ביז'ן היינטיגען טאג פאר'ן בייזען גייסט פון דייטשלאנד פאר'ן הויפט-שולדיגען פון דער געוואלדיגער דייטשער מפלה. אין יאהר 1917 האט לודענדארף בעשטימט א ספעציעלע קאמיסיע אויף אויסצופארשען די האנדלונגען פון הענטשען. אבער די קאמיסיע האט אין זיינע [illegible] נישט איינגעפונען קיין צייכען פון פערברעכען. דאן איז אבערסט הענטש געשטארבען: ער האט מיט זיך מיטגענומען ווי עס שרייבט איין דייטשער היסטאריקער, דעם סוד פון דער שלאכט ביי דער מארנע.

הענטש איז נישט געווען קיין טאלאנט-לאזיגקייט, נישט קיין פערהעטער, נישט קיין אויס-וואורף. פאר'ן קריג האט מען אויף איהם גע-קוקט ווי אויף דער האפנונג פון דער דייטשער מיליטער-קונסט. אט דער גלענצענדער אפיציר איז געווען מאלטקעס הויפט-בעראטער. אויף זיין פאס מען האט ער זיך ארויסגעוויזען אלס עפעס נאר-ערגערס, ווי א געוועהנליכער אויסוואורף: הענטש איז געווען א פראפעסיאנעלער פעסימיסט. צוויי פינסטער-געשטימטע מענשען האבען זיך ווי פער-איינבגט אויף אנגעפיהרט מיט די טאטען פון דער דייטשער ארמעע, דעם אמת געזאגט, א נישט זעהר געלונגענע פעראייניגונג.

ווי צום אומגליק האבען די איבריגע דייטשע גענעראלען געליטען פון א פונקט פערקעהרטען חסרון: אין אפטימיזם האבען געקאנט מיט זיי קאנקורירען בלויז זשאפר און פאש (דער ערשטער האט אויפ'ן צווייטען טאג נאך שארלעראא בע-הויפט, אז אלץ גייט גאנץ נישקשה און אז איבגי-קען וועט די זאך אוועקגיין גאר גוט; דער צווי-טער האט נאכ'ן נצחון ביי דער מארנע פערזי-כערט, אז איצט איז דער קריג געענדיגט) די דייטשע גענעראלען וועלכע האבען אנגעפיהרט מיט בעזונדערע ארמייען, האבען פערשאטען דעם הויפט-גענעראל-שטאב מיט בעריכטען וועגען זייערע גלענצענדע נצחונות. סוף כל סוף האט זיי מאלטקע אנגעהויבען צו גלויבען און דעם 25 אוי-גוסט האט ער אראפגענומען צוויי קארפוסען און האט זיי געשיקט אויפ'ן מזרח-פראנט, און ווירק-ליך אויב אויפ'ן מערב-פראנט גייט אלץ אזוי גוט, פארוואס זאל מען דאס נישט טון? איבער-טעריעסאנט איז, וואס אזא פעסימיסטיש-געשטימ-טער מענש איז זיין הויפט פעהלער בעגאנגען צו-ליב צו גרויסען אפטימיזם. און עס פערשטייט זיך, אז קודם כל האבען אויף איהם גענומען אנ-פאלען די גענעראלען, וועלכע האבען איהם יעדען טאג צוגעשטעלט בעריכטען, אז דער ווידערשטאנד פון שונא איז פולשטענדיג געבראכען. ווען זשאפר פלעגט אין די לעצטע יאהרען פון זיין לעבען הערען, אז דעם נצחון ביי דער מארנע שרייבט מען צו דעם אהער יענעם פון זיינע אונטערטעניגע, פלעגט ער זאגען מיט א קרעכץ: אט זעהט איהר, ווען מיר וואלטען געווען געליטען א מפלה, וואלט שולדיג אין אלעמדינג און אין אלצדינג געווען בלויז איך...

געזידעלט האט מען מאלטקען פאר אלצדינג. מ'איז א שטייגער אויף איהם אנגעפאלען דערפאר, וואס ער האט נישט בעוויזען אנצוצונדען די נשמה פון זיין מיליטער. דער קרוינפרינץ האט גאנץ ערנסט געשריבען: מאלטקע איז געווען לחלוטין אומפעהיג צו אזעלכע בעגייסטערטע ווערטער, וועל-כע גראף שליפען האט געהאלטען פאר אומבעדינגט נויטיג פאר דעם מאדערנעם אלעקסאנדער אזעלכע ווערטער האט געקאנט בענוצען אונזער געגנער גענעראל זשאפר, און די ווערטער האבען געווירקט אויף זיין מיליטער, ווי דאס שאלען פון א טרומייט. מאלטקע אבער האט אפען ערקלערט אז ער האסט יעטוועדער דעקלאמאטארישע ערקלערונגען... בע-הויפטען, אז זשאפר איז געווען א ספעציאליסט אויף אנצינדונגס-רעדעס, דאז איז עפעס נייעס: ער האט פונקט אזוי נישט געקאנט ליידען קיין שום דעק-לאמאציע ווי זיין געגנער. דער קרוינפרינץ האט, פערשטייט זיך, אין זין דעם היסטארישען בעפעהל פון פראנצויזישען העכסטען בעפעהלסהאבער פאר דער שלאכט ביי דער מארנע און די דאזיגע שיער נישט אייניציגע אנציגדענדע ארויסרעדונג פון זשאפרן. איך ראט אבער איבערצולייענען די ערינ-נערונגען פון פאלקאנייק שארבאנא, אינדעם פון די אנ-טיילנעהמער אין דער שלאכט ביי דער מארנע. ער שרייבט, [illegible] פון דעם גענעראל־סימנס איבערגעלייגט דעם 7. סעפטעמבער ד. ה. צוויי טעג נאך זיין אנהויב שלאכט.

געליטנט האט מיט א לאנדזייליגען טאן פראנשאטץ, [illegible] דעם דאזיגען בעפעהל [illegible] קליינע דינסט-טעגליכע [illegible] פון [illegible] האבען נישט געהאט קיין שום איינ-דרוק. אט דאס הייסט פשוט נישט...

מ. אלדאנאוו

(מייער קונמס)

Doktór KLINGER
ספעציאל-ארצט פאר מענער-שוואכקייט
און וועגערישע קראנקהייטן
Andrzeja 2, tel. 132-28
נעמט אן פון 9 ביז 11 פריה און פון 6 ביז 8 אוו.
זונטאג און פון 10 ביז 12.

שעהנהייט-זיגט
די מאדערנסטע פארפומעריע
J. DRUKIER
5 Zawadzka 5, tel. 175-92
עמפפעהלט
די נייעסטע פארפומען
און אלערליי קאסמעטיק
אין- און אויסלענדישע
צו נידריגע פרייזן.
הורט און דעטייל
פאר ענגראסיסטען
ספעציעל-ראבאט

לאדז
17 אויגוסט 1934

נייער פאָלקסבלאַט

לאדז
17 אויגוסט 1934

לאָפּעק

דער דאָזיגער אַרטיקל — איבעריגנס אַ זעהר געראָטענער — איז געווען געדרוקט אין דעם נומער 33 „וויאַדאָמאָשטשי ליטעראַצקיע", וועלכער איז אַרויסגעגעבן געוואָרן לכבוד די פּאַליאַקן פון אויסלאַנד.

די רעדאַקציע פון „וויאַדאָמאָשטשי ליטעראַצקיע" איז אויסען געווען צו פּרעזענטירן ליטעראַריש פאַר די פּוילישע געסט פון אויסלאַנד די גרעסערע שטעט פון'ם לאַנד — ווייזן זיי די שענקייטן פון דער היימאַט, דערוועקן אין זיי די אַזוי־גערופענע „נאָסטאַלגיע".

האָט איטליכער פון די בעדייטענדע פּוילישע שריפטשטעלער געשילדערט „זיין" שטאָט און זי — ווער מעהר און ווער ווייניגער — רעקאָמענדירט.

אויף טובים'ס גורל איז אויסגעפאַלען — לאָדז, אָטאָ די שטאָט, אין וועלכער טובים ראַט אגב דעם בילדונגס־מיניסטער אַ־ויסצושיקן אַ שטראָף־עקספּעדיציע פון אַרכיטעקטן.

* * *

און פּונקט איצט, ווען אונז לאָדזער יודען, פּוילישע יודען און בכלל יודען פון דער גאַנצער וועלט, איז אַזוי „גוט און וואויל" — איצט, ווען פאַר אַלע ביטערע־טעכטיגקייטן און געמיינהייטן שבעולם (אין דער ערשטער רייהע — פאַר אונזער אייגענער קריכעדיגער, שרצישער, שטינקענדיגער אַסימילאַציע) האָלפן מיר די ערשטע בעצאָהלען מיט אונזער בלוט און לעבן און כבוד, איז — נישט אין קיין אַנדער מאָמענט, נאָר דווקא איצט געפינט טובים'ס „הויך־פּאַעטישע" אינטאָנאַציע פאַר פּאַסיג אַרויסצוגיין מיט אַזאַ פּומון אין די „וויאַדאָמאָשטשי ליטעראַצקיע":

„און אַ געוואַלדיגע מענגע יודישע שוואַרצע „אוניפאָרמען". די, וואָס טראָגען זיי בענוצען זיך מיט אַן עקעלהאַפטען מאַרכעלדיגען לשון — אַ האַלב־דייטשען. וואָס, איך בין הייס פון אַנטי־סעמיטיזם (ווי זאָגט יענער יוד: „אַ דאַנק איהם אין כּוּפּיק!"), וואָרעם איך בין געווען, איך בין און וועל זיין אַ געגנער פון די בערדיגע לייט (טאָלסטאָי, דאָסטאָיעווסקי און אַ סבראַ מיצקעוויטשן, שענקעוויטשן האָבן די בערדליך, איך, נישט געשטערט צו זייערע „טאַלענטלעך"!) אין די מונדירען מיט זייער העברעאיש־דייטשען ביגאָס און מיט'ן טראַדיציאַנעלען קאַליעטשען די פּוילישע שפּראַך. עס איז די העכסטע צייט, מיינע הערען, — רופט אויס טובים אין עקסטאַטישען פּאַרנאַס און פּרנסה־געפיהל — אונטערצושניידען זיך די לאַנגע קאַפּאָטעס מיט די געדרייטע פּאות, און אויך אויסלערנען זיך צו שעצען די שפּראַך פון'ם פאָלק צווישן וועלכען איהר וואוינט. די שוואַרצע חסידישע כאַליאַסטרע איז פאַרבליבען אין מיין זכרון פון אַמאָליגען לאָדז, ווי אַ קאָשמאַר!"

ווייטער, אין דעם זעלבען אַפּזאַץ גיט טובים אָן אַ קליינע רשימה פון בחורים, אויסדערוועהלטע לאָדזער יודישע משפחות — אגב, כמעט אין די גאַנצע הונדערט פּראָצענט קאָניונקטור־משומדים — וועלכע זענען געווען יוצאים מן הכלל, זענען פערפּוילישט געוואָרען און צוזאַמענגעוואַקסען מיט דער פּוילישער קולטור.

מילא, אַזאַ „אויסדערוועהלטקייט" זענען מיר מוחל — ס'איז אַ געשמאַק־זאַך: איבער בטל'ט אין שטיבעל, דער צווייטער — אין פּרעאיבס־לאָקאַל, דער דריטער אין דער „קליינער זשעמיאַנסקע".

* * *

דער פּוילישער לייענער פון די „וויאַדאָמאָשטשי ליטעראַצקיע" (צווישען פּויליש־שמאָמיקע לייענער — מעהר בעקאַנט, אַלס „ביאַדאָ־מאָשקי ליטעראַצקיע") אָטאָ דער זעלטענער עכט־פּוילישער לייענער פון דער דאָזיגער צייטונג וועט אַ ציהר־טון מיט די פּלייצעס, אפשר אויך אַ שמייכעל־טון, און דאָך בלייבט מעהר נאָך ביי זיין איבערצייגונג, אַז טובים איז פאַרט אַ זשידעק — אַ זשידאָקל — וואָרום ווער קען נאָך אונטערלייגען אַזאַ מין פּאַסקודסטוועלע זיך אַליין, ווי אַ געשטעמפּעלטער זשידעק?!..

ווער נאָך, אַ שטייגער, קאָן אַפּ'חוזק'ן פון זיך אַליין, ווי זיין וואַריעטע־עקסעלענץ דער געקעסטעלטער לאָפּעק — לאָפּעק קרוקאָווסקי, וואָס זייבער און טובימ'ס זיידע, לעאָן קרוקאָווסקי האָט אין יאָהר 1884 געדרוקט אין לאָדז די ערשטע פּוילישע צייטונג?...

* * *

עטליכע בעמערקונגען צו יוליאַן טובים'ס „עראינערונגען וועגען לאָדז"

איך מאַך נישט קיין שפּאַס:

דער „לאָפּעק" איז נישט קיין סצעניש טיפּעל, נישט בלויז טעאַטער־כאַראַקטערל, נישט נאָר עסטראַדע־עפּיזאָד (אָדער עפּי־זאָדעק!), נאָר אַ גאַנצע קאַסטע.

און נישט נאָר אַ קאַסטע, נאָר אַ ריזיגער בעשטאַנד־טייל פון דער פּויליש־יודישער בעפעלקערונג —

דער לאָפּעק דער דורך דער פאַרדריפּעטער אַסימילאַציע אויסגעקרימטע קאַריקאַטור אין דעם ברויגעם געקעסטעלטען פּאַלטענדעל מיט'ן האַרטען באַניאַקל איבער די גרויסע אייזעלשע אויערן און קעצישען מוח'ל —

דאָס לאָפּעקל מיט די היפּער־עלעגאַנטע מאַנירען מיט דער אויפצוג/אמת'ן דורך איהם היפּער טראַפּירטער, אומבאַטירליכער, צוקאַליעטשעטער פּוילישער שפּראַך, מיט דער גאַנצער אַראַגאַנץ און איגנאָראַנץ צו דעם אַלעם איבער וואָס עס וואַכט נישט זיין פּריץ'ס און געביטער'ס קאָנטשיק —

אָט דאָס בילדנע לעכערליכע און צעטומעלטע, וואַלוועלע און מבולבל'ע לאָפּעקל, וואָס האָט נישט קיין קרוב און קיין גואל אין דער גאַנצער וועלט —

אָט דאָס לאָפּעקל, וואָס קאָן קיין צוויי נישט ציילען און פּלאָנטערט זיך אַריין אין הויכע פּילאָזאָפיש־מאַטעמאַטישע פאָרמולעס —

וואָס אַליין טעמפּ, ווי אַ פּאָדעשווע, און נאַריש, ווי אַ פערד און מאַכט וויצען —

וואָס דרייט זיך אַרום מיט „יענע מעשה" אויף די קליינביטשקע עסטעטיזירענדע אַלאַ־מענזשטשיזנאַ־סעלעך, און שרייט, אַז די גאַנצע וועלט שטינקט איהם...

אָט דאָס לאָפּעקל — נישט געדאַכט זאָל ער ווערען! — דאָס אינטערנאַציאָנאַלע לאָפּעקל, וואָס האָט עד־היום די גרעסטע אומגליקען אויף אונז געבראַכט — מהימים ההם עד הזמן הזה!

* * *

ס'אַרע טענות קאָן מען האָבן צו אַ שוטה שאינו מרגיש ?

וואו און וואָס ווייסט לאָפּעק פון דער גרעסטער מענשליכער טראַגיקאָמעדיע, וואָס הייסט — זיין און פאַרבלייבען אויף לעולם ועד וועלט־יוד און ציהען הערפון אַלע איבערמענשליכע קאָנסעקווענצען, אַנהויבענדיג פון דעם „ערשטען בעסטען" יודישער מאַרטירער און ענדיגענדיג מיט עזריה מיהזאָם ?!

וואָס קאָן לאָפּעק וויסען וועגען אַזעלכע ענגע לייבליכע און נשמה'דיגע פאָלקס־ענינים, ווי יודיש — לעבען, יודישע שפּראַך — אָטאָ די צערפולסטע און צוגלייך פרייליגסטע שפּראַך פון דער איצטיגער צייט.

וואָס ווייסט הערפון אַליין דער לאָפּעק, דער צובעליזידער „אַנפאַנטעריבל", און די לאָפּקובנע מיט איהר קאַפּריזען היהבעריקען „שע מי ביקע כצע וולאַשניע דלאַ טעגאָ"..

וואָס אהנט לאָפּעק „חרץ... אַ קרעם־טשאַסטקע, אין דער „זשעמיאַנסקע" און אַ גנעדיג־פּילאַנטראָפּישען בליק אויף איהם פון אַ הויראַק אין שפּאַרען ?!

פונוואנען זאָל לאָפּעק וויסען וועגען דער שייכות פון'ם לאַנגען פּויליש־יודישען מלבוש צו דער פּוילישער קולטור דווקא ?..

ווי קאָן דער לאָפּעק איינזעהן דעם אונטערשיד אין גייסטיגער סובסטאַנץ, וואָלט איך געזאָגט, צווישען דעם אָרעמסטען, בירדיטשעווסטען, שמוציגסטען, פאַרפּייניגסטען בערדיגען הויף־שאַכער און דעם אויף דעם העכסטען שטאַפּעל זיצענדיגען אויסראַזירטער היטלער ? ! (שוין אַפּגערעדט — רעהם און דייערי'ס גלייכען !)

היטלער'ן אָבער פאַרשטייען זיי — היטלער איז עסטעט און ער עסט טעטיג זיי אויף מיט דער גאַנצער בזה'דיגקייט זייערער, מיט דער פאַרשאָלטענער עבד כנעני'שקייט, מיט'ן מעלה־גירה'נען און מיט די קאַצעטעס — מיט אַלץ־אַנ־מיט־אַב'אַנדער —

און טובים — טובים איז אַ גוטער פּאָעט, אָהן שום ספק, אָבער ס'איז אַ טרויעריגער גורל עס איז צו פיהלען, אַז מען איז אַ פּאָעט בלויז פון'ם ערב־רב־פאָלק אָהן בעכטען און אָהן מאָרגען, וואָס הייסט — לאָפּעקטום!

וועהר און וועהר טרויעריג !

פון משה בראָדערזאָן

וואָס איז ביבעל־קריטיק?

פון ש. ראָזענפעלד

— 2. —

דערווייל זאָל מיר באַר דערלויבט זיין זיך אָפּצושטעלען נאָך אויף איין טעות, וואָס ער מאַכען די שרייער: „ביבעל־קריטיק ב'ע זשעלאַיעם".

וואָרים זיי אַליין מיינען און ברענגען אויך אַנדערע צו מיינען, אַז דער איינציגער צוועק פון די ביבעל־קריטיקער איז, ווי געזאָגט, צו בעווייזען די טעות'ן, וואָס לאָזען זיך געפינען אין תנ"ך, די אומגענויאיגקייטען, וואָס מען בעגעגענט אין פאַרש'דענע שטעלען, כדי הערדמיט צו דיסקרעדיטירען אָדער אונטערגראָבען דעם צוטרוי וואָס מען האָט צו אַלע בעהויפּטונגען, וואָס די ביבעל מאַכט.

און אויך דאָס אַ טעות. וואָרים זעהר אָפט ווייזט זיך אַרויס, אַז גראָד די „קריטיק", גראָד די, וועלכע געהען־צו צו דער ביבעל אָדער צום תנ"ך וויסענשאַפטליך, בעשטעטיגען ערשט די ריכטיגקייט און בעקרעפטיגען די מיינונגען און דערצעהלונגען, וואָס מיר געפינען אין תנ"ך.

זעהר אָפט בעגעגענט מען אין ערנסטע זשורנאַלען און אויך אין דער טאָג־פּרעסע סענסאַציאָנעלע ידיעות וועגען די ענטדעקונגען, וואָס ביבעל פאָרשער מאַכען דורך זייערע אויסגראָבונגען אין און אַרום פּאַלעסטינע, און אַז די דאָזיגע ענטדעקונגען בעשטעטיגען און בעקרעפטיגען דעם אָדער יענעם פּאַקט, וואָס מיר געפינען אין דער ביבעל. פאַר גלויביגע, נישט פרומענדיגע, זענען די אויסגראָבונגען און די ענטדעקונגען נישט וויכטיג; העכסטענס איז עס ביי זיי אַ „לוקסוס־אַרטיקעל". וואָרים זיי קענען דאָך זעהר גוט אויס און זעהר שטאַרק איבערצייגט אין דער ריכטיגקייט פון יענע פּאַקטען אויך אָהן די אויסגראָבונגען... פאַרהאַן אָבער מענשען — זיי זענען אַלעמאָל געווען, און זייער צאָל אין אונזער צייט וואַקסט אַלץ מעהר און מעהר — וואָס קאָנטראָלירען דאָס אַלעס גלויבען. כ'מיין, עס זענען פאַרהאַן און עס וואַקסען מענשען, וועלכע קאָנען נישט אָדער ווילען נישט זיך בענוגענען בלויז מיט גלויבען אין דעם, וואָס גרויסע און פרומע לייט האָבען געהייסען גלויבען. נאָר זיי ווילען אויך וויסען און זיין איבערצייגט אין דער ריכטיגקייט פון די פאַקטען, וואָס זענען איבערגעגעבען אין דער ביבעל. פאַר די מענשען איז יעדע ביזע ענטדעקונג אַזוינע, וואָס בעשטעטיגט די דערצעהלטע פּאַקטען, — אַ ליכט אין די אויגען און יעדע ביזע אויסגראָבונג וואָס קאָרעגירט אָדער קלערט אויף יענע פּאַקטען, — אַנ'אמת'ע ענטפּלעקונג. דען זי מאַכט פאַר זיי מעגליך אַריינצוקוקען אין די ווייטסטע ווייטען פון אונזער געשיכטע און זיך אָרענטירען אין'ם גאַנג פון פאַר־פאַרש'דענע געשעהעניש'ען, אין וועלכע זיי האָבען בלויז געגלויבט אָדער געגלויבט אויך נישט...

איין ביישפּיל:

יאָהרען נאָך יאָהרען האָבען זיך געלערנטע נאָך געלערנטע פאַרנומען מיט די פראַגען, וואָס זענען פאַרבונדען מיט דעם אויסגאַנג פון יודען פון מצרים. מיר וועלען לאָזען אָן אַ זייט די מיינונג, וואָס וויל האָבען, אַז קיין יודישער שטאַם אָדער קיין יודישע שטאַמען זענען אין מצרים קיינמאָל נישט געווען און ממילא זענען זיי קיינמאָל פון דאָרט נישט אַרויסגעגאַנגען. די מיינונג איז לאַנג אָפּגעפרעגט. „שטאַמען פון ישראל" זענען געווען אין מצרים, געפייניגט געוואָרען, געבויט פאַר פּרעה'ן „פּתום און רעמסס" און דערנאָך אַרויס אין מדבר אַריין — דאָס אַלץ איז זיכער.

די פראַגע איז אָבער: ווער איז געווען דער פּרעה, וואָס האָט די יודען געפייניגט (יעדער מצרימ'שער קעניג האָט זיך גערופען פּרעה)? ווען, אין וועלכען יאָהר זענען די געפייניגטע יודען אַוועק פון מצרים? און וועלכע זענען די ערטער, וואו די יודען האָבען געלעבט, אין מצרים זייענדיג? וואו ליגט דאָס געבענשטע ווינקעל גושן (וואו, לויט'ן חומש, יעקב און זיינע קינדער האָבען געלעבט און שאָף געפּאַשעט)?

די ביבעל־קריטיק אָדער די תנ"ך־וויסענשאַפט ענטפערט אויף די פראַגען מיט דער גרעסטער גענויאיגקייט.

דורך די אויסגראָבונגען און אויספאָרשונגען, וואָס עטליכע געלערנטע אין „עגיפּטאָלאָגיע" (מיט דעם נאָמען „עגיפּטאָלאָגיע" ווערט אָנגערופען יענע וויסענשאַפט, וואָס פאַרנעמט זיך מיט אויספאָרשען אַלץ, וואָס איז בונגע דעם פאַרצייטיגען לעבען און גלויבען און שאַפען פון דעם פאָלק אָדער פעלקער, וואָס האָבען געלעבט אין עגיפּטען — מצרים) האָבען געמאַכט, איז איצט בעשטימט די געאָגראַפישע לאַגע פון דעם „לאַנד גושן", וואו יוסף האָט בעזעצט זיין אַלטען פאָטער און זיבע ברידער. אַ דאַנק די דאָזיגע אויסגראָבונגען און אויספאָרשונגען, ווייסט מען איצט גענוי, וואו עס געפינען זיך די ערטער, וואָס ווערען דערמאָנט אין תנ"ך, ווי פּיתום און רעמסס, סוכות און מגדל און ד. גל. און מען ווייסט אויך ווער עס האָט און ווען ער בויט די דאָזיגע שטעט. און מיט הערוועלבער גענויאיגקייט זענען אויך בעשטימט די געאָגראַפישע לאַגעס פון אַלע אַנדערע ערטער, וואָס ווערען אין חומש דערמאָנט, אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן „אויסגאַנג פון די יודען פון לאַנד מצרים". נאָכמעהר: אפילו דער גענויער כאַשר'ט, מיט וועלכען די יודען זענען געגאַנגען פון גושן ביז צום באַרג סיני, איז גענוי פעסטגעשטעלט.

און די זעלבע פאָרשער האָבען מיט דערזעלבער ביבעל־קריטישער מעטאָדע פעסטגעשטעלט, ווער ס'איז געווען און ווי ס'האָט געהייסען יענער פּרעה, וואָס איז „אויפגעשטאַנען ווי אַ נייער קעניג אויף מצרים, וואָס האָט נישט געקענט יוסף'ן און נישט אָנערקענט די טובות, וואָס די בעפעלקערונג אין מצרים האָט גענאָסען פון זייער פיהרערשאַפט".

— 3. —

איך האָב געבראַכט דעם פאַקט פון „יציאת מצרים", — און וואָלט געקאָנט ברענגען נאָך אַנדערע ענליכע פאַקטען, — כדי צו בעווייזען, אַז די באַנאַלע בעהויפּטונג, דאָס דער איינציגער צוועק פון דער תנ"ך־וויסענשאַפט אָדער ביבעל־קריטיק איז — אָפּצולייקענען די בעהויפּטונגען פון תנ"ך, איז פאַלש. כ'בין אָבער כלל נישט אויסען צו בעהויפּטען, אַז שטענדיג איז די ביבעל־קריטיק איז — אָפּצולייקענען די בעהויפּטונגען צו בעשטעטיגען די בעהויפּטונגען פון תנ"ך. די ביבעל־קריטיק אָדער די תנ"ך־וויסענשאַפט זוכט אויך צו בעשטימען די צייטען, ווען דער תנ"ך, דאָס הייסט, געוויסע טיילען זייבע זענען צו דער וועלט געקומען; ווער עס האָט די טיילען צונויפגעבומען איז איין ווערק; פון וויפיל און פון וועלכע קוועלען אָהער עלעמענטען זענען זיי צונויפגעשטעלט. און זוכט אויך אַרויסצושיילען און צו בעשיידען אַלע פראַגען, וואָס קומען אויף ביים דענקענדיגען מענשען, וואָס לייענט די ביבעל אויפמערקזאַם.

מען דאַרף אויך נישט מיינען, אַז ערשט זינט שפּינאָזאַ'ן האָט מען אָנגעהויבען צו פרעגען קשיות אויפ'ן געבוי פון'ם תנ"ך.

צווישען די „חכמי התלמוד" האָט נישט געפעהלט קיין חכמים, וועלכע האָבען זיך בעמיהט אויסצוגעפינען די ווירקליכע פאַרפאַסער פון די פאַרשידענע טיילען, וואָס מאַכען־אויס דעם תנ"ך, און האָבען אָנגעוויזען אויף די סתירות אין איהם.

עטליכע קורצע ביישפּילען:

אין דער תורה שטעהט געשריבען: „און דאָרט איז געשטאָרבען משה," האָבען די שאַפער פון תלמוד געפרעגט: „ווי איז דאָס מעגליך, אַז דער לעבעדיגער משה זאָל אַליין שרייבען „און דאָרט איז משה געשטאָרבען ?" האָט מען געפונען אַ תירוץ: ביז דאַנען האָט משה געשריבען, און פון דאַנען אָן ביז'ן סוף האָט געשריבען משה'ס תלמיד, יהושע. אָבער אויב אַזוי, האָט דאָך שוין משה נישט אַליין געשריבען די תורה אינגאַנצען... און אין אַנ'אַנדער אָרט געפינען מיר אין דער גמרא די בעהויפּטונג, אַז „משה האָט געשריבען זיין ספר און די פרשה פון בלעמ'ען און דעם ספר איוב". אָדער לויט דער טראַדיציע האָט שלמה פאַרפאַסט שיר־השירים, משלי און קהלת, קומט די גמרא און זאָגט, אַז זיי זענען פאַרפאַסט געוואָרען ערשט אין חזקיהו'ס צייטען.

לויט דער טראַדיציע האָט דוד המלך געשריבען דעם גאַנצען תהלים. ווי איז אָבער מעגליך, אַז דוד זאָל האָבען פאַרפאַסט „על נהרות בבל", וואָס איז בונגע די יודען, וועלכע זענען מיט פינף הונדערט יאָהר שפּעטער פאַרטריבען געוואָרען קיין בבל ?...

דאָס האָבען די חכמי־התלמוד איינגעזעהן און אין פאַרשידענע שטעלען און אויף פאַרשידענע אופנים האָבען זיי אויסגעדריקט די מיינונג, אַז דער תהלים איז אַ זאַמלונג פון שירים און תפילות, וואָס זענען פאַרפאַסט געוואָרען פון פאַרשידענע מענשען אין פאַרשידענע צייטען...

וואָס איז דאָ געבראַכט, איז בלויז ווי איין טראָפּען פון ים קעגען דעם אַלעם, וואָס איז אין דער גמרא און אין מדרש געזאָגט וועגען דעם ענין (ז. „תלדות בקורת המקרא", מ. סאָלאָווייטשיק און ז. ראַבאַשאַ). אָבער אויך דאָס ווייניגע איז גענוג, כדי צו בעווייזען, אַז אויך אַזוינע גרויסע יודען, ווי די שאַפער פון תלמוד און מדרשים זענען געווען, האָבען זיך נישט אָפּגעזאָגט פון קיין ביבעל־קריטיק — וואו זיי האָבען בויטיג געהאַט אויסצוגלייכען סתירות און בעשווערען פראַגען.

דער „כעלעמער חכם"

מיט אַ גאַנדי'שער נשמה

אַ מעשה מיט אַ קיילעכדיגען עם-הארץ, וואָס איז געבליבען אַן'אַלטער בחור. — ער האָט מפקיר געווען זיין לעבען, — געלעבט ווי אַ היילינגער, געשטאָרבען ווי אַ העלד

פון ראובן ברײנין

שלמה בערל דער שוסטער, אַ לאַפּעטניק, איז געווען אַן'אומוויסענדער מענש, אַ קיילעכדיגער עם-הארץ. ער האָט קוים געקענט אַפּיסעל עברי. שרייבען האָט ער נישט געקענט. מיט גרויס מאַטערניש פלעגט ער אויפשרייבען זיין נאָמען. מעהר האָט ער נישט געקענט.

ווען די יודישע ביכלעך פון אייזיק מאיר דיק, פון שמ"ר און פון עזרבלושטיין האָבען אָנגעהויבען אַריינדרינגען אין די יודישע מאַסען, האָט שלמה בערל פרובירט צו לייענען אין אַ פרייער שעה איינס פון די ביכלעך. עס איז אָבער נישט געגאַנגען. צו שווער איז איהם אָנגעקומען דורכצוקריכען אַ פּאָר שורות. מיט שווייס איז ער אָפּגעגאָסען געוואָרען, ביז ער האָט פערשטאַנען דעם פשט פון די פּאָר זאַצען.

נאָך איניגע פערזוכען בייצוקומען די ביכלעך, וואָס איניגע פון זיינע בעקאַנטע האָבען אָפּגעלעקט די פינגער פון זיי, האָט ער זיי פערוואָרפען אין אַ ווינקעל מיט די ווערטער: די מעשה-ביכלעך זענען נישט פאַר איהם געשריבען געוואָרען. ס'איז אויך נישטאָ וואָס צו קערנען פון זיי.

שלמה בערל האָט געשטאַמט פון די אַזוי-גערופענע „נידריגסטע שיכטען". זיין גאַנצען לעבען האָט ער געזעהען אַרום זיך נאָר דלות, נויט, קראַנקהייטען און טומפּקייט. קיין התוך-הדבור האָט ער אויך נישט געהאַט. ער איז געווען אַ לאַפּעטניק, אויך אין זיין רעדען. קיין גאַנצער זאַץ איז ביי איהם פון מויל נישט אַרויסגעקומען. זיין אורטייל איבער מענשען און זאַכען, וואָס ער פלעגט, אין זעלטענע פאַלען, אַרויסזאָגען, דאָס הייסט, אַרויסשטאַמלען, איז געווען אַ צוזאַמענגעלאַפּעטער פון שטיקלעך ווערטער.

אויך זיין פּנים איז געווען צוזאַמענגעשטיקעוועט פון אברים-לאַפּיקעס, וואָס האָבען זיך לחלוטין נישט געפּאַסט איינס צום אַנדערען.

און דער לאַפּעטניק, לאַפּעטניק אין קערפּער און אין גייסט, איז געווען „מערקווירדיגער-ווייז, דער איינציגער" מענש ביי אונז אין שטעטעל.

דער אָרימער און עלענדער לאַפּעטניק איז געווען אַ גאַנצער מענש און, מען קאָן זאָגען, אַ כאַראַקטער, אַ פּערזענליכקייט, וואָס האָט זיך אויסגעצייכענט מיט אַ טיף-מענשליכען געפיהל פאַר גערעכטיגקייט און פאַר'ן אמת. ער האָט קיין עוולה נישט געקאָנט פערטראָגען. ער האָט נישט געקאָנט צוזעהען, אַז אַן'אומגערעכטיגקייט זאָל בעגאַנגען ווערען קעגען וועמען עס איז — יוד אָדער גוי, — און בלייבען דערביי רוהיג.

איז לויט זיין פערזענליכען געפיהל בעגאַנגען געוואָרען געגען עמיצען די קלענסטע אומגערעכטיגקייט, האָט ער וועלטען איינגעלייגט.

צו יעדער צייט איז שלמה בערל גרייט געווען צו ברענגען די שווערסטע קרבנות, יאָ, זיך אַליין, אינגאַנצען מקריב זיין, כדי אַ פרעמדע עולה גוט צו מאַכען.

ער איז געווען דער איינציגער יוד, יאָ, דער איינציגער מענש אין אונזער גאַנצער געגענד, וואָס איז ווירקליך געגאַנגען אויף מסירות-נפש פאַר יעדער זאַך, אין וועלכער ער האָט געגלויבט אָדער געווען איבערצייגט.

זיין געפיהל פון מסירת נפש איז געווען אַ דירעקטער און אַקטיווער, אָהן חכמות, אָהן איבער-המצאות און אָהן אויסצורעדען זיך אין דער לעצטער מינוט, ווי סע איז געווען דער דרך פון פיל אַנדערע, וואָס האָבען גערעדט אין אַ געהויבענעם און פייערליכען טאָן פון זייער גרייטקייט אויף מסירה-נפש.

אומבעגרעניצט איז געווען זיין ליבשאַפט און איבערגעבענקייט צו דעם אמת. טיף אין האַרצען האָט ער געהאַסט ליגענס און פאַלשקייטען, אין וואָס פאַר אַ פאָרם און אונטער וואָס פאַר אַ מאַסקע זיי זאָלען נישט הערשיינען.

די ליבע צו דער גערעכטיגקייט און צום אמת איז געווען די נאַטירליכסטע אייגענשאַפט אין שלמה בערל'ס כאַראַקטער, ווי עס איז נאַטירליך פאַר יעדען געזונטען קערפּער צו אָטעמען אָהן יעדער אָנשטרענגונג.

נישט קוקענדיג אויף דער נאָרמאַליטעט פון זיין וועזען און אויף דער קאָנסעקווענץ, אויף דער פאָלגעריכטיגקייט פון זיינע האַנדלונגען, האָט מען איהם, שלמה בערל'ן, געהאַלטען אין אונזער שטעטעל פאַר אַ טירוף, פאַר אַ מאָדנעם עקשן און אומדערטרעגליכען מענשען. איהם האָט עס אָבער נישט געאַרט, וואָס אַנדערע זאָגען און דענקען וועגען איהם.

ער האָט זיך אויפגעפיהרט אין לעבען לויט דעם, ווי זיין אינערליכער וועזען האָט איהם דיקטירט, נישט זוכענדיג די הסכמה, די צושטימונג פון זיינע אַרומיגע מענשען. ער האָט ביי זיי נישט געזוכט קיין גערעכטיגקייט קעגענאיבער זיך זעלבסט. ווי שלעכט אַנדערע האָבען איהם נישט געזאָלט בעהאַנדלען, האָט ער צו זיי קיין טענות און תביעות נישט געהאַט. פולשטענדיגע גערעכטיגקייט האָט ער געפאָדערט נאָר געגען אַנדערע.

שלמה בערל איז לעבענסלאַנג געבליבען אַ בחור, נישט פערהייראַט. זיינע אַרומיגע מענשען האָבען איהם קיין רוהע נישט געגעבען: „סטייטש, ווי אַזוי זיצט אַ יוד לעבענסלאַנג אָהן אַ ווייב?" אָדער: „וואָס פאַר אַ טעם האָט דאָס לעבען אַליין ווי אַ פלאָקען?" אָדער „ווען ס'וועט אויף דיר קומען אַ מיתה משונה, ווער וועט נאָך דיר קדיש זאָגען?"

אַזעלכע און נאָך אַנדערע פאָלקס-טימליכע דבורים פלעגט ער זיך טעגליך אָנהערען פון זיינע נאָהענטערע בעקאַנטע, וועלכע האָבען איהם געזוכט צו פערהייראַטען מיט אלמנות, מיט גרושות און מיט אַלע אַנדערע שלעק און קריפּעלס.

דער לאַפּעטניק פלעגט רוהיג אויסהערען די שטראָף-רעדעס פון איין זייט און די פאַרגעשלאָגענע שידוכים, פון דער אַנדערער זייט, און פלעגט גוטמוטיג שמייכלען, שאָקלענדיג דערביי מיט'ן קאָפּ אויף הין און צוריק, וואָס אויף זיין שטום-לשון האָט עס באַטייט: „קיינמאָל אין לעבען נישט!"

שלמה בערל האָט קיינמאָל נישט אָפּגעגעבען פאַר אַנדערע קיין ערקלערונג פאַרוואָס ער איז פערבליבען אַן'אַלטער בחור.

עס איז זעהר מעגליך, אַז דער לאַפּעטניק האָט נישט געהאַט קיין ערקלערונג אויך פאַר זיך אַליין.

עס איז אָנצונעהמען, אַז דער לאַפּעטניק האָט לעבענסלאַנג אויסגעמיטען יעדע פרוי, וואָס איז איהם געקומען אין וועג, נישט אויס ראַציאָנאַלע, קלאָר-פערשטענדליכע און בעגרייפליכע טעמים, נאָר אויס אַן'אינסטינקטיווער אָפּנייגונג צו פרויען איבערהויפּט, ווייל עס פעהלט זיי אינגאַנצען דער געפיהל פון גערעכטיגקייט און וואַהרהייט.

* * *

ווען די שטורם-ווינטען פון דער צייט האָבען מיך אַרויסגעריסען פון מיין געבורט-שטאָט און מיך פערטראָגען אין אַנדערע מערב-אייראָפּעאישע לענדער, אין אַנדערע לעבענס-ספערען, וואו איך בין טעגליך געקומען אין בעריהרונג מיט דער שריפטשטעלערישער און קינסטלערישער וועלט, אַ וועלט פון הויך-קלינגענדע פראַזען, פון גרויס-טוערישע זשעסטען און פון קליינע, נישט אַמאָל ווירדיגע און שעהנע מעשים, פלעגט מיר אָפט אַרויפשווימען אין זכרון די ליכטיגע מענשליכע געשטאַלט פון שלמה בערל.

וואָס מעהר איך האָב געלערנט אונזער אינטעליגענץ, אַלץ העכער איז געשטיגען אין מיינע אויגען דער מאָראַלישער ווערט פון דעם אַמאָליגען לאַפּעטניק.

נאָך עטליכע און צוואַנציג יאָהר אַבוועזענהייט פון מיין געבורט-שטעטעל, בין איך אַהינצו געקומען אויף בעזוך. דאָס איז געווען אין אָנהויב פון'ם צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט.

נישט דאָ איז דער פּלאַץ צו בעשרייבען די גרויסע און ראַדיקאַלע ענדערונג, וואָס איז פאָרגעקומען אין דעם שטעטעל פאַר'ן קנאַפּען פערטעל יאָהרהונדערט. דאָך וויל איך דאָ בעטאָנען, אַז בנוגע דער אָפּשאַצונג פון געוויסע פערזאָנען און אַנזיכטען איז קיין ענדערונג דאָרט נישט פאָרגעקומען.

אין דעם לעצטען האָב איך זיך געמוזט איבערצייגען, ווען איך האָב אָנגעהויבען זיך נאָכצופרעגען ביי דער יוגענד, וואָס איז שוין געווען בונדיסטיש, וועגען שלמה בערל דעם לאַפּעטניק, וועלכער איז אין דער צווישען-צייט געקרוינט געוואָרען מיט'ן ביינאָמען „דער כעלעמער חכם"

(ווייטער זעה 15. זייט)

אַ ווישניאָווע פּעקעלט זיך!...

פון דער סעריע: „דאַטשע-בריוועלעך"

פון י. אַבערזשאַנעק

ווערטער פריינד רעדאַקטאָר!

כ'קאָן אייך אָנזאָגען אַ בשורה: ווישניאָווע פּעקעלט זיך!

און אויב מיר רעדען וועגען ווישניאָווע, וועל איך אייך דערצעהלען אַ סוד, אַז ווישניאָווע האָט היי-יאָהר געליטען פון אַ פערפליצונג, און די צייטונגען האָבען אפילו דערוועגען קיין איין וואָרט נישט דערמאָנט. ס'איז נישט געגרינדעט געוואָרען קיין פערפליצונגס-קאָמיטעטען. מ'האָט נישט געגעבען קיין אויפרופען צו דער בעפעלקערונג, מ'האָט נישט געזאַמעלט קיין נדבות, און מ'האָט נישט פערעפענטליכט קיין רשימות פון די איידעלע שפענדער...

נו, פרעג איך אייך, פריינד רעדאַקטאָר, איז דאָס גלייך אַזוי? פאַרוואָס האָט מען געגרינדעט קאָמיטעטען פאַר דער פערפליצונג אין גאַליציען, און פאַר דער ווישניאָווער גרויסער פערפליצונג נישט?

וואָס פאַר אַ פערפליצונג, פרעגט איהר, איז געווען אין ווישניאָווא גורע? נישט קיין וואַסער-פערפליצונג, נאָר אַ פערפליצונג... פון סובלאָקאַטאָרען; יעדער ליעטניק האָט געהאַט מינדעסטען אַ צוויי, דריי און אַמאָל פיער סובלאָקאַטאָרען. אין איין שטוב האָבען זיך געלופטערט 4 פאַמיליעס, פיער מענער, פיער ווייבער, אַכט שוויגער'ס (פון ביידע צדדים) יעדעס פאַרפאָלק האָט געהאַט צו האַלבע טוצען קינדערלעך, און דעם סך-הכול מאַכט איהר!..

מיינט איהר דאָך אוודאי, אַז דאָס האָבען די בעלי-הבתים פערדינגען פיער מאָל איין דירה? חס וחלילה! אַי, ווי אַזוי קומט עס צו דער סובלאָקאַטאָרען-מגפה? — וועט איהר באַלד הערען:

צום ווירט איז געקומען אַ ליעטניטשקע דינגען אַ דירה, האָט זי גענומען האַנד-געלד, און איז צוריק געפאָהרען אין שטאָט אַריין זוכען פּאַסיגע שותפים. האָט זי זיך אויסגעזוכט פּאַסיגע דריי שכנים, ביי יעדען שכן גענומען האַנד-געלד, מיט די דריי האַנד-געלדער האָט זי געדעקט דעם ווירט דאָס דירה-געלד און אַראָפּ אַן עול פון קאָפּ.

דאָס איינענע האָט זי געמאַכט מיט דער פוהרמאַנקע; אויף איין פוהר האָט מען אויפגעפּאַקט 4 אייזערנע בעטלעך, 4 פעלד-בעטלעך, 4 האַמאַקעס, 4 ליעזשאַקעס, 4 קינדער-וועגעלעך, טעפּ, שיסלען, באַליעס, געפעס און אַנדערע נוצליכע „כלים". דאָס קליינוואַרג האָט מען אַריינגעפּאַקט אין בעטגעוואַנד, די ווייבער פון די זייטען און אַראָפּ קיין ווישניאָווע!...

אַז דער ווירט האָט דערזעהען דעם „באַגאַזש", איז איהם פינסטער געוואָרען פאַר די אויגען, אין איין שטוב אַ כאַליאַסטרע! אַזויפיל מויקים, אַזויפיל קוויטשערס, אַזוי פיל האַמאַקעס, אַזויפיל ליעזשאַקעס — אַזויפיל „נוצליכע כלים"! אויב עס זאָל אין יעדער שטוב אַריין קומען אַזאַ „אַרמעע", וועט מען דאָך מוזען אַנטלויפען וואו דער שוואַרצער פעפער וואַקסט!

האָבען טאַקע די ווירטסלייט געקוקט, געדריקט און געשוויגען. יעדען טאָג אַ פרישער וואָגען מיט בעטען, מיט האַמאַקעס, ליעזשאַקעס און אַנדערע כלים. יעדער וואָגען איז געפּאַקט מיט אַ דריי, פיער פּיץ קינדערלעך, אַ חוץ ווייבער און שוויגער'ס.

נו, איז געוואָרען ליהודים אין ווישניאָווע. די סובלאָקאַטאָרען האָט צוגענומען סובלאָקאַטאָרקעס. צו די סובלאָקאַטאָרקעס קומען צו גאַסט חתנים און סתם בעקאַנטע כלאָפּצעס, די כלאָפּצעס זאַפּראַשען קאָלעגעס. נישט וואו, נישט ווען, זעהט מען אַ פרישען גאַסט מיט אַ ווייב מיט עטליכע קינדערלעך ביי דער זייט. איינער טראָגט אַ קישען, דער צווייטער אַ טשייניק, דער דריטער — אַ טשעמאָדאַן מיט „לוביעג" — דאָס קומען אַלץ כסדר סוב און סובלאָקאַטאָרען און לאָקאַטאָרקעס.

קומט דער ליבער פרייטאָג פאַרנאַכט, הייבען אָן צו קומען די מענער. די הויפּט-ליעטניקעס און סוב-ליעטניקעס. יעדער שלעפּט זיין שבת-באַגאַזש. די ליעטניטשקעס און סוב-ליעטניטשקעס טוען זיי מקבל-פּנים זיין. די ווייבער פאַרען זיך, די קינדער קוויטשען און עס איז לעבעדיג אויף ווישניאָווע!

אַי, וועט איהר פרעגען: וואו טוען זיי זיך אַהין ביינאַכט? ביי טאָג זענען פאַרהאַנען וועלדער, לאָנקעס, אָבער ביינאַכט? — נאַרישקייטען! גלויבט מיר, אַז זיי געפינען זיך אַן עצה.

ווי אַזוי?

וועט איהר באַלד הערען:

די שטוב ווערט אין דער מיטען אַדורכגעהאָנגען מיט אַ ליילעך — מיט אַ מחיצה. איין פּאָר-פאָלק „אויסאָנדזשעט" זיך אויף רעכטס פון ליילעך, און דאָס צווייטע פאַרפאָלק — פון דער לינקער זייט ליילעך. דאָס דריטע פאַרפאָלק שטעלט אויף איהר געצעלט אין דער קיך, און דאָס פערטע פאַרפאָלק גיט זיך אַן עצה אויף דער וועראַנדע...

קומט ביינאַכט הייבט זיך אָן דער „קאָנצערט". אין איין שטוב ווייגען 10 און אַמאָל 12 קינדער. אין איין שטוב וויגען זיך 4 וויגען. און עס זינגען 4 מאַמעס:

אַ... ליו... ליו... ליו...,
שפּי סינעטשקו, שפּי קאָטעשקו...
ראָזשינקעס מיט מאַנדלען...

די מאַמעס זינגען. די רעדער פון די וועגעלעך לעכערען דעם קאָפּ. און דאָס היידעל ווייגט זיך מיט...

דאָס איז אַלץ, אַז די קינדער זענען געזונד: ווי איז אָבער, אַז עטליכע קינדער טוען „נאַזשעקען"? איינס האָט אַ לויז מעגעלע, דעם צווייטען קניפּט אין בייכעל. אַ דריטען הוסט און אַ פערטעס — ביסט.

אָ, אין אַזאַ פאַל איז שוין גאָר נישט פריילעך. אין אַזאַ נאַכט האָט איהר איין עצה: אַרויסלויפען פון בעט, אַרויסציהען די מכנסים, און אַנטלויפען וואו די אויגען טראָגען.

אַזוי איז עס געווען אַ גאַנצען זומער. איצט הייבט עס שוין אָן צו ווערען אַביסעל שיטערער; ווישניאָווע פּעקעלט זיך!

דערהערענדיג דעם ערשטען קול שופר, הייבען די ליעטשניטשקעס אָן צו פרעגען איינער דער אַנדערער: „קיעדי פּאַני יעדזשע?". די ליעטניטשקעס און סוב-ליעטניטשקעס גרייטען זיך צום ריקצוג. און אַז ווישניאָווע פּעקעלט זיך, דאָס זעהט איהר איצט אויף שריט און טריט: אויף יעדער וואַרענדע וואַשט מען וועש. די הויפען, פּאַרקאַנעס און בוימער זענען בעהאַנגען... גאַנץ ווישניאָווע זעהט איצט אויס ווי איין גרויסע פּראַלניע. אומעטום זענען אָנגעהאָנגען שטריק און עס טראָפּט..

קומט עס טאַקע צו קריגעריען און זידלעריען. יעדע יודענע וויל פערכאַפּען אַ „וויגאָדנע" פּלויט. איינע שרייט: „איך האָב פריהער זאַמוביעט דעם בוים, און די צווייטע שרייט: „איך האָב פריהער זאַמוביעט דעם בוים". זעהט מען אַ ברעקעל זון, ווערט אַ געלויף מיט נאַסע העמדער און ליילעכער, יעדע זוכט אַ בוים, אַ פּלויט, אַ שטיקעל גראָז. פערציהט זיך דער הימעל מיט אַ וואָלקען, ווערט ווידער אַ געלויף, מ'רייסט צוריק, אַראָפּ די וועש פון די ביימער און פון די פּלויטען — ווישניאָווע פּעקעלט זיך!..

און אפשר מיינט איהר, אַז נאָר די ווייבער גרייטען זיך? האָט איהר אַ טעות! צוזאַמען מיט די ווייבער גרייטען זיך אויך... די קרעמער.

הילות, ווי אין ווישניאָווע איז איינגעפיהרט אַז מ'נעהמט „אויפ'ן ביכעל", וואָס אַ וואָך ווייטער, ווערט אַלץ דאָס בוך מעהר „געשוואָלען". מאַכען זיך די קרעמער'ס גאָר וועניג דערפון, און ווי זיי דערפיהלען, אַז די ליעטניטשקעס פּעקלען זיך, זאָגען זיי: פּעקעלע ריהר דיך נישט! ווי מ'הייבט אָן צו פּאַקען, קומט דער קרעמער, דער בעקער, דער קצב, די סטאָנעק-יודענע און די עופות-הענדלערקע. אַלע קומען זיי מיט די ביכער אונטערן אָרעם און זאָגען: ברוך משלם, ר' טרייטעל, גייט איבערן ביטעל, און טאָמער געהט מען נישט באַלד צו „פּתיחה", הייבען זיי אָן צו בעזינגען, און אַז זיי נעמען „בעזינגען", פאַלט אייך אויס באָקעס, די געגנז מיט די קאַטשקעס מיט די פיש, מיט די סטאָניקעס, טאָמער דעקט איהר נישט אָפּ, טאָמער איז ביי אייך חסרון כיס, האָט איהר אַ האָפענונג צו עסען חנוכה-לאַטקעס אין ווישניאָווע!..

נו, גרייטען זיך טאַקע איצט די קרעמערס, די בעקער'ס, די עופות-יודענעס און סטאָניק-יודענעס צום „אָנגריף". אין וועלכען געוועלב איהר קומט אַריין, זיצען די קרעמער'ס ביי די ביכער און ציהען אונטער דעם סך-הכל. די אונטערשטע שורה, הייסט עס, די קאָנטעס ווערען אָפּגעשלאָסען, יעדער ליעטניק בעקומט צוגעשיקט זיין „נאַקאַז פּלאַטניטשי" און ס'ווערט איהם פינסטער פאַר די אויגען.

הקיצור. דער דאַטשע-ייד אין ווישניאָווע ענדיגט זיך. די ליעטניטשקעס און סוב-ליעטניטשקעס פּעקלען זיך, די קרעמער'ס, בעקער'ס און קצבים אַרבייטען ביי די ביכער. די ווייבער וואַשען וועש און זידלען זיך. די מענער ברעכען זיך די קעפּ פון וואַנען נעמען זיי געלד אויסצולייזען די משכנות, די ליעטניטשקעס, הייסט עס.

ווישניאָווע פּעקעלט זיך. די ווייבער דינגען שוין פיהרען, און פונקט אַזוי ווי צום אַהערפאָהרען, וועלען זיי איצט צוריק פאָהרען קיין לאָדז, 4 כאָרפּעלקער אויף איין פיהר. 4 אייזערנע בעטלעך, 4 פעלד-בעטען. 4 האַמאַקעס, 4 ליעזשאַקעס. 4 קינדער-וועגעלעך. טעפּ, שיסלען, באַליעס, געפעס און אַנדערע „נוצליכע כלים" דאָס קליינוואַרג וועט מען איינפּאַקען אין בעטגעוואַנד, די ווייבער ביי די זייטען, יעדע וועט טראָגען אַ ביטעל ווישניק, אַ פלאַש יאַגדע-זאַפט, און אַ בוקעט בלומען און הײדאַ צוריק קיין לאָדז!

הקיצור, ווישניאָווע פּעקעלט זיך!

די יודען אין טערקיי

אמאל און היינט

פון ד"ר א. גינזבורג

עס איז שווער צו זאגען מיט זיכערקייט, וואס עס איז פארגעקומען מיט די יודען אין טערקיי אין דער שכנות'שאפט פון די דארדאנעלעס און ביים טערקישען גרעניץ. פון די אלע ידיעות, וואס זענען ביז איצט פון דארטען אנגעקומען, איז איין זאך קלאר, און דאס איז, אז דארטען איז פארגעקומען א פאגראם, אנ'עכט אלט־רוסישער פאגראם, מיט אלע פיטשעוקעס, וואס האט זיך דערצו נאך געענדיגט מיט א גירוש. צענדליגע יודען זענען דערביי פערוואונדעט געווארען, הונדערטער זענען צוראבירט געווארען און ביי א דריי טויזענד זענען פערטריבען געווארען פון זייערע היימען, וואו זיי האבען געלעבט פאר הונדערטער יאהרען. ווער עס איז אבער שולדיג אין דעם דאזיגען פאגראם און פארוואס מען האט זיך פלוצלונג גענומען צו טרייבען די יודען פון יענע געגענדען — דאס איז שוין נישט אינגאנצען קלאר.

די טערקישע רעגירונג איז ארויס מיט אנ'ערקלערונג, אז אין דעם זענען שולדיג עטליכע לאקאלע אנטיסעמיטישע טשינאווניקעס. זיי, די דאזיגע אנטיסעמיטישע טשינאווניקעס, הייסט עס, האבען ערגעץ געפונען אנ'אלטען געזעץ, וועלכער פערבאט פרעמדע צו וואוינען ביים גרעניץ. האבען זיי, רק די דאזיגע אנטיסעמיטישע טשינאווניקעס אנגעווענדעט דעם דאזיגען אלטען געזעץ אויף די יודען, וועמען זיי, ווידער אמאל די טשינאווניקעס, בעטראכטען פאר פרעמדע.

שולדיג זענען אלזא די טשינאווניקעס, וועלכע ווערען דערפאר בעשטראפט.

איז אודאי גוט, וואס די רעגירונג געפינט פאר נויטיג זיך צו פערענטפערען און אראפווארפען די שולד אויף אנדערע. און עס איז אויך אודאי גוט, וואס די רעגירונג בעשטראפט די דאזיגע שולדיגע טשינאווניקעס.

איז עס, ווי געזאגט, אודאי גוט, וואס די טערקישע רעגירונג האט געפונען פאר נויטיג ארויסצוגעבען אזא ערקלערונג. דאס איז מעהר אדער ווייניגער א פערזיכערונג, אז ווייטער וועלען אזעלכע פאסירונגען נישט פארקומען. אין דערזעלבער צייט מוז מען אבער צוגעבען, אז ס'לעגט זיך קוים אויפ'ן שכל, אז די דערמאנטע טשינאווניקעס זענען די איינציג שולדיגע. אזא זאך, אז עטליכע לאקאלע טשינאווניקעס זאלען אויף זייער אייגענער אחריות און אויף זייער אייגענער פעראנטווארטליכקייט זיך ערלויבען צו פאגראמירען און ארויסטרייבען א גאנצען טייל פון דער בעפעלקערונג — אזא זאך איז אונמעגליך אין דער איצטיגער טערקיי. אזא זאך וואלט אפשר מעגליך געווען אין דער אמאליגער טערקיי, אונטער דער הערשאפט פון אבדול־האמיד, ווען איז טערקיי געווען דעזארגאניזירט און דעצענטראליזירט. יעדע פראווינץ איז דאן געווען ווי א מלוכה פאר זיך. יעדער לאקאלער הויכער טשינאווניק איז דאן געווען א מין זעלבסטהערשער, וואס האט געקאנט טון, און האט טאקע געטון, וואס זיין הארץ גלוסט. גאנץ אנדערש איז עס מיט דער איצטיגער טערקיי — מיט דער טערקיי פון מוסטאפא קעמאל פאשא, וועלכער רעגירט מיט אנ'אייזערנער דיקטאטארישער האנד, טערקיי איז איצטער ארגאניזירט, דיסציפלינירט און צענטראליזירט. קיין טשינאווניק, ווי הויך ער זאל נישט זיין אין זיין ראנג, וועט נישט וואגען צו טון עטוואס געגען דעם ווילען און אהן דער ערלויבניש פון דעם דיקטאטאר. קיין זאך ווערט איצט נישט געטון אין טערקיי אהן א וואונק, אויב נישט א בעפעהל פון אויבען...

עס איז דעריבער, דאכט זיך מיר, קלאר, אז די לאקאלע טשינאווניקעס זענען נישט די איינציג־שולדיגע. אז די רעגירונג גופא טראגט א געוויסען טייל פון שולדיגקייט און אז די איצטיגע ערקלערונג פון דער רעגירונג איז נישט מעהר ווי אנ'ערקלערונג אחר־המעשה — נישט מעהר ווי א תירוץ, און א פוילער תירוץ דערצו.

עס קען גאר קיין צווייפעל נישט זיין, אז די טשינאווניקעס, וואס האבען זיך גענומען צו טרייבען די יודען פון די אויבענדערמאנטע פלעצער, האבען עס געטון מיט דער צושטימונג, אויב נישט מיט דער ברכה, פון די העכערע רעגירונגס־קרייזען. עס איז זעהר מעגליך, אז די לאקאלע טשינאווניקעס האבען אין זייער אייפער איבערגעכאפט די מאס און האבען דורכגעפיהרט דעם גירוש פיל ברוטאלער ווי די רעגירונג האט עס געוואלט. די רעגירונג האט געגלויבט, אז דאס קען געטון ווערען אין דער שטיל, בנעימות'דיג, אהן צופיל רעש, אזוי אז קיינער זאל דערפון נישט וויסען. האט די רעגירונג געהאט א טעות. די טשינאווניקעס זענען געגאנגען צו ווייט און האבען זיך אויפגעפיהרט צו ברוטאל און בארבאריש. עס האט זיך אויפגעהויבען א טומעל נישט בלויז אין טערקיי, נאר אויך אין אנדערע לענדער. טערקיי איז נישט שטארק גענוג, אז זי זאל קענען איגנארירען די עפענטליכע מיינונג פון דער וועלט, ווי דאס איז דער פאל מיט היטלערס דייטשלאנד, האט די רעגירונג געפונען פאר נויטיג חרטה צו האבען און ארויפצואווארפען די שולד אויף אנדערע — אויף די לאקאלע טשינאווניקעס.

זאל עס זיין פון א טערק — אבי עפעס גוטען!

* * *

דא איז אבער וויכטיג אנ'אנדער פראגע. פון וואנען האט זיך פלוצלונג גענומען די שנאה צו יודען אין טערקיי? טערקיי איז געווען די איינציגע מדינה אין מיטעלאלטער, וואו די יודען זענען בעהאנדעלט געווארען ווי מענשען. ווען יודען זענען געטריבען געווארען פון די אנדערע אייראפעאישע לענדער, האט טערקיי ברייט געעפענט די טירען פאר דעם אייביגען וואנדערער. די יודען האבען אין טערקיי, אין דער טערקיי פון די לעצטע עטליכע הונדערט יאהר, געהאט דיזעלבע רעכטען, וואס די נישט־יודען האבען געהאט. זיי האבען געמעגט וואוינען וואו זיי ווילען און זיך בעשעפטיגען מיט האנדעל, מיט אלערליי מלאכות און אפילו מיט די אזוי־גערופענע „איידעלע פראפעסיעס". דער פינאנץ־מיניסטער פון „מאכמעט דעם זיגער", ווי אויך זיין לייב־דאקטאר, זענען געווען יודען.

די טערקישע רעגירונגען האבען זיך קיינמאל נישט געמישט אין דעם אינערליכען לעבען פון דער יודישער געמיינדע. די יודען אין טערקיי האבען געוויסער־מאסען געהאט א מין „קולטורעלע אויטאנאמיע". די אלערליי סכסוכים וועגען געלד־פראגען אדער פאמיליען - אנגעלעגענהייטען זענען געבראכט געווארען פאר די יודישע בית־דינס און זייער פסק איז אנערקענט געווארען פון דער רעגירונג.

דער ממונה אויף אלע יודישע קהלות פון דעם לאנד איז געווען דער הויפט־רב, וועלכער האט געטראגען דעם טיטול „חכם־באשי". דער דאזיגער טיטול איז געווען נישט בלויז א רעליגיעזער, נאר אויך א ציווילער. דער חכם־באשי איז געווען בעטראכט אלס דער העכסטער רעגירונגס־בעאמטער, וואס האט צו זאגען איבער יודישע ענינים. דער חכם־באשי איז געשטאנען אויף דערזעלבער מדרגה פון חשיבות ווי דער „גראנד מופטי", וואס איז געווען דער הויפט פון דער מאמעדאנישער אמונה אין דער טערקישער אימפעריע.

די לאגע פון די יודען איז אין מיטען פון פופצעהנטען יאהרהונדערט געווען אזוי גוט, אז ר' יצחק הצרפתי האט געפונען פאר פאסיג ארויסצושיקען אנ'איינלאדונג צו די יודען פון די אנדערע לענדער, אז זיי זאלען קומען זיך בעזעצען אין טערקיי. ער שרייבט: „טערקיי איז א לאנד, וואו קיין זאך פעהלט נישט, דורך טערקיי קענט איהר קומען קיין ארץ־ישראל. דא קענט איהר זיך קליידען מיט וועלכע מלבושים איהר ווילט, פון די טייערסטע שטאפען און פון אלערליי קאלירען. אין די קריסטליכע לענדער קענט איהר נישט קליידען אייערע קינדער אין רויטען אדער פורפור. איז דען נישט בעסער צו לעבען אונטער די מאכמעדאנער ווי אונטער די קריסטען?"

אין פערגלייך מיט אנדערע לענדער איז טערקיי ביז דער לעצטער צייט כמעט שטענדיג געווען פריינדליך צו יודען. איצטער האט זיך די פריינדשאפט געענדיגט. פארוואס?

צום טייל איז אין דעם שולדיג דער היטלעריזם און דער אנטיסעמיטיזם בכלל, וואס פערשפרייט זיך איצטער מיט א מורא'דיגער שנעלקייט אין אלע אייראפעאישע לענדער און וואס האט אויך דערגרייכט טערקיי.

מאמע־ערד און מאמע־מענש

א קאפיטעל פון ראמאן „אויף פעלדער" פון יודישער קאלאניזאציע אין ראטענפארבאנד

פון פרץ הירשביין

לאנע, אנ'איינגעבויגענע אין דער בראזנע לעבען איהרע שוין אפיסעל צוגעטריקענטע אוגער־קע־ביטען, האט ארומגעשארט די פלאנצען און ארויסגעריסען ווילדע גראזען פון דער צוטריקענטער ערד. איך אנ'ענגערן קרייז דערביי זענען געזעסען יונגע און עלטערע מאמעס און א פאר מיידלעך; נישט אזוי העלפען זענען זיי געקומען לאנען. — נאר ארויסווייזען מיטגעפיהל און איבערגעבענקייט זענען זיי געקומען.

— מאמע־ערד און מאמע־מענש קערן זיך אן גאר באהענטע, אז כ'קוק דיך לאנע, איצטער אן...

אזוי האט כאסיע אסטראווער געזאגט, ביי איהר אין הארצען איז געקוואלען נאר די ליבשאפט צו לאנען; ווען כאסיע וואלט זיך נישט שעהמען, וואלט זי איצטער לאנען אנידערגעלייגט אין בראזנע און אויסגעקושט איהרע אלע גלידער.

ביי לאנען האט כאסיעס פערגלייך: „מאמע־מענש מיט מאמע־ערד" — אויפגערייצט דאס בלוט ארום הארצען.

— איהר זענט ביי אונז די יונגסטע, חבר'טע אסטראווער; איהר זענט די איינציגע, וואס האט פערשטאנען, וואוהין מיר זענען געקומען, — האט לאנע גערעדט מעהר מיט די אויגען אין בראזנע אריין — איהר זעהט חבר'טע בירמאן, — האט לאנע אנגעוויזען אויף מינעס קינד, וואס האט זיך פערפלאנטערט צווישען די ווייצען דאבי, — איהר זענט דאך א יונגע מאמע; איך אויף אייער ארט, ווען איך האב אנ'אמת קינד, וואלט איך אזוי געפיהלט ווי מאמע־ערד, וואס איז אזוי א בעוואקסענע געווארען...

— וועמען, ווי וועמען, — דיר האט שוין טאקע געפאסט צו האבען א פאר קינדערלעך, ביי דער זייט, — האט זלמן קאסאיס שווערע יודענע געזאגט און דערביי א דיהאבנעם לאך געטון, — מילא, איך, וואס האב איך שוין אנצוווערען? אז די זון בלישטשעט, ס'איז ווארעם — איז מיר דא אויך ביחא; און אז דער זומער וועט אוועק. ס'וועט זיך איבער'חזר'ן דאס פאראיאהריגע, — וועט זיין אך־און וועה... מאמע־ערד וועט טאקע פון קעלט נישט קראפירען; מאמע־מענש, — צו איהם איז אך־און־וועה... גוט איז דיר לאנע, וואס דו האסט נישט קיין קינד; וועט דיר דא זיין שלעכט, — וועסט קאנען פטור ווערען פון דער פינסטערער ראליע.

— דאגה'ט נישט פאר מיר, חבר'טע קאסאי, — האט לאנע גערעדט בשעת זי האט מינע בירמאנס קינד גענומען אויפ'ן האנד, — יא, קינדער, און אהן קינדער, — מיר איז אלץ איינס; פון דאנען וועל איך נישט אנטלויפען. איך זאג אייך, איהר זאלט זיך אויף מיר נישט פערקוקען; אויף קיינעם זאלט איהר זיך נישט פערקוקען, — נאר גוט אין זיך אליין אריינקוקען, אפילו געדענק איך נאך ווי אזוי ווייבער האבען אין אלגעמיין געלעבט דארטען אין שטעטעל. שלעכט, אז מען בעהמט און מען צוטיילט די צייט אויף זומער און ווינטער; זומער, ווען אין פעלד וואקסט און דרויסען איז ווארעם. — — דעריבער איז גוט אויפ'ן הארצען... און ווינטער, ווען ס'שטייען אן קעלטען אין שטוב פעהלט דאס ביסעל בויטיגע, — דעמאלט איז שלעכט... איצט איז א שווערע צייט פאר אונז אלעמען, כאטשבע עס איז זומער, ווייל מאמע־ערד איז א הארטע מאמע, אויב מען הערט זיך צו איהר נישט צו, אודאי וועט ווינטער ווידער זיין שלעכט, אויב א סך פון אונז וועלען אוועק אין שטאט אריין. נאר אויב אלע וועלען בלייבען וואוינען אין די שטיבער, וואס מען בויט; די קינדער וועט מען נישט אוועקפיהרען צוריק אין שטאט אריין, — וועט איהר זעהן, אז ווינטערצו וועלען מיר האבען א שול פאר די קינדער; א שול פאר די מאמעס.... מירן אלע אנהויבען לערנען ווי אזוי איבערצובויען אונזער לעבען. א גרויסע צייט איז געקומען פאר די פרויען אין אונזער סאוויעטען־לאנד. די פרויען אויף די זאוואדען ווייסען, וואס די רעוואלוציע האט פאר זיי געטון; און מיר דא וועלען פון זיי נישט אפשטעהן. ווער זאגט נאך, אויב דא וועט טאקע פון די איינצעלנע בעשאפען ווערען אין גרויסער קאלעקטיוו.... ווי אזוי וואגט איהר זאגען, אז קומענדיגען ווינטער וועט אונז זיין אזוי שלעכט ווי פאראיאהריגען?

לאנע'ס טאטען האט מען ארייגעזעצט אין טורמע, — ווילט איהר מיר איינרעדען, אז לאנע'ן איז גוט? מיין מאן איז דאך משוגע; א קלארער מענש פרעהט זיך נישט ווען די מלבושים ווערען אויף איהם צופאלען אויף שטיקער...

מינע בירמאן, נאך דעם, ווי זי האט דאס אפגעזאגט, האט זי זיך אפגעקעהרט א' א זייט און געווישט די טרעהרען. איהר קינד ביי לאנע'ן אויפ'ן [illegible] געדרעהט דעם קאפ, א ווילע נאכגעקוקט דער מאמע און האט אנגעהויבען צו וויינען אויפ'ן הויכען קול.

— קום צו מיר, — האט דבורה, כאסיע'ס טאכטער, אויסגעשטרעקט צום קינד די הענט, — דו האלסט אויך מיט דיין מאמען?... מענער — זענען מענער; אפשר זענען מענער אנדערש... דאס קלאנט שוין אין קינד די צוקונפטיגע פרוי.. איך וויל אייך נישט וועה טון, חבר'טע בירמאן; איך בין דא נאר א קורצע צייט, — מיין מאן זאגט, אז איהם געפעלט דא... אויב איך וועל דא בלייבען, וועט דאס זיין נאר דערפאר, ווייל איך האב ליב דער מאמע און קאן זי דא נישט איבערלאזען אליין. אייך לאנע קאן איך נישט נעמען פאר קיין ביישפיל. אייער לעבען האט זיך אזוי אויסגעלייגט. ווארים איך אויף אייער ארט, ווען מיין טאטען וואלט מען ארעסטירט, וואלט איך פון דאנען אנטלאפען, וואוהין די אויגען וואלטען מיך געטראגען.

— סע וועט זיין, טאכטער מינע, ווי לאנע זאגט; סע ליגט נישט אין אונזערע הענד. פאראיאהרען זענען דא געווען א הייפעלע מענשען; היינטיגער זומער, — סע צוגעהט מיר מיין הארץ פאר נחת. וועסט, טאכטער מינע, נאך איינגיכען זאגען, אז לאנע איז גערעכט.

ביי די ווערטער האט כאסיע זיך אויפגעהויבען, איז איבערגעגאנגען צו מינע'ן האט זי א קוש געטון אין פנים און מיט א מאמעשער צערטליכקייט גערעדט:

— זעהסטו, דיינע טרעהרען זענען דיין ערגסטער שונא... וועסט מיט דיין וויינען פערדארבען דיין שעהנעם פנים...

מינע האט גענומען איהר קינד אויפ'ן האנד און אהן ווערטער זיך געלאזט געהן צום דארף.

— מאמע־ערד און מאמע־מענש... איך זאל גיס גלויבען, אז זייער יודישער מאמע וועט אזוי שווער אנקומען... מיין שמעיל, ווען ער וואלט זיך עקשנ'ען, — ער וויל דווקא זיין א מלמד... נו, האט ער געזאגט, אז דאס איז אויך פון גאט... ערד, — האט ער געזאגט, איז אויך פון גאט. און איצט, מען זאל איהם אפשיטען מיט געלד, וועט ער פונדאנען נישט אוועקגעהן. הלואי לאנע, זאלען טאקע דיינע גוטע ווערטער מקוים ווערען; מען זאל טאקע ווינטער האבען א שול פאר די קינדער און א ווינקעל פאר זיך אליין. ווי זאגט מען: „מאסקווע טראכט פאר אונז"...

— האסט איהם, מאמע, דערמאנט, — געהט ער אהער!

די ווייבער האבען אויסגעדרעהט די קעפ און א ווילע געקוקט אריבער'ן פעלד; בערע און יוסף האבען זיך פונדערווייטענס בעוויזען.

— איך געה שוין אוועק, — האט דבורה געזאגט, — און דו, לאנע, וועסט דאך נאך אודאי בלייבען דא....

דבורה האט א וואונק געטון צו די ווייבער מיט א שמייכעל, געגעבען צו פערשטעהן, מען זאל לאנע'ן לאזען אליין.

לאנע האט עס געשפירט, אז די ווייבער געהען אומישבע אוועק. זי האט זיך נישט געמאכט וויסען; געבליבען אראפגעבויגען אין בראזנע מיט די אויגען אין ברוינעם שטויב אריין; איהר בלוט האט זיך צוגעהערט צו די פרויען־טריט, וואס האבען זיך דער ווייטערט; און צו די שווערע מענער־טריט, וואס האבען אלץ נעהנטער אפגעהילכט.

— ווען די צוויי בחורים זענען שוין געשטאנען נעבען איהר, — האט אין איהר איינגעבויגענעם גוף געפווישט א געלעכטער; אפער מיט אלע כוחות האט זי זיך איינגעהאלטען נישט צו לאכען. וועגן יוסף, — ווי יוסף; בערע'ן האט זי נישט דערווארט. זי האט זיך נישט געקאנט אויסמאלען צוליב וואס ער איז געקומען און פון וואס מען וועט דא איצט אנציהען א שמועס.

— די ווייבער האבען זיך דערשראקען און אוועק; נאר דו האסט נישט קיין מורא צו זיין מיט מענער אליין אין פעלד. — האט יוסף בשעת מעשה מיט א זאנג געקיצעלט לאנע'ן הינטערן אויער.

ביי לאנע'ן האט עס אינעווייניג א לאך געטון; זי איז נאך אלץ געבליבען אזוי איינגעבויגען און האט זיך גע'עסק'ט מיט א דינעם אונגערקע־ווארצעל.

— איהר שטעהט נישט אן צו קוקען אויף אונז. קום יוסף, — האט בערע גענומען פערקירעווען צוריק.

— ווארט, בערע, אנטלויף נישט! גוט, וואס די ווייבער זענען אוועק...

יוסף האט ארומגענומען לאנע'ן ארום האלז, האט זי ארויסגעצויגען מיט דער גאנצער לענג פון דער בראזנע, האט זיך אנגעלייגט אויף איהר ברוסט און געקוקט איהר גלייך אין די אויגען אריין:

— מאכט נישט אויס, ביי דיר אין די אויגן זיצט דער אייגענער רוח ווי ביי יעדער פעריסענער מיידעל... ווילסט א קוק טון, בערע?

— כ'ווייס עס שוין פון פריהער.

לאנע האט זיך בעפרייט פון יוסף'ן, געבליבען זיצען אין בראזנע, מיט אנ'ארעם אנגעשפארט אן בייט; האט ארויפגעקוקט צו בערע'ן און מיט א פערדרייטענעם שמייכעל געפרעגט:

— וואס, למשל, ווייסטו פון פריהער, — אז לאנע איז א פרוי? דאס איז נישט קיין ווילדער חידוש; אודאי איז לאנע א פרוי; און טאקע ווי כאסיע אסטראווער האט נאר וואס פערגליכען מאמע־ערד מיט מאמע־מענש... איך בין א מאמע־מענש!

— סטארע זיך נישט צו זיין קלוגער ווי דו ביזט, לאנע; און ביי כאסיע אסטראווער בעדארפסטו קיין חכמה נישט לערנען... בערע און איך, מיר זענען געקומען פרעגען, אפשר בעדארפסטו מען זאל דיר ארויסהעלפען.

— א, דאס איז שעהן פון אייך! אויב בערע איז צוליב דעם געקומען, — ווייס לאנע, ווי דאס אפצושאצען!

לאנע איז אויפגעשטאנען, צוגעגאנגען צו בערע'ן, איהם ארומגענומען און אשטארקען קוש געטון. דערנאכדעם האט זי דאס אייגענע געטון מיט יוסף'ן.

(סוף פון קאפיטעל זונטאג)

א בייז אויג

דערצעהלונג

פון יוסף טורקא

די אַלטע האָט נישט געקענט איבערטראָגען דאָס שווייגעניש; זי האָט זיך געפרעגט מיכלען אויפ׳ן מקח פון מעל, וועגן די חובות אויפ׳ן הויז — ער, אַפּיטע מיך פון פולען בויך האָט רעכט נישט געענטפערט, געגעבען צו פערשטיין, אַז ס׳איז נישט גלייך צו רעדען מכח עניבים, וואָס זענען אויפ׳ן גוטען וועג, מחמה אַ בייז אויג קאָן חלילה, שולט זיין.

און ער איז ווידער שטיל געוואָרען.

דאַפּטום און מיט טומל האָט זיך אַריינגע־שאָטען איין שטוב אַרייז די אָנגעהאַרעוועטע ווייסע חברה, זיי האָבען דעם זיידען נישט געלאָזט אַרונטער בלאָנקען אין זייגע טראַכטונגען און אַ סך געפרעגט, בעשאָטען איהם מיט רעטענישען

— זיידעשי, וואָס איז דאָס, טרעף: ס׳איז הויך ווי אַ הויז, שוואַרץ ווי אַ מויז, גרין ווי גראָז, זיס ווי צוקער, ביטער ווי גאַל.

— ווייזע

— זשייחע...

געוועהען, אַז ער מאַכט זיך עפּעס צופיל נאַריש מיט די אייניקלעך, טרעפט זייערע רעטעניש, קיצועלט דעם גאַזועדיגען זייבוועלע ביים פּעמפּיקעל און יענץ צוקליגגט זיך לאַכענדיג, האָט דער אַלטער ווי פערלוירען זיך אָקעגען די „גרויסע“, וואָס זיצען אַרום, האָט זיך צורעכט געמאַכט די באָרד, זיך גלייך־געזעצט מיט פנה און אַ אָנגעטאָן ווי צום זון און נישט צום זון;

— וואָס, ווערסט אפשר נישט גלויבען אין אַ בעהאָרע?

מעגסט גלייבען. מ׳זאָל בעהיט ווערען, וואָס אַ בייז אויג קאָן אָנפיהרען אויף אַ מענש. אַט וועל איך דיר דערציילען אַ וואָזשנע זאַך, וועסט דערפון אַ סך לערנען... שאַדט נישט עך מעגט אויכעט הערען — האָט ער געמאַכט צום ווייב און צו דער שניר.

„אין רוים, האָט ער אָנגעהויבען, איז מיט דורות צוריק אַרויס אַ גזירה, אַז קיין ייד טאָר זיך נישט געפינען אין איהרע גבולען. ווען מען דאַרש טרעפען א ייד, ווערט ער אומגעברענגט מניה וביה.

האָבען יודען טאַקע זיך געהיטען נישט עובר צו זיין אויף דעם גזר, ווארום ס׳שטייט געשריבען אין די הייליגע ספרים, אַז מען מוז שאַנעווען דאָס נפש.

די יודען האָבען האַמאָלס געוואוינט מחוץ רוים, אין די אַרומיגע שטעטלעך און זיי האָבען זיך ברוכשעם גאַנץ שוהן מפרנס געווען. די רוימער גויאָ זענען באַהן געקומען צו די יודישע בעלי־מלאכות היבטער רוים לאָזען זיך ביינען מלבושים און אויפקלאַפען שיך. ווארום אַזויגע גאָלדענע הענד, מיט וועלכע די יודען זענען געבענטשט געוואָרען, איז ווייט צו זוכען.

די פערטריבענע יודען פון רוים, איז אָבער בעשערט געווען באַלד אַ פערגיטיגונג פאַר דעם גלות.

ס׳איז אַרויס אַ שטראָף פון הימעל און איי־נער פון די גרעסטע קעפּ פון רוימישען מלכות אַ מיניסטער איז אַזוי קראַנק געוואָרען, אַז נישט ער האָט געוואוסט וואָס איהם פעהלט און נישט אַ דאָקטאָר אין דער וועלט האָט איהם געקענט אויסהיילען פון זיין חולאות. ס׳הייסט דער שר איז נישט געווען חולה מסוכן, נאָר איהם האָט געדריקט אַ מרה־שחורה. דאָס גרעסטע, וואָס ער האָט געהאַט האָט איהם נישט דערפרייט. און רייך, איז ער שוין געווען איינמאָל רייך: קורח׳ס עשירות האָבען געשטעקט בלויז אין זייגע חדרים, ער האָט געהאַט 10 סאַלאָנען פול מיט די וואונדערליכסטע חפצים און אבנים טובות, פון בריליאַנטען, שמאַ־ראַגדען, דימענטען, פון לויטער געהעמערט גאָלד איז שוין געווען אָפּגערעדט. און יעדען סאַלאָן האָבען זיך געפונען טייערע זאַכען, אַז דאס ערשטע חדר מיט קאָסטבאַרקייטען האָט בעטראָפען פינף און צוואַנציג טויזענד רענדלעך, האָט דער צווייטער געקאָסט פופציג טויזענד; דער דריטער הונדערט טויזענט; דער פערטער אַ מיליאָן, דער פינפטער צוויי מיליאָן, דער זעקסטער פיר מיליאָן, דער זיבעטער אַכט מיליאָן, דער אַכטער זעכצען מיליאָן, דער ניינטער צוויי און דרייסיג מיליאָן. דער צעהנטער סאַלאָן איז געווען אַ פער־הוילענער. קיינער האָט פון איהם נישט געוואוסט און איהם זענען געלעגען אוצרות, וואס אין אַלע ערשטע ניין סאַלאָנען צוזאַמען.

און אַז דעם מיניסטער איז ענג געוואָרען די וועלט, האָבען די גרעסטע דופאים און פראָפעסאָרען פון רוים איהם געהיילט, געשיקט אין די בעדער אַריין, און גאָרנישט האָט געהאָלפען.

דער שר איז אַרומגעגאַנגען קראַנק, צוביראָכען נישט געקענט אַרויסברענגען אַ שמייכעל אויף זיין פנים.

גייט אַמאָל דער מיניסטער שפּאַצירען היב־טער דער שטאָט, פערבלאָנדזשעט ווייט צווישען קליינע הייזלעך, וואו די פענסטער שטייען צופּראַלטע און פון די פענסטער הערט זיך אַ האַפערדיג רעדען און אַ לוסטיק געזאַנג.

גייט אַזוי רוים׳ס שר און אין הארצען פער־גנב׳עט זיך צו איהם דאָס געזאַנג פון די פענסטער אַרויס.

שטייט ער אַ רגע, הערט זיך טיף איין. עס געפעלט איהם, גייט ער צו צום פענסטער, פון וועלכען עס גיסען זיך אַרויס די זיסע טענער, און ער זעהט: יודישע שניידערלעך זיצען און נייען מלבושים און זינגען זיך ביי יעדען באַהעל־שטאָך.

די שניידערלעך, זעהענדיג אַזאַ גרויסען מאַן, פערשעהמען זיי זיך און פערבעטען איהם ליבערשט אין שטוב אַריין, אייהער צו לאָזען איהם שטיין אויף דער גאַס, בײם פענסטער.

גייט דער מיניסטער אַריין צו די יודישע שניידערלעך, קוקט זיך מיט זייער געזאַנג. עס טוט איהם הנאה, און ער זאָגט צו זיי:

— איך, דער גרויסער מיניסטער פון מלכות אין רוים בין איך מקנא, יודישע שניידערלעך. הלואי וואָלט מיר געווען אַזוי פריילעך, אויף דער נשמה ווי אייך. איך וואָלט דערפאַר אַוועקגעגעבען וואָס מען וואָלט נאָר פערלאַנגט פון מיר.

— וואָס, — הידושט זיך איינער פון די יודישע שניידערלעך — אדוני שר, איך איז אומעטיג? מיר וועלען אייך פריילעך מאַכען

— מיר וועלען דעם מיניסטער דאָס האַרץ דערפרייען! — האָבען די איבריגע שניידערלעך אונטערגעכאַפּט. — מיר וועלען אונזער גרויסען שר אַ טייער אַנגענגעל מאַכען, וועט עס ליכטיג מאַר־כען זיין וועלט.

און די יודישע שניידערלעך האָבען דעם מרה שחורה׳דיגען מיניסטער טאַקע געמאַכט אַזאַ מל־בוש׳ל, אַז דער האַר האָט באַלד אָנגעהויבען צו פרייען זיך דערמיט. נישט ער איז געגאַנגען, נאָר געטאַנצט האָט ער פון פריד.

רוים האָט געיום־טוב׳ט צוליב׳ן געזונט־גע־וואָרענעם מיניסטער.

איז דער מיניסטער טאַקע געווען אַן אידעלער מאַן, האָט ער זיך געוואָנדען צו די יודישע שניידער־לעך היבטער רוים און צו זיי אַזוי געזאָגט:

ליכטיגע שניידערלעך! וואס אייער האַרץ וועט באַגערען, וועל איך אייך געבען. זאָגט, וואָס איהר ווילט?

האָבען די שניידערלעך געזאָגט אַזוי צו זאָגען:

— אדוני האַר, העכשער פון גרויסען רוים, זאָל זיין דיין רצון אונז צוריק אַריינצולאָזען קיין רוים, און אונזער האַרץ וועט זיין בעפרידיגט.

האָט דער שר בעוויליגט דעם רצון פון די יודישע שניידערלעך, וועלכע האָבען איהם אויס־געהיילט פון דער ביטערער קרענק מרה־שחורה.

און די יודען האָבען זיך ווידער בעזעצט אין רוים, וואו עס איז פון זיי אַראָפּגענומען גע־וואָרען אַלע מס׳ן פאַר׳ן קיסר. די שניידערלעך זענען רייך געוואָרען אין רוים.

ווען דער גוטער שר איז געקומען אויף דער עלטער און ער האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען, האָט ער געוואָלט באַכמעהר בעלויבען די יודישע שניידערלעך פאַר זייער גוטס, וואָס זיי האָבען אנגעמעלט מיט איהם געטאָן.

ער האָט זיי געלאָזט רופען צו זיך און זיי אַזוי געזאָגט:

— איהר ווייסט, אַז אין מיינע 9 סאַלאָנען ליגען אוצרות גאָלד מיט אידעל־שטיינער און טייערע חפצים. איך האָב נאָך אַ צעהנטען חדר, וואָס איז פערהוילען פאַר אַלעמען אין רוים. קיינער ווייסט נישט פון איהם און אייך בין איך מוסר דעם סוד. זאָלט איהר וויסען; ווען ס׳מלכות וועט נאָך מיין טויט אויסרופען צווישען פאָלק, אַז עס וויל פערקויפען מיין פערמעגען, זאָלט איהר געדענקען אין דעם פערבאָרגענעם עשירות, איהר זאָלט דאָס פערמעגען אָפּקויפען, געבען מעהר, ווי אַנדערע וועלען געבען, און איהר וועט זיין גליקליך און לעבען אין עושר און כבוד אויף דור־דורות.

אַזוי ווי דער גוטער שר האָט געזאָגט, איז אַקי געווען... וויפיל די גרעסטע מאַגנאַטען פון רוים האָבען געוואָלט געבען דעם מלכות פאַר׳ן פערשטאָרבענעם מיניסטער׳ס פּאַלאַץ, האָבען די יודישע שניידערלעך געגעבען מעהר און דאָס עשירות איז געבליבען אין זייער רשות.

ווען זיי זענען אַריינגעגאַנגען אין דעם פער־הוילענעם חדר, האָבען זיי דאָרט געפינען אַזעלכע וואונדער־אוצרות און מאַיאָנטקעס, וואָס קיין שום שאַך־קאַמער פון דער גרעסטער מדינה פערמאָגט דאָס נישט, טייערע שטיין איז דאָרט געווען בער־האַלטען, האָט ער מיט זיין ליכט פערבלענדעט אויף מיילען ווייט און דורכגעשיינען די האַרטסטע פינסטערניש. נאָך אַזאַ העררליכער שטיין האָט זיך אין מלכות פון רוים נישט געפינען.

געוועהן, אַז זיי זענען אַזוי רייך — האָט מיכל ברויטבעקער געצויגען די געשיכטע, אַז דער — האָבען די שניידערלעך זיך געוואָלט גרויסען פאַר׳ן מלכות מיט זייער רייכקייט און האָבען געוואָלט מפייס־זיין די שרים, אַז זיי זאָלען אויף די יודען מעהר נישט אַרויסגעבען קיין בייזע גזירות.

און אָוועקגעגעבען דעם שאַצמייסטער פון מלכות דעם וואונדערליכען טייערען שטיין.

אַז מלכות האָט געזעהען ביי די יודען אַזאַ עשירות, האָט עס געזאָגט:

— נו, מצויס שוין פון וואַנען די יודעלעך זענען אַזוי רייך... זיי האָבען אונז בע׳גנב׳עט. ווארום פון וואַנען נעמט זיך צו זיי אַזאַ מאַיאָנטעק, אויב נישט פון דער קעניגליכער שאַצקאַמער?

און דער סוף איז געווען: מ׳האָט ביי די שניי־דערלעך צוגענומען אַלע אוצרות און רייכקייטען, און זיי פונדאָסניי נענומען רודפ׳ען אין רוים.

— אָט וואָסנו — האָט דער אַלטער אויס־געלאָזט. — דאָס איז דער כח פון אַ בייז אויג. וואָלטען די שניידערלעך געזעסען פאַר זיך, וואָלט מען זיי נישט געזאָגט און געטריבען און זיי וואָל־טען ווייטער געבליבען זיצען רוהיגע אין רוים און געלעבט אין כל־טוב, נו, ווילסטו דיך שוין מאַכען פון אַ בעהאָרע?

און ער האָט מיט׳ן זון געקנעלט:

— קומט אימיצער צו דיר אין סאָד אַריין, קוקט אויף די ביימער, פערשמהעס איהם, רוף איהם אין דער בויד אַריין, און אַז ער רעדט וועגען דער גוטסקייט און שפע פון די פירות, בעט דיר באותו הרגע אין זין אַריין, אַז ער זאָל שיך די צונג אָפּבייסען און די אויגען זאָלען איהם אין האַלז אַריין...

אַז איבער דער שוועל פון שטוב האָט אין ווייכער טונקעלקייט געהויערט סאָדישער רויש, וואָס האָט געקיהלט און געגלעט נאָכ׳ן חמימה׳דיגען טאָג, האָט ווייסקייט פון פּולכיבקע קישענס אַ בלענד געטון אין געדיכט־פערשאָטענטען פּאָהויז. די שניר ריווע האָט געמאַכט אַ געלעגער פאַר שווער און שוויגער, געבומען מיט זיך די קינדער און פערקראָכען מיט זיי אין דער שטרויענער בויד אַריין.

די אַלטע לייט זענען געבליבען אַליין. און פון זייער באַנטקייט האָט זיך געטראָגען אַ תאוה׳דיג הייס הערצען, וואָס האָט זיך צונויפגעמישט מיט׳ן שאָרכען פון זון איטשעס, שפּרייזען איבער דער סאָדישער געדיכטעניש אינמיטען נאַכט.

באַגינען איז מיכל אַוועק פון סאָד אָן אַ „גוטען טאָג“. אַ רוימעלדיגע זיך, האָט חנה־לאה איהם פערענטפערט פאַר׳ן זוהן און שניר. בכן ער האָט נישט קיין צייט געהאַט...

דער הימעל האָט ווידער געפלייצט מיט פייער.

דער סאָד האָט געשמאַכט; עפּעל זענען גע־פאַלען; אויף פאַרדאַרטער ערד, מיט טרוקענעם אָפּהילך.

שעדליכע ווירקונג פון דער סביבה אויף קינדער

מעדיצינישע שמועסן

פון ד״ר מ. היידלער

א) דער בן־יחיד

די ביזע פסיכאָלאָגישע פאָרשונגען איבער נערוועזע קינדער האָבען אַרויסגעבראַכט אַ גאַנצע רייה פאַקטאָרען, וואָס שפּילען אַ גרויסע ראָלע אין דער דערציהונג פון קינד.

אַזוי איז אָנערקענט געוואָרען, אַז די סביבה פון קינד האָט זייער אַ סך צו זאָגען פאַר דער ענטוויקלונג פון געוויסע דערשיינונגען פון נערוועזיטעט ביי קינדער. סביבה — הייסט אָבער אין דעם פאַל נישט די אָרטער יענע בעשטימטע סאָציאַלע שיכט; מיר רעדען דאָ וועגען אַ ספּעציפישער סביבה פון קינד, וואָס קומט פאָר אין אַלע געזעל־שאַפטליכע קלאַסען.

דער בן־יחיד (אָדער די בת יחידה), דאָס איז אין די היינטיגע צייטען אַ גאַנץ אָפטע דער־שיינונג.

דאָס איינציגע קינד וואַקסט אויף אין בעזונ־גונגען, וואָס זענען אין אַ געוויסער מאָס אומנאַ־טירלעך.

די גייסטיגע ענטוויקלונג פון קינד איז נאָר דערמאָלס אַ נאָרמאַלע, ווען דאָס קינד געפינט זיך אונטער דער „געזעלשאַפטליכער“ השפּעה פון זייגע ברידער און שוועסטער, וועלכע שטעלען אַ ווידערשטאַנד לגבי זיין נאַטירליכען עגאָאיזם. דאָס קען קיינמאָל נישט פאָרקומען ביים פערקעהר מיט פרעמדע קינדער; ערשטענס איז די בעציהונג אַ גאַנץ אַנדערע און צווייטענס, איז דער צוזאַמענקום מיט פרעמדע קינדער דאָך נאָר אַ צייטווייליגע.

נאָר ווען דאָס קינד שפּילט זיך און פערברענגט מיט אייגענע ברידער און שוועסטער קען זיך ביי איהם ענטוויקלען דער געזעלשאַפטליכער געפיל. אַזוי אַרום זעהען, אין אַ געוויסען זינען, די ברי־דער און שוועסטער די בעסטע דערציהערס פון קינד

דאָס איינציגע קינד ווערט פון זייגע עלטערען קערפערליך און גייסטיג פערצערטעלט. דאָס קינד ווערט אויך שטאַרק געשעדיגט דורכדעם, וואָס אומבעוואוסטזיניג שטערט מען די ענטוויקלונג פון זיין זעלבסטשטענדיגקייט. די קלענסטע קראַנקהייט פון׳ם בן יחיד רופט אַרויס ביי די עלטערן אַ שרעק און מ׳האַלט דאָס קינד ווייט פון דער שולע (און פון אַנדערע קינדער צוליב מורא „עס זאָל חלילה זיך נישט אָנשטעקען״ אָדער זיך אויסלערנען מיאוסע רייד.

ס׳איז דעריבער קיין וואונדער נישט, וואָס ביי אַזעלכע קינדער ענטוויקעלט זיך אַ געפיהל פון אַ קרענקליכער מורא און אַנדערע קאַפּריזען.

דאָס, וואָס דעם איינציגען קינד קומט אויס אָפט צו פערבערגען אין דער אויסשליסליכער גע־זעלשאַפט פון די עלטערע רופט אַרויס אַ פריהצייטיגע, אומנאַטירליכע רייפקייט און דעריבער זעהען די דאָזיגע קינדער מייסטענס אַזוי געריפענע „אַלטקלוגע“ און דאָס איז אַ זייער אומנאָרמאַלע דערשיינונג.

ב) דאָס ליבלינג־קינד.

ענליכע שעדיגונגען זעהט מען אָפט ביי קינדער, וואָס ווערען צו שטאַרק געליבט ביי די עלטערען. למשל, בכורים, אָדער „מיזיניקלעך“, אָדער איינציגע זין צווישען אַ סך טעכטער און פערקעהרט. אַ ספּעציפישער אויפמערק מוז געלייגט ווערען אויף די קינדער, וועלכע ליידען פון די קריגערייען און רייסענישען צווישען די עלטערען.

דורך סטראַשונקעס און חניפות ווערט אָפט דאָס קינד געצויגען אויף דעם אָדער יענעם צד. דאָס קינד פערלירט יעדער געפיל פון אַכטונג צו דער אויטאָריטעט פון די עלטערען, עס ווערט הילפלאָז און פערלירט זיין אַנהאַלט. אַזאַ צו־שטאַנד רופט אַרויס אַ שעדליכע ווירקונג אויב׳ם גאַנצען געפיל־לעבען פון׳ם קינד.

ג. גט׳ן צווישען עלטערען.

די אָפטע גט׳ן, וועלכע קומען לעצטענס פאָר, רופען אויך אַרויס שעדליכע רעזולטאַטען.

אויף אַזאַ אופן לאָזען זיך דערקלערען זייער אַ סך פאַלען פון נערוועזיטעט ביי קינדער, אויף וואָס עס ווירקען דרויסענדיגע סיבות.

נאַטירליך איז פאַראַן אַ סך קינדער, וואָס זייער נערוועזיטעט ליגט אין זייער אייגענער קער־פער־קאָנסטרוקציע. אַזעלכע קינדער מוז מען זייער שוינען. מ׳מוז זעהן זיי נישט צופיל בעשווערען מיט גייסטיגער אַרבייט, דאָס קען זיי ברענגען אַ גרויסען שאָדען. מ׳דאַרף אויסמיידען, אַז זייער פאַנטאַזיע זאָל נישט צופיל גערייצט ווערען דורך לייענען אָדער קינאָ און טעאַטער.

ס׳איז בויטווענדיג אַ סך קערפערליכע איבונג (גימנאַסטיק, ספּאָרט), מ׳דאַרף זעהן אויסמיידען, אַז די נערוועזע קינדער זאָלען וואָס ווייניגער פער־ברענגען אין דער געזעלשאַפט פון דערוואַקסענע. ס׳איז דער חוב פון די עלטערען, לעהרערס און דערציהערס, אויפמערקזאַם צו בעטראַכטען דאָס קינד און אַרויסבעקומען, צי זיין נערוועזיטעט איז אַ סיבה פון דעם קינד׳ס פערזענליכער קערפער־קאָנסטרוקציע, אָדער פון דער דרויסענדיגער סביבה, אין לעצטען פאַל לאָזט זיך זייער אַ סך פערריכ־טען דורך די נויטיגע ענדערונגען אינ׳ם קינד׳ס דערציהונג.

פיניעלע מזיק
גיט לשון

א קלאל יאטן, איך בין שוין צוריק פון מיער וויטיג. כאמיך שוין גיט אגיסמאליעט, כאב שוין א בראוון פונים, כאב מיך פאגראזיעט, כ׳טהל מיך צוריק אין די פוגיס. כ׳האב גיט אנגעשמירט די זאויאסעס. כאב גיקריגן א פונר גרויסע מוס־קולן און א שטארקן בריסט־קאסטן, גו וועל איך מידער קענע געבן לושן.

וואס הערט זיך ועפעס אין באליט? כ׳אב גיהעיערט, אז די הויר־אראקעס אבן זיך ווידער צעלאזט אין באליט. זיי אנע ווידער געליפטערט. אלץ, אז איך בין בישט דו. פארוואס אט ועך בישט געטין אזוי ווי איך אב ועגק גילערבט? כאדיך ועגק גיזגט, אז צועט זעיען די הויראקעס, ואלט ועך גורביש קלעין און קיפן. מ׳לייגט לאר־מיס, אז ס׳זאל גיין א קויש!

יעץ העיער איך, אז איין שאלעי אט מען שוין אוועקגעשיקט אין צדאציקע־לאנער ארא און נאך צווי זיצן שוין אפן קיב׳ל — א שייגע רייבע קיפורע אף זיי־אמער ווען איך וואלט דא גיווען, וואלט איך זיי פאצייילט די מאנסע פון שווייגער אכעט.

גו, וואס איז גיוועןן איז גיוועןן, יעץ בין איך, פיניעלע, שוין דו. זאל יעך א שאלעי פריוון צו קימען אין שמולן געסל אראן. איך אב יעץ גרויסע מוסקולן און א שטאיקן בריסט־קאסטן.

א קלאל, יאטן, אלע מיט מיר, מ׳מוו צוריק מאכן אביסל פאזשאנדעק אין באליט.

ס׳ערשטע עלן מיר זיך בעמן מאכן פאזשאנ־דעק מיט די באליטער כעזרע קדישע.

אין מיר העיזואל א גיטן שאבים און זאצן מיר גיזונד!

—בם:ג—

אין פענסיאנאט

פענסיאנארקע: איך גיה מיך אביסעל צו־העהנען, אויב ס׳וועט מיך הונגערן זאלט איהר מיך אויפוועקן.

קעלנער: פון וואגען וועל איך וויסן, ווען ס׳וועט אייך הונגערן?

פענסיאנערקע: ווען איהר וועט מיך גאר אויפ־וועקן.

יעלעם

פון א לאדזער טעאטער

ארטיסט (צום צוייטען) כ׳האב געהערט, אז אויפ׳ן לעצטען אקט, האט מען דיך אויסגעפיפען.

צווייטער: ס׳איז א ל גען? אויפ׳ן לעצטען אקט איז קיין לעבעדיגער מענש נישט געווען אין טעאטער

צווישען לאדזער סוחרים

— וואס הערט זיך ביי אייך?

— אזוי, עס דרעהט זיך.

— ?

— די קאמבאשען זעגען אויסגעדרעהט. ס׳מע־בעל איבערגעדרעהט און דער קאפ אויך פערדרעהט.

ריעלעם.

א געשיכטע אין 3 ווערטער
א שמועס׳ל אין סטאשיץ־פארק

— איהר הערט. פאניע ציטעס, מיט מיין פער־שטארבענער פרוי בין איך 5 יאהר געווען פער־לאבט, 10 יאהר פערהייראט, און איצט בין איך שוין דאס 7־טע יאהר אנ׳אלמן.

— אז איהר ווילט קענט איהר דאס זאגען אין דריי ווערטער: הימעל, גיהנום, גן־עדן.

אי, די קאנקורענץ!
יודישע געשעפטען

ערשטער: וואס מאכסטו, הערשעל?

צווייטער: גארנישט.

ערשטער: א גוטע בעשעפטיגונג!

צווייטער: ס׳איז נישט שלעכט, נאר וואס קומט ארויס, אז ס׳זענען דא צופיל קאנקורענטען דערויף.

ביי א פול טשארני

— וואס הערט זיך עפעס ביי אייך?

— איך רעכען איינצאנצען זיך איבערצוציהען קיין יעזעף.

— וואס עפעס גראד קיין יעזעוו?

— כ׳רעכען מיר דארט צו בויען אנ׳עלעקטראוניע.

— א וואזשנער א׳יפטו! אנ׳עלעקטראווניע אין יעהער? דארט איז דאך איינגאנצען קיין עלעקטריע נישטא!

אין „קאכאנובקע"

דאקטאר (צי א זשורנאליסט): אט א דער מע־לאנכאליק איז א קרבן פון פעיאט: זיין פרוי האט געלעבט מיט א קאכאנעק איז ער אראפ פון זינען.

זשורנאליסט: און ווער איז יענער ווילדער, וואס דראפעט זיך אויף די גלייכע ווענד?

דאקטאר: דאס איז טאקע דער אייגענער קאכאנעק.

היינטיגע אידעמעס

— וואס איז אייער נייער איידעם?

— ער האט א פערשרעווגג.

— ?

— ער שפיעט און פערטרעט — און אייער איידעם?

— מיינער האט אנ׳עקספעדיציע.

— ?

— ער האט שוין עקספעדירט דעם דריטען נדן.

ריעלעם.

ווי קומט צוקער צו נאפט?
אין ווישניאווער וואלד

יודענע: זי ווייסען גילדענע, דער דאק־טאר האט מיר געזאגט, אז איך האב א צוקער־קרענק.

צווייטע: איך זאג איהן, אז דער דאק־טאר ווייסט טאקע א קרענק; ווי אזוי קענען די קראנק זיין אויף א צוקער־קרענק, אז זי האנדלען גאר מיט נאפט און מיט שיטעריע זייף.

סוף ליבע

כ׳האב פערליבט זיך אין א מיידעל, נישט גע־קענט שלאפען, נישט טון קיין דרימעל.

אז זי האט מיר איהר האנד געגעבען. בין איך געווען אין זיבעטען הימעל.

• • •

געשטעלט האב איך מיט איהר א חופה, נישט לאנג געטראכט און נישט געקלערט.

יעצט איז זי אויף אייביג מיינע און איך בין — טיף אין דר׳ערד.

רעלעם.

זי קען זיך אויף איהם

— נו, וואס האט געזאגט איהנס טאטע צום נדן, וואס איך היים מיר געבען?

טאכטער פון קצב: מיין טאטע האט געזאגט, אז דער נדן איז צו גרויס, אקסען, זאגט ער זענען היינט שטארק געפאלען.

ש. רעלעם.

ס׳איז א גרויסער חילוק

— זאגט מיר, וואס איז דער חילוק פון אונזערע בעציהונגען צו די סאוויעטען ביז די בעציהונגען צו אונזערע היימישע קאמוניסטען?

ס׳איז אזא חילוק ווי פון א דיפלאמאטישען פראטאקאל ביז א פאליציאישען פראטאקאל.

ער קען שוין יא רעכענען

לעהרער (צום שילער) זאג מיר פאמעלאנק, אז דיין טאטעשי איז געגאנגען אין אוריושאנע סקארבאווי צאהלען א פאראטעק 20 זל. און דער טאש האט ער געהאט 50 זל. ווי פיל איז איהם געבליבען?

שילער: גארנישט.

לעהרער: קענסט נישט רעכענען.

שילער: איך קען יא רעכענען, דער לעהרער איז מסתמא נאך קיינמאל נישט געווען אין אוריושאנע סקארבאווי...

קליינע אנאנסען
ביז 15 ווערטער צאהלט מען בלויז צו 1 זל.

פראנצויזיש ועילערענט גרינדליך א גע־בוירענע פאריזערין. אין די פרייע שעה׳ן, איז זי גרייט צו קלאפען בעטגעוואנט.

א באנקדירעקטאר זוכט א פאסטען, מ׳קען איהם זעהען יעדען טאג צווישען 12 און 1 אויפ׳ן „ספאצערניק" אין דער „מילשא".

א פאמיליען־קבר בעקומט נדן א יונ־געדמאן וואס האט א גוטען פאסטען און קען דער־נעהרען א פרוי.

אפערטען אונטער כ׳זיל חתונה האבען צום „קונדס".

דער קונדס

● הומאר

● סאטירע

● צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 193 — פרייטאג, דעם 17 אויגוסט 1934

די נאכווערהען פון דאטשע

ליעטניק

דאס פויערל לאזט נישט ארויס
און הייסט זיך בעצאהלען די חובות

פאָליטיק פון וואָך

גערינג האָט געליטען פון אַן'אויטאָ־קאַ־טאַסטראָפע.

אויב מען דערמאַנט אימיצען אין היטלער־לאַנד, ערקלערט מען אָפיציעל, אַז ער איז געשטאָרבען דורך זעלבסטמאָרד, טאָ פאַרוואָס זאָלען מיר דיפלאָמאַטען נישט זעהן אַן'אַטענטאַט אין גערינגס אויטאָ־קאַטאַסטראָפע?

און אפשר טאַקי?

האָט דאָך די דיפלאָמאַטישע וועלט אָנגענומען טאַקטיק פון צושווייגען, צו אַלעם דעם, וואָס עס קומט פאָר אין היטלער־לאַנד. איז דאָך דאָרט אַ פאַנטאַסטישער שור־פלאַץ, נישט־וואו, נישט־ווען זעהט מען דאָרט אַ נייע סענסאַציאָנעלע אַטראַקציע.

היטלער שיקט זיינע שלוחים צו די וועלט־דיפלאָמאַטען, וויל אומערהאַנדלען וויל איינרעדען וויל פערבלענדען די אויגען, נאָר מיר, דיפלאָמאַטען הערען אויס און שווייגען.

וואָס דאַרפען מיר רעדען, אַז אין היטלער־לאַנד טוט זיך שוין אַלץ אַליין, אַזוי ווי עס ווינשט זיך די וועלט־דיפלאָמאַטיע.

אויף דער אויטאָ־קאַטאַסטראָפע מיט גערינגען, קוקען מיר דיפלאָמאַטען אויך און שווייגען.

א מעשה מיט א נאָדעל
ווענען דער „אובעזפיעטשאַלניע“

אַ פערזיכערער אין דער „אובעזפיעטשאַלניע“ טעלעפאָנירט נאָך דער פאַגאַטאָוויע:

— פאַניע דיושוני, כ'בעט אַזוי פאָרט די פאַגאַטאָוויע. מיין קינד האָט אַראָפּגעשלינגען אַ נאָדל.

— די פאַגאַטאָוויע איז גראָד נישטאָ. איז איך איצט די נאָדעל דרינגענד נויטיג? — האָט דער דיושורנע געפרעגט.

צום 20־טן יאָרטאָג פון וועלט־קריג

די פראָסט האָט געקנאַקט, דער הונגער האָט געפייפען און די מענשען האָבען געטאַנצט אין די ריי־הען פאַר קעלט, האָט זיך פון איינער פון די ברויט־רייהען, וואָס האָט זיך געצויגען אַנ'ערך פון דריי־קילאָמעטער, 4 אַ זייגער ביינאַכט פלוצלונג דער־הערט אַ קרעכצען.

עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דאָס קרעכצען איז פון אַ מעוברת'ע פרוי. די דערנעבענשטעהענדע זענען צוגעשטאַנען צו איהר, זי זאָל אַהיימגעהען זיך לייגען אין בעט.

די פרוי האָט אָבער נישט געוואָלט. עס איז איהר געווען אַ שאָד צו פערלאָזען די שטעל. אַזוי אָבער ווי מען האָט איהר צוגעזאָגט צוריק אַריינצולאָזען אין דער רייה, איז זי בעשטאַנען און איז אוועק אַהיים, זיך געלייגט אין בעט אַריין און געבוירען אַ קינד.

אָפּגעלעגען איז זי אין קימפעט עטליכע טעג, און דערפיהלענדיג זיך געזונד איז זי אוועק צוריק אין דער רייה, אויפגעזוכט איהר שטעל, וואָס איז שוין געווען נאָהענט נעבען דער טיר, וואו מען האָט זי טאַקע דערקענט און גלייך אַריינגעלאָזט אויף איהר אָרט און האָט גליקליך בעקומען איהר קאָמיטעט־ברויטעל.

• • •

אַ מאַן האָט בעקומען פון זיין ווייב פון דער רייה אַ בריוועל מיט פאָלגענדען אינהאַלט:

מיין ליבער מאַן!

„איך קען דיר שרייבען אַז איך געפין מיך גאָט־צו־דאַנק אין אָרדנונג. איך האָב געכאַפּען אַ שטעל אין דער רייה צווישען זעהר אָנשטענדיגע מענשען און פערברענג די צייט נישט שלעכט.

כ'האָב מיך שוין זאָגאָר פאָפּראַוויעט אין גע־זונד, זעה, אַז עס זאָל זיין אינדערהיים אַלץ אין אָרדנונג.

זעה אויך די קינדער זאָלען האָבען אַ גוטע ערציהונג. אויב עס וועט זיך טרעפען עפּעס אַ שידוך מיט אונזער פעסעלען, זאָלסטו דערווייל נישט אָפּלאָזען. ווען איך וועל אַהיימקומען, ווייס איך נישט, ס'איז אומבעשטימט.

פון מיר דיין ווייב ציווע.

געזאַמעלט פון ש. רעלעם.

וויטאָס פּאַקט זיך!
ער קומט צוגאַסט קיין וואַרשא

דער געוועזענער פּרעמיער וויטאָס קוקט אַדורך די פּרעסע אין האָטעל אין טשעכיען. פּלוצלינג גיט ער אַ זאָג צום האָטעל־איינגע־טימער:

— פּאַקט מיר שוין איין מיינע זאַכען

— וואָס איז? דער הער פּרעמיער פאָהרט אַוועק?

— יאָ, אין וואַרשע קומט פאָר אַ צוזאַמענפאָהר פון אויסלענדישע פּאָליאַקען! — האָט וויטאָס געענטפערט.

חתנים, שיך און ווערעמדיגע אָרבעס

אַ יוד רעדט, רעדט ער ● פון ב. קאָוונער

...איך ווייס נישט ווי אייער טאַטע פיהרט זיך אויף, אָבער מיינע פיהרט זיך אויף גאָר מאָדנע איך מיין נישט, חלילה, אין שלעכטען וועג; דאָס נישט; זי איז אַ קלוגע און זי ווייס וואו־איין און וואו־אויס; זי האָט שכל און אָפענע אויגען. וואָס איך מיין איז אין הלכות אויסקלייבען זיך אַ חתן, אַז וואָס איך מיין. נישטאָ די וואָך, דער חודש, ווי, די טאַטע מיינע זאָל מיר נישט אַרויסברענגען אין הויז אַנ'אַנדערן בחור. איך'ל אייך זאָגען דעם ריינעם אמת, איך בעוואונדער איהר שטאַרקען זכרון. זי געדענקט יעדען בחור'ס נאָמען, געדענקט זי. מיינט איהר דאָך אַהאַ, אַז זי פערשרייבט זייערע נעמען אין אַ ביכעל? האָט איהר אַ טעות! פרעג איך ביי איהר איינמאָל: „גיטעלע, וואָס דאַרפסטו זיך אַרומשלעפען אַלע מאָל און דאָנערשטאָג מיט אַנ'אַנדער שלאָק, מיט אַנ'אַנדער לאַכודרע? זוך זיך אויס איינעם אַ רעכטען, אַ לייטישען, און האָב מיט איהם חתונה און אַרויסטער פון מאַרק! וועט אונז אַרויסטער אַ הויקער פון פלייצע“.

דאַכט זיך, אַז איך רעד נישט פון'ם וועג, און דאָך לאַכט זי פון מיר, די טאַכטער מיינע, דאָס גרעסטע געלעכטער:

„טאַטע“ — זאָגט זי און לאַכט — טאַטע ווען דו געהסט זיך קויפען אַ פּאָר שיך איז אַ שיך־געשעפט, וואָס טוסטו? דו הייסט זיך אַנ־מעסטען צעהן פּאָר ביז דו קלייבסט זיך אויס איין פּאָר. פאַרוואָס? ווייל איינער איז צו ברייט, אַ צווייטער — צו לאַנג, אַ דריטער — צו ענג און אַ פערטער — צו קורץ; האָסט מורא פאַר הינער־אויגען, האָסטו מורא; דערפאַר קלויבסטו אויס איין פּאָר פון צעהן. און טאָמער טרעפסטו דאָך נישט די ריכטיגע פּאָר, וואַרפסטו זיי אַוועק און דו קויפסט זיך אַנדערע. דאָס העכסטע, וואָס דו קענסט פערלירען, איז פינף אָדער צעהן זלאָטעס, אָבער אַ מאַן קען מען אַזוי גיך נישט אַוועקוואַר־פען... דערפאַר דאַרף מען קלויבען און קלויבען און ווידער קלויבען. אמת, עס טרעפט זעהר אָפט, אַז דאָס קלויבען העלפט נישט; חברה טראָגען אַמאָל מאַסקעס פון מלאכים און אונטער די מאַס־קעס געפינען זיך שדים, זיי שפּילען טעאַטער! די בחורים מאַכען זיך פאַר כשר'ע, פאַר פיינע, פאַר אָנשטענדיגע, אָבער דערווייל זוכט מען. איך קוק אויף בחורים ווי אויף שיך... מיט בידען פע־קריכט מען מען אין אַ בלאָטע... אָט דערפאַר קלויב איך; דערפאַר זוך איך;; דערפאַר געה איך אַלע וואָך אַרום מיט אַנ'אַנדער צרה, ביז איך וועל העפטאַפען איין צרה, וועלכע וועט זיין קלענער ווי אַנדערע צרות“.

„הייסט עס — זאָג איך — אַז דו זוכסט נישט קיין חתן, נאָר אַ צרה?“

„יאָ, טאַטע, יעדער חתן איז נישט מעהר ווי אַ צרה; אַ צרה פאַר דער כלה, אַ צרה פאַר דער כלה'ס עלטערען און אַ צרה פאַר זיך אַליין...“

און זי נעהמט מיר באַלד בעווייזען, אַז אַלע איהרע חבר'טעס טוען אויך דאָס אייגענע; פיהרען זיך אויך אַרום אַלע מאָנטאָג און דאָנערשטאָג מיט אַנדערע יונגעלייט; מען קלויבט, ווי דאָס וואָלטען געווען ווערעמדיגע אַרבעס...

אַמאָל געהט איין בחור אַרום מיט אַלע איהרע חבר'טעס איינער ער פאַלט אַריין צו איהר, צו מיין טאָכטער. אָדער פערקעהרט: דער לאָפּצאַן, וואָס מיין טאָכטער האָט זיך אַרומגעשלעפט מיט איהם, שלעפט זיך שוין איצט אַרום מיט איהרע אַ חבר'טע.

וואָס דער סוף וועט זיין, ווייס איך נישט, און זי, די טאָכטער מיינע, ווייסט אויך נישט; נישט זי ווייסט, נישט זי וויל וויסען!

דערווייל וואַרפען זיך דורך, ביי מיר אין הויז, אַלערליי שלעק און בודניקעס; הויכע און דאַרע ווי כאַפּטען; קורצע און פעטע ווי פעסלעך; קלוגע און נאַרישע; שוואַרצע און בלאָנדע; ליט־וואַקעס און גאַליציאַנער. איצטער, דאָס הייסט, היינטיגע וואָך, שלעפט זי זיך שוין אַרום מיט אַ קאַסאָקען בחור. ער איז אַזוי קאַסאָקע, אַז ווען ער וויל אַ קוש טון מיין טאָכטער, קושט ער מיך... אָט מיט אַזאַ פאַרשוין שלעפט זי זיך איצט אַרום. וואָס, ער פערדינט גוט און ער איז אַ שפּאָרמאַכער; ער האָט פינף טויזענד זלאָטיס מזומנים און אַ שטיקעל געשעפט פאַר זיך; ער איז, דאַכט זיך מיר, אַ האַלבשטייער; ער האַנדעלט מיט פלים...

אַ חוץ די פינף טויזענד זלאָטיס איז ער אויך אַ שטילער מענש, אַ רוהיגער, אַ זאַכליכער

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

שבת הגדול: איהר הערט, פאַניע קורצער פרייטאָג, איך בין דעם מאָנטאָג צוריק געפאָהרען פון אַנדזשעיעוו קיין לאָדז, איז אויף דער באַהן געווען אַזאַ געדראַנג, אַז איך,,, בין דעם גאַנצען וועג געשטאַנען אויף איין פוס.

קורצער פרייטאָג: נו, ווי אַזוי האָט איהר אַזוי לאַנג געקענט אויסהאַלטען?

שבת הגדול: כ'האָב געהאַט אַ גליק, וואָס דער פוס איז נישט געווען מיינער.

פון דער בערזע

וואַלוטע ווערט לעצטענס שטאַרק געזוכט. דאָס קען מען זעהען פון די אָפטע גנבות אין לאָדז.

נישט ער טרינקט, נישט ער שפּילט, נישט ער רויכערט, נישט ער שמעקט, — גאָר נישט! אַמאָל, זאָגט זי, קאָן אַזאַ איינער דוקא זיין אַ [illegible]־ער מאַן...

— דאָס וואָס ער איז אַ קאַסאָקער, איז בלאָטע. אַלץ בעסער ווי זיין בלינד, אָדער שטום, אָדער חלילה קראַנק. אַז איך'ל וועלען, אַז ער זאָל קוקען אויף מיר, וועל איך איהם הייסען קוקען אויף אַנדערע, וועט ער סיי ווי קוקען אויף מיר;; אַזוי זאָגט די טאָכטער מיינע.

וואָלט זי כאָטש פערבליבען ביי דעם קאַ־סאָקען בחור, וואָלט מיך נישט געאַרט; זאָל זיין אַ קאַסאָקער, אַבי אַרויסטער פון מאַרק — וועט זי איהם אָבער באַלד אויך געבען דעם וועג און ברענגען צושלעפּען אַנ'אַנדער אָנשיקעניש...

מיין האַרץ זאָגט מיר, אַז זי וועט זיך נאָך אַרומשלעפען מיט אַ זאַאיקען, מיט אַ הינקענ־דיגען, מיט אַ טויבען און מיט איינעם וואָס ס'פייפט איהם אין אַנ'אויער....

ביי איהר קענט איהר דאָס אויספיהרען... קוים קוקט אַ מיידעל אַ ביסעל בחורים ווי מען קוקט אויף שיך און אויף ווערעמדיגע אַרבעס, איז דאָך נישט שייך!

דערווייל עסען מיר די יונגען אָט די בייי־געל זיי רויכערען מיר אויס מיינע סיגאַרעטען און נעמען צו מיין גאַנצע צייט.

די איינציגע זאַך וואָס חברה שפּאָרען מיר איין איז עלעקטריק: ווי נאָר זיי בלייבען אין אָוונט אין הויז אַליין מיט מיין טאָכטער, פער־לעשען זיי באַלד די עלעקטריק — זיי האָבען פיינט ליכט, האָבען זיי פיינט.

היטלעריאַדע
אימפּאָרטירטע חכמות פון היטלערלאַנד

ער מעג שוין אָפּזאָגען אַ רבנן־קדיש

איינער פון די שטורמיסטען־אָנפיהרער קומט אַהיים אַ צעטראָגענער.

— וואָס האָט מיט דיר פּאַסירט? — פרעגט דאָס ווייב.

כ'בין פערלוירען! היטלער האָט מיר פּאַר־פּאַנירט, כ'זאָל מיט איהם זיין „אויף דו“!

אַנ'אומנאַטירליכער טויט...

אַ שטורמיסט איז געשטאָרבען נאָך אַנ'אָפּער־ראַציע פון שליעפּע קישקע.

דעם צווייטען טאָג איז אין „פעלקישען בעאָבאַכטער“ געווען אַ בעקראָלאָג מיט אַזאַ אינ־האַלט:

„נעכטען איז דער שטורמיסט יאָהאַן בוכשניי־דער געשטאָרבען מיט אַנ'אומנאַטירליכען טויט“.

היטלערס קאָפּ

אין „אונגאַרן“ האָט אַ סקולפּטור פּער'עפענט־ליכט אַ מודעה, אַז ער האָט אויסגעפערטיגט היט־לער'ס קאָפּ, און ער וויל איהם פערקויפען פאַר 100 מאַרק.

היות ווי ס'האָבען זיך נישט געפונען קיין אַמאַטאָרען, האָט ער געגעבען אַ צווייטע מעלדונג, אַז ער איז איהם גרייט צו פערקויפען פאַר 50 מאַרק. אַזוי האָט ער כסדר רעדוצירט דעם פּרייז ביז 10 מאַרק. ענדליך האָט ער געגעבען אַזאַ מעלדונג:

„היטלער'ס קאָפּ גיב איך אַוועק אומזיסט צו בחנם“

בין מנחה למעריב
אַ שמועס אין אַלטשטעטישען בית־מדרש

— וואָס זאָגסטו, יאַנקעל, וועט היטלער צו־פיהרען צו אַ מלחמה?

— ער אַליין האָט נישט קיין כוח דערצו, נאָר ווען ער פערבעט ווילהעלמ'ן, וואָלט ער איז איין מינוט געמאַכט אַ מלחמה'לע.

א ליבע „פּאַ קאָפּיעצקו“
שמועס אויף דער נאַוואָמיעסקאַ

— ר' שמואל, מיין זוהן האָט זיך שטערב־ליך פערליבט אין אייער טאַכטער, נו פרעג איך אייך, צי איהר האָט גענוג געלד צו פינאַנסירען די אונטערנעמונג?

אַזאַ בייזע עלטער!...
שמועס צווישען יונגע בעל־הבית'לעך

— נו, ווי געהט עס דיר עפּעס אין האָניג־חודש? וואָס מאַכט דיין יונג ווייבעלע?

— אַזוי געהט עס נישט שלעכט. נאָר איין זאַך: זי ווערט עפּעס צו שנעל אַלט.

— וואָס הייסט דאָס?

— ביי די תנאים איז זי אַלט געווען 23 יאָהר, אַ האַלב יאָהר שפּעטער צו דער חתונה איז זי אַלט געווען 28 יאָהר, און נעכטען אין ציוויל־שטאַנד־אַמט, איז זי שוין געווען 39 יאָהר.

מ'קאָן זיך שוין פאָרשטעלען
ביי אַ „פול משאַרני“

— די ווייסט, כ'האָב חתונה געהאַט, כ'האָב געגומען אַ דריי שטאָקיגע קאָמעניצע נדן, ווי'סט בעקענען מיין פרוי?

— כ'דאַנק דיר... אויב דו האָסט בעקומען אַ דריי שטאָקיגע קאָמעניצע נדן, קען איך מיר שוין פאָרשטעלען, ווי דיין ווייב זעהט אויס.

א גוט פּאַך

טורמע נאַטשעלניק (צום אַרעסטאַנט): אין דער תפיסה קאָן זיך יעדער אַרעסטאַנט פער־נעמען מיט זיין פאַך, מיט וואָס ער האָט זיך פערנומען אויף דער פריי. וואָס זענט איהר געווען אויף דער פריי?

אַרעסטאַנט: אַ לופט־פליהער.

א נייע קללה

— ס'זאָל דיר אַזוי געהען אין געשעפט, ווי היטלער'ן אין עסטרייך.

א רחמנות אויף זיי
צוריקפאָהרענדיג פון דער דאַטשע

צוריקפאָהרענדיג פון פּאָדעמביע, זאָגט דאָס קליינע פישעלע צו דער מוטער:

— מאַמעשי, וועט וועט איצט וואוינען אין אונזער זומער־וואוינונג?

— קיינער נישט — האָט די מוטער געענט־פערט — אונזער וואוינונג וועט איצט שטעהען לע־דיג בי'ן צווייטען זומער, ווען ס'וועלען ווידער אַרויסגעהען די ליעטניקעס!

— אַ רחמנות אויף די וואַנצען! — האָט דאָס קליינע פישעלע געענטפערט — אַ גאַנצען ווינטער וועלען זיי מוזען הונגערן.

פאַרזיכטיג מיט שוויגערס!

קאָנדוקטאָר (צו אַ פּאַסאַזשיר) איהר וועט אַזוי גוט זיין, הייסען מוחל זיין אייער שוויגער פון וואַגאָן.

פּאַסאַזשיר: פאַרוואָס?

קאָנדוקטאָר: איהר ווייסט דאָך, אַז אויף דער באַהן איז שטרענג פערבאָטען צו פיהרען לייכט אויפרייס־מאַטעריאַלען.

זי געהט כאַפּען א שמועס'ל
ער קאָן זיין סחורה

ווייב (צום מאַן): כ'בעט דיך, הערצע, וואַרט אַביסעל צו ס'קינד, איך גיי נאָר אויף אַ מינוט אַריין צו דער שכנ'טע.

מאַן: נו גוט, און וואָס זאָל איך שפּעטער טון מיט דער וויג?

ווייב: וואָס הייסט?

מאַן: ביז דו וועסט צוריק קומען פון דער שכנ'טע, וועט דאָך דאָס קינד שוין אַליין קענען געהען...

ס'שטימט

ער: דו ווייסט סאַלטשע, איך בין געווען אַ גרויסער אידיאָט, ווען איך האָב מיט דיר חתונה געהאַט.

זי: כ'צווייפעל נישט דערין... איך האָב דאָן לײדער נישט בעמערקט.

צוליב שבת געווארן אפגעלעגט דאס שטעמפלען די לעגיטי-מאציעס אין „פופ"

אויף דער ווענדונג פון הרב שמחה טרייסטמאן האט דער ארבייטס-פערמיטלונגס-אמט, נארוטאָ-וויטשא 28, אפגעלעגט דעם טערמין פון אפשטעמפלען די לעגיטימאציעס פון יודישע גייסטיגע אר-בייטער, פון שבת אויפ'ן קומענדיגען דינסטאג דעם 21-טען ד. ח.

ארויספאדערונגען פון א"י

אין א"י-אמט זענען דערהאלטען געווארען ארויספאדערונגען פון קרובים אין ארץ-ישראל פאר פרוי נייבערג ריזעל און קליינער איטא.

די דערמאנטע דארפען זיך באלד ווענדען אין פאלעסטינא-אמט (שרודמיעסקא 21) כדי צו ערלעדיגען די רייזע-פארמאליטעטען.

גרויסע גנבות

(2) עהערנעכטען ביינאכט האבען זיך גנבים אריינגעקריגען אין דער וואוינונג פון לייזער טא-פארעק (פאמארסקא 6), פונוואנען זיי האבען ארויס-גענבע'עט פערשידענע פוטערס, מלבושים, וועש און געשיר.

די זעלבע געשיכטע האט זיך אין דער זעל-בער נאכט איבערגעחזר'ט ביי יהיאל וואסערציהער'ן אויף זאוואדזקא 36.

אפשר האט די „ריבנע"-גאס פערשאדט?

(2) עהערנעכטען בייטאג איז פאטאטאווקע ארויסגערופען געווארען אויף פאמארסקא 17 צו דער 23-יעהריגער רעגינא פייגעלבוים (פון ריבנא 17), וועלכע איז אוועקגעפאלען אין מיטען גאס.

ווי ס'האט זיך ארויסגעוויזען איז די פייגעלבוים קראנק געווארען פון עסען נישט פרישע מאכלים.

א פאבריקס-שרפה

(2) נעכטען איבערנעכטען איז אויסגעבראכען א שרפה אין דער רייסער-אפטיילונג פון „א טעפ-קע'ס" פאבריק אויף זאקאנטנא 86.

די ארויסגעשיקטע 2 פייער-לעשער-אפטיילונ-גען האבען די שרפה באלד איינגעלאשען.

דונער דער'הרג'עט א 7-יעהריג מיידעלע

(2) בעת'ן עהערנעכטיגען שלאגס-רעגען, איז פון א דונער דער'הרג'עט געווארען די 7-יעהריגע סטאניסלאווא אדאמעק, פון ראדאמסקער קרייז.

Dr. REICHER
פאלודניאווא 28, טעל. 201-93
ספעציאליסט
פאר מענער-שוואכע-בעהאנדלונג.
סעקסועלע בעראטונגען און פסיכא-אנאליזען
נעהמט אן פון 8–11 און פון 5–8 אווענד.

מיט פולע רעכט פון רעגירונגס-גימנאזיום (Kategorja A)
פרויען-גימנאזיום
און פריוואטע פאוושעכנע שולע
פון מאריע האכשטיין
טעל. 214-27 — 23 וואולטשאנסקא 23 — טעל. 214-27
איינשרייבונגען אין די גימנאזיאל-קלאסען ווי אויך אין די פאוושעכנע שולע נעמט אן דער סעקרעטאריאט טעגליך (חוץ שבת און יו"ט) פון 10 ביז 2.

יוד. ארב. ספארט-קלוב „הפועל" פון ארץ-ישראל אין לאדז

היינט בעזוכט אונז מיט זייער בעזוך אין אונזער שטאט חשוב'ע געסט פון ארץ-ישראל די פוטבאל-מאנשאפט „הפועל". אויף די פראגען פון אונזער מיטארבייטער דערציילט דער פארשטעהער פון דער מאנשאפט פאלגענדעס:

„מיר זענען ארויסגעפאהרען דעם 5. יולי פון א"י. געשפילט צוויי מעטשען אין קאנסטאנטינאפאל מיט'ן מייסטער פון טערקיי, צוויי אין סאפיא מיט'ן בולגארישען מייסטער, איין מעטש אין בעלגראד מיט ב.ס.ר. — מייסטער פון יוגאסלאוויען און פון דארט זענען מיר געפאהרען קיין טשעכא-סלאוואקיי צו דער ארבייטער-אלימפיאדע אין פראג. א חוץ פוטבאליסטען האבען רעפרעזענטירט דעם „הפועל" לייכט-אטלעטען, מאטאציקליסטען און ראדפאהרער. צוזאמען זענען מיר געווען 70 מאן. אין טשעכא-סלאוואקיי האט די פוטבאל-מאנשאפט געשפילט עט-ליכע מעטשען, צ.ו. א.א.וו. אויך געגען „ספארטא" — פראג (אמאטאר-מייסטער), מיט'ן רעזולטאט 2—3 לטובת „הפועל".

צוויי וואכען זענען מיר געווען אין סלאוואקיי, געשפילט מיט די שטארקסטע דאסיגע מאנשאפטען און פון דארט זענען מיר געקומען דעם 5. ד.ח. קיין פוילען און געשפילט מיט רעפרעזענטאנץ פון סטרי מיט'ן זיג פון 1—4, מיט רעפרעזענטאנץ פון סאמבאר — 2—2, מיט'ן מייסטער פון טארנאפאל — 1—7 לטובת „הפועל", געגען „פאגאן" לעמבערג 2—2 און „קראקאוויא" — קראקע פערשפילט מיט 2—3.

אין לאדז וועלען מיר שפילען מארגען שבת מיט „אוניאן-טורינג" און זונטאג מיט רעפרעזענ-טאנץ פון „מכבי" פון גאנץ פוילען און פון דאנען פאהרען מיר קיין ווארשא, וואו מיר וועלען שפי-לען מיט'ן מייסטער פון דער הויפט-שטאט.

פון ווארשא פאהרען מיר דורך דאנציג קיין לאנדאן, ווי מיר וועלען אנטיילנעהמען אין דער ארבייטער-אלימפיאדע אין דארטיגער און פון דארט פאהרען מיר דורך פאריז, מארסייל דעם 15. סעפטעמבער קיין ארץ-ישראל.

אונזער נסיעה טראגט אן אויסשליסליכען פרא-פאגאנדע כאראקטער לטובת דעם ארבייטענדען א"י און לטובת דעם ארץ-ישראל'דיגען יודישען ארבי-טער-ספארט.

אן'ענטפער אויף דער אויפפאדערונג פון „חסד של אמת" פון דער באלוטער „חברה קדישא"

נישט אמת איז, אז די „חסד של אמת" האבען זיך געווענדעט מיט א בריף צו דער חברה קדישא פון באלוט און מען האט זיי נישט געענט-פערט, ווייל דער בריף איז געווען געשריבען צו א ענצעלנע פערזאן האט די חברה קדישא נישט געהאט קיין פליכט צו ענטפערן. נישט אמת איז, אז די באלוטער חב"ה קדישא ברענגט שאדען די באלוטער בעפעלקערונג. מיר שטעלען פעסט, אז די חברה קדישא פון באלוט איז געווארען גע-שאפען ווייל מען האט שוין נישט געקענט צוזעהן דעם בזיון המתים, וואס איז שטענדיג פארגעקומען דורך די שולד פון „חסד של אמת". איינצעלהייטן וועט מען פעסטשטעלען ביי דעם ראבינאט, און דאס וואס „חסד של אמת" פאדערט אונז אויף דורך דער פרעסע צו א דין-תורה צום ראבינאט שטעלען מיר פעסט, דאס מיר זענען גרייט צו גיין צו א דין תורה, נאר מ'מוז אונז מודיע זיין וועלכע צייט צו קומען. מיר מוזן נאך דערביי בעמערקן, אז זאגאר „חסד של אמת" וועט זיך צוריקציהען פון דין-תורה וועלען מיר זיי עפענטליך רופען צו א דין תורה צום לאדזשער ראבינאט. עס איז שוין די העכסטע צייט, אז מען זאל זיך דורכשמועסען ביי דעם ראבינאט וועגען אייער גאנצער טעטיגקייט אין לאדז, וועלען מיר דעמאלס זעהען, ווער עס ברענגט שאדען.

בעמערקונג: די באלוטער „חברה קדישא" איז נישט קיין מכלומרשטע, נאר א גע-זעצליכע, וואס אין איהר שפיץ שטעהן די אנגע-זעהענסטע בעלי-בתים פון באלוט, זובארדז, ראַ-דאגאשטש, ווענן יעדן ענין בעטן מיר זיך צו ווענדן אויף אונזער אדרעס: באלוט, „חברה קדישא" לימאנאווסקי 7, מיט אכטונג

3887

די פערוואלטונג

„חברה קדישא אבטיילונג", „גמילת חסדים" און ערצטליכע מעדיציניש הילף אין באלוט.

די עקזאמענס אין אלע 7 קלאסן הויבען זיך אן דעם 21 ד. ח.
ס'ווערען אנגענומען שילער און שילערינס פון 3 ביז 6 יאהר אין פרעבעלשול
„ 6 — 14 „ „ שולע

דערפראגראם

פון אונזער שול איז א פאראייניגונג פון צוויי וועלטען: דער היינטיגער מאדערנער שול מיטן אמאליגן ליטווישן חדר מתוקן.

איינשרייבונגען טעגליך פון 9–2 נאכמ.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען: א. דאנצער זגערזשער 57), וו. גראשקאווסקי (11 ליסטאפאד 15), ס. גארפיין (פילסודסקי 54), י. כאנדזינסקי פיעטרקאווער 165), ר. רעמבעלינסקי (אנדזשעיא-28), א. שימאנסקי (פשענדזאלניאנא 75).

13-טאגיגע טוריסטען-רייזע איבער אייראפא

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט, ארדענט איין די היגע אפטיילונג פון „וואגאן לי קוק" צו-זאמען מיט דער גדיניא-אמעריקע ליניע א 13-טאגיגע טוריסטען רייזע איבער אייראפע.

די בעטייליגטע אין אויספלוג פאהרען אפ ד. 1 אקטאבער פון קאטאוויץ, איבער וויען, קאבלענץ ווענעדיג, טריעסט, פיר ענעיער אינזלען, אטען קאנ-סטאנץ, פון דארטען מיט דער באהן קיין בוקארעסט און צוריק.

די גאנצע רייזע צוזאמען מיטן פאס, וויזע, אויפענטהאלט אין די האטעלן, פיהרערס א. א. וו. קאסט איינגאנצען 480 זל.

גענויערע אינפארמאציעס ערטיילט די לא-דזער אפטיילונג פון „וואגאן לי קוק", פיעטריק.64. ביים איינשרייבען צאהלט מען נאר א קאנטע.

ביי שטוהל-פערהאלטונג
בעווירקט דאס נאטירליכע ביטער-וואסער
Franciszka Józefa
אן אויסגיביגע דארם-ענטלערונג. פרעגט דאקטוירים. צו בע-קומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעטשנעס.

דער אריער-פאראגראף

189

ר. איזראעל

שפאנענדער ראמאן פון דער איצטיגער ווילדער צייט

טרויעריג איז ביז היינט געווען אין שרה'ס שטוב, זייט דעמאלט ווען זי האט אויפגעהערט צו בעקומען בריף פון העניך'ן, האט זיך ביי איהר אין שטוב פיל געענדערט. שרה האט זיך שוין גע-האט די אויגען אויסגעוויינט, זי איז געווארען פער-מרה-שחורה'ט, האט זיך מיט קיינעם נישט בעג-געגענט, און נאר דער טאג-טעגליכער וויזיט פון ר' מאטלען האט זי אויפגעהאלטען. ר' מאטיל האט געוואוסט, ווי אזוי מאנכעסמאל אנצושריייען אויף שרה'ן. זי דערמאהנט וועגען דעם אנדער'ן יונגעל דוד'ל, פאר וועלכען זי דארף לעבען און זארגען און דאס האט געווירקט, אבער נאר אויף א זעהר קורצער צייט. שרה האט ווידעראמאל אויסגעוויינט איהרע אויגען און בעווייזט איהר עלטסטען זוהן געהענדיג איצט צו שרה'ן, האט ר' מאטיל געטראכט, ווי אזוי זי צו טרייסטען. ער אליין, אלס פראקטישער מענש, האט זיך נישט געמאכט קיין אילוזיעס, לויט דעם אויף וויפיל ער האט גע-קענט פון לעזען און הערען די איצטיגע פער-העלטנישען אין דייטשלאנד, האט ער פערשטאנען, אז מיט היינריכען האט ווירקליך עפעס פאסירט. מ'-האט דערביי געדארפט צוגעוואוינען צו דעם גע-דאנק אויך שרה'ן, אבער ווי אזוי טוט מען דאס?

ר' מאטיל האט שוין נישט איינמאל אין די לעצטע צייטען ערנסט געטראכט וועגען דעם, אז ער זאל שרה'ן פארלעפען, אז זי זאל מיט איהם חתונה האבען, אבער איצט, ביי דער דאזיגער שווע-רער צייט, וועלכע שרה לעבט דורך איז דאס נישט געווען צו דענקען...

— גוט מארגען שרה, האט מאטיל געזאגט פארטענדיג די טיר, דוד'ל איז שוין אין חדר?

צו האט געשטעלט די דאזיגע פראגע סתם אזוי, כדי מיט עפעס אנצוהויבען דעם געשפרעך, ווייל איהם איז געווען אלץ איינס, צי דוד'ל איז שוין געגאנגען אין חדר אדער ער איז נאך נישט געגאנגען.

— יא, דאס קינד איז שוין אוועק אין חדר.

מאטיל האט בעמערקט, אז אין שרה'ס פנים איז עפעס אריינגעקומען אנ'ענדערונג, עפעס איז פרעהליכער געווארען. די אויגען האבען געקוקט פרייער און האפנונגספולער, איהרע בעוועגונגען זענען געווארען לייכטערע. ער האט נישט געוואלט פרעגען וועגען דער סיבה, ווארטענדיג ביז שרה וועט איהם דאס אליין זאגען, ער איז געווען זיכער דער'ין, אז שרה וועט פאר איהם גארנישט בער-האלטען; סיי דאס טרויעריגסטע, סיי דאס פרעה-ליכסטע.

— ר' מאטיל, האט שרה טאקע באלד אנ-געהויבען, כ'האב אייך עפעס איבערצוגעבען.

— אדרבא, עפעס פרעהליכעס בין איך שטענ-דיג גרייט אויסצוהערען.

— כ'ווייס אליין נישט ווי איך זאל דאס אנ-רופען, צי איז דאס א פרעהליכע ידיעה אדער נישט, יעדענפאלס א וויכטיגע.

— נו, שרה זאגט זאגט שוין. איך בין שוין גע-ווארען ביזגידיג, ווי א יונגע.

— כ'האב נעכטען נאך אייער אוועקגעהען בעקומען געלד מיט דער פאסט.

— פון וועמען? פון וואנען?

— פון וועמען ווייס איך נישט, פון וואנען ווייס איך יא. דאס געלד איז געקומען פון לאדז. זאגענדיג דאס, האט שרה געוויזען באלד דאס צעטעל פון דער פאסט. דארט זענען געווען אנגעשריבען נאר עטליכע ווערטער: „איך שיק אייך 500 זל. פון היינריך זאקס, אייער זוהן לאזט אייך גריסען". מעהר גארנישט, קיין שום אונ-טערשריפט, קיין שום געגנוקערס, קיין שום אדרעס, מעהר גארנישט.

ר' מאטיל האט דערפון פונקט אזוי פיל פער-שטאנען ווי שרה. עפעס מאדנע איז דאס אלץ אויסגעקומען, דיות אבער ווי מאטיל האט זיך געהאלטען פאר א חכם און אויסגערעכנטען מענ-שען, האט ער גלייך זיך געמאכט א השערה, וואס ער גאנצער ענין בעדייט און אין א מינוט ארום, איז ער שוין געווען איבערצייגט, אז דאס איז נישט קיין השערה, נאר דאס איז די ווירקליכקייט, אז אזוי איז עס טאקע ווי ער טראכט און ווי ער האט אויסגערעכנט.

— וואס פערשטעהט איהר דערפון? האט שרה געפרעגט.

— פארוואס זאל איך נישט פערשטעהען. ס'-איז דאך א קלארע זאך, העניך געפינט זיך אין דייטשלאנד, אזוי ווי שטענדיג, ער קען אבער פון דארט נישט שרייבען און נישט געבען וועגען זיך קיין ידיעה, ווייל מ'קוקט זיכער נאך יעדען בריף. דערייבער האט העניך איצט אויסגענוצט די גע-לעגענהייט, וואס זיינס א בעקאנטער איז געפאה-רען קיין פוילען און האט איהם געבעטען, אז ער זאל אוועקשיקען צו אייך א גרוס און געלד פון פוילען אויס.

— און פארוואס האט דער דאזיגער בעקאנ-טער נישט אנגעגעבען זיין אדרעס, מיר וואלטען דאך געקענט מיט איהם רעדען און וואלטען זיך וועגען אלעם אינפארמירט.

— ס'איז פשוט א נארישקייט פון יענעם, האט מאטיל מיט זיין שטענדיגער זיכערקייט גע-זאגט.

— געלויבט איז דער אויבערשטער דערפאר, האט שרה געזאגט אויפהויבענדיג די אויגען צום הימעל.

— אט אזוי, האט מאטיל פרעהליך געזאגט, נאר נישט זארגען און נישט טרויערען, ווייל ס'איז יעדערווייל נישטא צוליב וואס.

אזוי האט ר' מאטיל געזאגט שרה'ן. אבער אליין האט ער זיך ערנסט פערטראכט וועגען דעם, וואס דא איז פארגעקומען.

— ס'איז דאך נישט אזוי, ווי איך האב זיך דא אנגעצייכענט, האט מאטיל זיך געטראכט. מ'-וואלט זיך דאך געדארפט צו אינטערעסירען מיט דער בעכטיגער געלד-איבערווייזונג פון לאדז. דאס איז נישט פשוט, עפעס שטעקט דאך דער'ין.

פאר שרה'ן האט ער אבער נישט געוואלט ארויסווייזען קיין ספקות און האט זיך בעמיהט וואס פרעהליכער און אויפגעלעגטער צו זיין.

— איהר האט איבערגערעכנט, ר' מאטיל, וויפיל איך בין אייך שולדיג? האט שרה געפרעגט. איצט האב איך געלד און קען אייך דעם חוב בעצאהלען.

— נארישקייטען, האט מאטיל געזאגט, אם ירצה השם, אז איהר וועט בעקומען אנ'אייגענהענ-דיגען גרוס פון העניך'ן, וועט איהר מיר שוין אלץ צוריקגעבען, דערווייל דארפט איהר דאך צו לעבען אויף ווייטער.

שרה האט נישט פראטעסטירט און נישט גע-פרובט איהם צו ענטפערן. ביי אנ'אנדערען וואלט זי קיינמאל נישט גענומען, אבער ביי מאטלען? ער איז געווען ביי שרה'ן אין שטוב אזוי היימיש ווי אנ'אייגענער און שרה האט זיך אבסאלוט נישט געשעמט דערמיט, וואס זי בארגט זיך אויס געלד ביי מאטלען.

דער היינטיגער מאטיל'ס וויזיט ביי שרה'ן האט לענגער געדויערט ווי שטענדיג. ס'איז היינט נישט געווען די דאזיגע אנגעשטרענגטקייט, וואס שטענדיג, נישט געווען היינט די שטענדיגע טרעה-רען, נאר אין שטוב האט געהערשט געמיטליכקייט און גוטע שטימונג. מאטיל האט זיך געטראכט, אז היינט וואלט געווען דער פאסענסטער מאמענט, אז ער זאל איבערריידען מיט שרה'ן מכוח דער צוקונפט, ער האט אבער נישט געהאט די דרייסט-קייט דערצו און האט אפגעלעגט אויף צומארגענס, גלייכצייטיג איז ער געווען ביז אויף זיך אליין, וואס ער פיהרט זיך ווי אנ'18-יעהריגער בחור, ער איז דאך שוין א מענש אין די יאהרען און פאר איצ-טיגע חתונה-האבען זיינס איז דאך נישט עפעס א יונגע ליבע, נאר א פראקטישע אויסרעכנונג. ער האט אבער דערווייל נישט געקענט פועל'ן ביי זיך צו רעדען מיט שרה'ן וועגן דעם.

(פארטזעצונג קומט)

נאך וועגן דער קראנקער חלוצה

(א בריף אין רעדאקציע)

צו דער רעדאקציע „נייער פאלקסבלאט".

אין שייכות מיט דער אויפקלערונג פון „הנוער הצעיר" אין נעכטיגען נומער פון אייער חשוב'ער צייטונג וועגן דער חלוצה, וואס איז נישט געשיקט געווארען אין שפיטאל אריין דורך דער יודישער קהלה, שטעל איך פעסט, אז איך האב א חוץ דער זאכליכער ערקלערונג וועגן דער אויסגעשעפטער בודזשעט-סומע אויף הייל-צוועקען אין קיין שום געשפרעכען מיט ה' שמערל לעווי זיך נישט ארייגגעלאזט.

אויב ה' ש. לעווי וועט מקבל זיין ביים ראבינאט, אז איך האב פאר איהם בענוצט אזעלכע ווערטער ווי: „ס'איז נישט קיין בייז, ווערט זיין מיט איינער וועניגער, וואס זאל אויפרייסען מי-טינגען" בנוגע דער קראנקער חלוצה, בין איך גרייט צו בעצאהלען דעם גרעסטען קנס.

איך דאנק אייך, חשוב'ער ה' רעדאקטאר, פאר'ן אפדרוקען די אויבענדיגע שורות.

מיט דרך ארץ

ל. ה. בערגער, וו.-פארזיצער

פון דער קהלה-פערוואלטונג.

„רעוויזיאניזם, הסתדרות און היטלעריזם"

(רעפעראט אין „ברית החייל")

שבת דעם 18 ד"ח 5 נ"מ קומט פאר אין לאקאל פון „ברית החייל" (צעגעלניאנע 21) א רע-פעראט פון רעד. העניק טייך אויף דער אויבנ-דערמאנטער טעמע. נאכן רעפעראט — א דיסקוסיע

קאנצערט פון „שיר-כאר" אין „העלענאוו"

דעם קומענדיגען שבת דעם 25-טען אויגוסט אווענט קומט פאר א קאנצערט פון „שיר-כאר" אין „העלענאוו" אונטער דער לייטונג פון פראפ. י. פיוווישיס. אויסער דעם כאר נעמען אנטייל דער פערגרעסערטער סימפאנישער ארקעסטער און די סאליסטען: פרל. ס. קראפיוויק (סאפראן), ה. קארן (טענאר) און ח. קאליסקי (באס). אין פראגראם געהען אריין פערל פון דער קלאסישער מוזיק און דעם הערציגען יודישען פאלקס-ליד. יעדער אויפ-טריט פון „שיר" רופט שטענדיג ארויס א דער-הויבענע יום-טוב'דיגע שטימונג ביי דעם אודי-טאריום, א דאנק דעם הויכען קינסטלערישען ניווא פון די אויסגעפיהרטע שאפונגען.

פון רעווי-טעאטער „באגאטעלא"

די איצטיגע טרופע פון „באגאטעלא" פערענדיגט שוין דעם סעזאן און עס קומט שוין אן א נייע טרופע, אזוי אז דאס איצטיגע פראגראם ווערט געגעבען נאר נאך איינציגע טעג.

היינט, פרייטאג, ווערט געגעבען 2 פארשטע-לונגען 8 און 10 אווענד די אויסגעצייכנטע רעווי א. נ. „זיים געזעגענט". 5 נאכמיטאג ווערט גע-געבען א קאנצערט פון ארקעסטער.

„אייראפא" אין לאדז

קורצליך ווערט ערעפענט אונטער דער לי-טונג פון א נייער דירעקציע א קלאנג קינא טעאטער „אייראפא" אויף נארוטאוויטשא 20.

ערפאלג פון „סינאריטא" איז „ראזמאיטאשטשי"

„סינאריטא" ווערט געשפילט היינט און שבת אווענד צו פאפולערע פרייזען, מארגען שבת ביי-טאג ווערט געשפילט נאר איין מאל גאלדפאדען'ס אונשטערבליכע ביבלישע אפערע „עקדת יצחק מיט מיכאל מיכאלעסקא אין זיין גלאנץ ראלע „אברהם" נאך דער פארשטעלונג קומט פאר א געזעגענונגס-קאנצערט א.ג. שבת אויבס מיטן אנטייל פון לאלא פאלמאן.

Dr. med. Trepman

צעגעלניאנא 4, טעל. 216-90

ספעצ. פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענערשוואכע אויך אלע ארט אנאליזן נעהמט אן פון 8—12 און פון 5—9 אוו. זונטאג און יום-טוב פון 8—1. בעזונדערע ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med.

L. Berman

צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען, מענער-שוואכע-בעהאנד-לונג און מעכסועלע בעראטונג. אלע ארט אנאליזען. נעמט אן פון 8—11 און 4—8 אוו. זונטאג פון 9—1 בייטאג פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע פרייזען.

צו די גאסטשפילען פון „אראראט" אין „פילהארמאניע"

היינטיגע גאסטשפילען פון „אראראט" אין לאדז. עס קלינגט מאדנע, ווייל דאס דאזיגע טעא-טער איז אין לאדז נישט קיין גאסט, דא בעלעגט עס נישט קיין וויזיטען, נאר דא איז דאס שטענדיגע וואוינארט.

גאסטשפילען גיט „אראראט" אומעטום, וואו דאס טעאטער איז אין פעליטיף פון דער לאנ-גער צייט געווען, אבער קיין לאדז קומט עס היים און אין דער היים איז מען נישט קיין גאסט.

דעריבער בעהמען מיר נישט אויף דאס טעא-טער מיט קיין „ברוכים הבאים", נישט מיט קיין „ווילקאמענס", נאר מיר ווארטען דערהיג אפ, כדי צו זעהען, וואס דאס קינד, וועלכעס איז ארויס-געפאהרען אין דער וועלט האט מיט זיך פון דארט מיטגעבראכט.

דער אלט-בעקאנטער קינסטלערישער אנפיה-רער משה בראדערזאן, די אלט-בעקאנטע נעמען אין אנסאמבל, דער אלט-בעקאנטער „נייער" טעא-טער-נוסח, די אלט-בעקאנטע שאפונג פאר דער נייער טעאטער-קונסט — דאס אלץ איז ביי אונז נישט קיין גאסט, נאר א דערווארטונג צו זעהען די ענטוויקלונג, די עליה, וועלכע האט זיך אנגע-הויבען טאקע דא ביי אונז אין לאדז אונטער אונ-זער שטענדיגער אויפזיכט און שטענדיגע קאנטראל.

מיר האבען געהאט די בעסטע גרויסען, „אראראט" האט געהאט דעם גרעסטען מאטעריעלען און מאראלישען ערפאלג. מיר רעכענען, אז דער דאזיגער ערפאלג וועט ביי אונז נישט פער-טאכלעזט ווערען, „אראראט" וועט זיך נישט פיה-לען ווי קיין גאסט אויסערעכענדיג, אז מ'וועט באלד סיי-ווי-סיי אוועקפאהרען, נאר וועט מיט דער גאנ-צער ערנסטקייט אוועקשטעלען דאס טעאטער דווקא פאר די לאדזער, דווקא פאר די, וועלכע האבען דעם „אראראט"-נאמען ארויסגעטראגען אין דער גרויסער וועלט פון דער בעסטער זייט.

בעגריסענדיג די בענייאונג פון די „אראראט" פארשטעלונגען אין לאדז, ווילען מיר האפען, אז אונזער ציטערנדיג ערצויגענע טעאטער, וועלכעס איז אויסגעוואקסען אין אזא ... טעאטער-איבר-סטרוציע וועט אונז פערשאפען דעם טעאטער-נחת, נאך וועלכען דער ערנסטער טעאטער-עולם אין לאדז בענקט אזוי שטארק.

י. דאנזין.

היינטיגע שבת די גרויסע פערוויילונג אין „העלענאוו" פערבונדען מיט א טורן-פעסט

היינטיגען שבת, 6 א זייגער פארנאכט וועט אין העלענאוו פארקומען א גרויסע גארטען-פער-ווילונג, איינגעארדענט דורכ'ן קוראטאריום פון די מעדעם-שולען און דער ארבייטער-ספארט-געזעל-שאפט „מארגענשטערן" אין לאדז.

עס איז שוין די טראדיציע פון לאדזער „מארגענשטערן", צו געבען אויף זיינע עפענטליכע ארויסטרעטונגען דאס שענסטע און בעסטע, וואס ער האט ערווארבען אין משך פון זיין ערפאלג-רייכער עקזיסטענץ.

דער „טשוואק" פון דער פערוויילונג וועט זיכער זיין דער ארטיסטיש-קינסטלערישער ארויס-טריט פון דער דראמאטישער סטודיע פון דער קול-טור-ליגע. נישט ווייניגער אינטערעסאנט וועט זיין דער סימפאנישער קאנצערט אונטער דער לייטונג פון דיריגענט פיעטרושקא.

א חוץ דעם אלעם דערמאנטען — אהן א שיעור אטראקציעס און סורפריזען.

עס איז צו ערווארטען, אז די פערוויילונג וועט היינטיגען שבת צוציהען אין העלענאוו גרויסע מאסען פון יודישען לאדז, כדי צו פערפעסטיגען דעם קיום פון דער יודיש-וועלטליכער שול.

די מעגליכקייטען פון דער פאטאגראפישער קונסט

בילינע וואך אין פאטאגראפישען אנשטאלט „פאלאניא" גדאנסקא 31

דאס פאטאגראפישע פאך איז דערגאנגען ביז צו דער מדרגה פון קונסט. וויאס אמאל ווערט די פאטאגראפישע קונסט פערפולקאמט און נאר אזעלכע אנשטאלטען קענען רעכענען אויף ערפאלג, וועלכע האבען זיך קונה שם געווען אלס קינסטלערישע אטעליערען אין יעדער הינזיכט.

איינע פון די בעסטע פאטאגראפישע אנ-שטאלטען ביי אונז אין שטאט איז אהן ספק דער אטעליער „פאלאניא". וועלכען ס'האט אבער גע-פעהלט דער פאסיג און מאדערן-איינגעריכטעטער לאקאל, איצט איז די דאזיגע מניעה בעזייטיגט געווארען. „פאלאניא" האט זיך איבערגעצויגען אין א נייעם מאדערנעם לאקאל אויף גדאנסקא 31 און הויבט אן א נייע ארבייט אויפ'ן געביט פון פאטאגראפישער קונסט.

כדי צו איבערצייגען די בעפעלקערונג וועגען די נייע מעגליכקייטען פון דער פאטאגראפישער קונסט מיט די נייעסטע פאטא-אפאראטען, האט „פאלאניא", אינה. י. גוטערמאן, איינגעארדענט א גרויסע בילינע רעקלאמע-וואך.

פון יודישען אקאדעמישען פערבאנד

דער פאלעסטינא-רעפעראט ביי דער קולטור קאמיסיע פון „אאוקסיליום אקאדעמיקום יודאיקום" מאכט בעקאנט די פעראינטערעסירטע פערזאנען, אז ער ערלעדיגט אלע נויטיגע פארמאליטעטען, בכדי אנצוקומען אויפ'ן שוהל-יאהר 1935–36 אין טעכניקום אין חיפה, טעכנאלאגישען-אינסטיטוט אין תל-אביב. אויפ'ן שול-יאהר 1934–35 קענען אנקומען אויפ'ן 2, און 3. קורס, נאר די, וועלכע שטודירען אין אנדערע הויך-שולען

אין אלע פראגען, וועלכע זענען נוגע די שטודיומס אין אלע לעהר-אנשטאלטען אין ארץ-ישראל, דארף מען זיך ווענדען אויסשליסליך צום פאלעסטינא-רעפעראט ביי דער קולטור-קאמיסיע פון דער געז. „אאוקסיליום אקאדעמיקום יודאיקום", ווארשא סענאטארסקא 22–48.

די אינפארמאציע - אבטיילונג ביי דער קול-טור קאמיסיע פון „אאוקסיליום אקאדעמיקום יודא איקום" מאכט בעקאנט, אז אין צוזאמענהאנג מיט דער קאמפליצירטער פראצעדור פון ארויספאהרען אויף סטודיום קיין אויסלאנד, איז געווינשען ווי אם שנעלסטען דורכצופירען די נויטיגע פארמאליטעטן.

די אינפארמאציע אבטיילונג ערטיילט געניע אינפארמאציעס וועגען די בעדינגונגען פון שטודירן אין אויסלאנד און ערלעדיגט אלע נויטינע פארמא-ליטעטען, בכדי אנגענומען צו ווערען אין אלע הויכשולען, ווי: פראנקרייך, איטאליע, בעלגיע אז"וו

די אינפארמאציע-אפטיילונג געפינט זיך אין ווארשע, סענאטארסקא 22/48, טעטיג טעגליך פון [illegible] און פון 16–19 חוץ זונטאג און יום-טובים

די אינפארמאציעס ערטיילט מען אומזיסט, פאר פראווינץ—2 זל. אין פאסט מארקעס.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, ד. 17-טען אויגוסט 1934

6,30 פריהמארגען אודיציע, 6,35 פליטען, 6,38 גימנאסטיק. 6,53 פליטעו, 7,05 פריהמאר-גען צייטונג. 7,10 פליטען, 7,20 הוין-ווירטשאפט, 7,25 פערשידענעס, 7,35 טאג פראגראם, 11,57 צייט-סיגנאל. 12,03 וועטער, 12,05 פרעסע, 12,10 קאנצערט. 1 מיטאג צייטונג, 1,05 פליטען, 1,55 פון ארבייטס מארק, 2 עקספארט קאמוני-קאטען, 2.05 האנדעלס קאמוניקאטען, 4 ראגמענט פון א רעוויע, 4,40 פליטען, 5 אודיציע פאר קראנקע, 5,30 געזאנג, 6 רעפארטאזש, 6.15 טראנסמיסיע פון קראקע, 6,45 שמועס, 6,55 ווי צו פערברענגען יום-טוב, 7 פערשידענעס, 7,15 פליטען, 7,50 ספארט, 8 אויסדערוועהלטע גערדאנ-קען, 8,02 פאסט קאסטען, 3,12 קאנצערט, 8,50 אווענד צייטונג, 9 „צאפשטיק", 9,02 פליטען, 9,12 קאנצערט, 10 פעליעטאן, 10,15 טאנץ מו-זיק, 11 וועטער.

• • •

פון אויסלאנד

7.45 מוזיק פון וויען, 7,50 קאנצערט פון ענגלאנד, 8 קאנצערט פון לאנדאן, 8,12 קאנצערט פון פאריז, 8,30 קאנצערט פון שטראסבורג, 8,45 אפערעטקע פון רוים, 9 קאנצערט פון וויען.

שבת, ד. 18 אויגוסט 1934

6 30 פרימארגען - אודיציע, 6,35 פליטען 6,38 פליטען, 7,05 פריהמארגען-צייטונג, 7.10 פליטען, 7.20 הויז-ווירטשאפט, 7,25 פערשידענעס, 7,35 טאג-פראגראם. 11,17 צייט-סיגנאל, 12,05 פרעסע, 12,10 פליטען. 1 מיטאג-צייטונג, 1.05 קאנצערט, 2 עקספארט-קאמוניקאטען. 2,05 האנדעלס-קאמוניקאטען, 4 פליטען, 5 הערשפיל פאר קינדער. 5,25 געזאנג-רעטשיטאל, 5,45 פלי-טען, 6 ליטעראַרישער פעליעטאן, 6,15 קלאוויר-שאפונגען, 6,55 טעאטער-רעפערטואר, 7 פערשי-דענעס. 7,10 פראגראם אויף מארגען, 7,15 קאנ-צערט, 7,50 ספארט, 8 קאנצערט, 8.30 פליטען. 8,45 קאנצערט, 9 „צאפשטיק", 9,02 אווענד-צייטונג, 9,12 לייכטע מוזיק, 10 אקטועלער שמועס. 10,10 פרעהליכע אודיציע, 10,40 קאנצערט, 11 וועטער, 11,05 קאנצערט.

• • •

פון אויסלאנד

5 קאנצערט פון שטראסבורג, 8 קאנצערט פון ענגלאנד, 8 אפערעטקע פון פאריז, 8,40 אפערעטקע פון לייפציג, 8,45 אפערע פון מיילאנד.

צום זונטאג'דיגען קאנצערט פון משה קוסעוויצקי אין „העלענאוו"

וואס פאר א ווירקונג עס מאכט א גרויסער זינגער אויפן צושויער — האט בעוויזען דער לעצטער קאנצערט פון משה קוסעוויצקין אין „העלע-נאוו".

דער עולם האט זיך ממש דערקוויקט מיט יעדער תפילה און מיט יעדעס לידעל זיינס.

דעם עולם צו ענטציקען, און בפרט דעם יודישען? — איז גארנישט אזוי לייכט. דער זינגער מוז האבען א גרויסע לירישע שטימע, וועלכע זאל בעריהרען די איידעלסטע סטרונעס פון צוהערער, א מוזיקאליש-מייסטערהאפטען פארטראג, וועלכע זאל צווינגען דעם צוהערער נאכצופאלגען אפילו די כפל-שמונה'דיגסטע שטים בעוועגונגען (קאלא-דאטור), אום דאס צו בעווייזען מוז מען זיין א גרויסער קינסטלער-זינגער, און דאס איז טאקע משה קוסעוויצקי.

„וטפני חטאנו" — פערקלונגט אין דעם גרויסען, דורך גרין ציטערדיגע בלעטער שטילען שטח (לײדער נישט ביים עמוד) מיט עכט-קוסע-וויצקי פראכט שטימע — דער אלט-יודישער נוסח-רעציטאנדא...

און א ציטער גייט אדורך דער נשמה, מיט רעליגיעזען געפיהל הערט מען די אלט-יודישע נגינה, וועלכע ווירקט ביז צום פערגעס, וואס ארום אונז געהט פאר — דאס איז די ווירקונג פון קוסע-וויצקי'ס קאנצערטען.

—ski.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי — — — —	86.00
3 פראצענטיגע בודאוולאנע —	43.50
4 „ דאלארובקא —	53.50
7 „ סטאביליזאציע (אמ.)	67.50
5 „ ווארשאווער ס.-ב. 1934	59.75
5 „ לאדזער „ „	51.50
ענגלישער פונט — — —	26.61
דאלאר אפיצ. 5.20 נישט אפיצ. —	5.16
גאלד-דאלאר — — — —	8.94
גאלד-רובל — — — —	4.61
דייטשער מארק — — —	2.02

מעלדונגען.

אלגעמיינער פראפ. לאנדעס-פעראיין פון בעקליידונג ארבייטער אין פוילען, אפט. 2 אין לאדז, פילסודסקיעגא 50

אכטונג, נאדל-ארבייטער!

שבת דעם 18 אויגוסט האלב 11 פריה קומט פאר אין זאל „געזעלשאפט פריינט פון ארבייטער-פאלעסטינע אל: קאשטשושקי 21 א גרויסער מיטינג אט"א: 1) די לאגע אין דער באקליידונג בראנזשע און די אויפגאבען פון די נאדל ארבייטער. 2) וועגן ביר-קאמפאניע.

רעפערירען וועלען די חברים סטאלארסקי לאווענדא, יאמא און סאמעלסאן.

אלע נאדל ארבייטער דארפען אומבעדינגט קומען.

בילעטען צו 10 גר. צו בעקומען ביים אריי-גאנג.

3395

הסתדרות „צעירי מזרחי", זכודניה 63

בזה אנו מודיעים לחברים הנכ' שבהתאם להחלטת הועד מיום ד' אלול ש.ז. החברים מחויבים להרשם מחדש ולחתום הצהרות.

להרשם אפשר בכל ערב בשעות 8 – 10 במזכירות.

כמו כן אנו מודיעים שפתחנו אולם קריאה ובו נמצאות העתונות הארצית וחוצה לה ביהודית ועברית וביחוד העתונות הארץ ישראלית.

בקשר עם זה שנוסדה אצל ה„מזרחי" אגודת בעלי מלאכה דתיים, אנו מבקשים את חברינו שהם בעלי מלאכה, לפנות בעניינם רק אל לשכתנו. 3394

יודען געדענקט!

היטלערישע באנדעס פייניגען אייערע ברידער אין דייטשלאנד

אייער געווער געגען זיי איז באיקאט אויף סחורות פון דייטשלאנד!

DR. MED.

H. Różaner

הויט, וועגערישע און מענער-שוואכע קראנקהייטען

NARUTOWICZA 9, tel. 128-98.

עמפפאנגט פון 8–10 און פון 5–8 אוו.

ראטעוועט אייער געזונט

די וועלט-בארימטסטע דאקטוירים האבן פעסטגע-שטעלט, אז 75 % קראנקהייטן אנטשטייען צוליב אבסטרוקציע.

א קראנקער מאגן איז די היכטיקסטע סיבה פון אנטשטיין פון קראנקהייטן, — פארומרייניקט דאס בלוט און שאפט א שלעכטע שטאף-ווערקסלונג.

ZIOŁA Z GÓR HARCU
D-ra LAUERA

ווי עס האבן פעסטגעשטעלט די גרעסטע דאק-טוירים, זענען זיי אן אידעאל מיטל פאר געזונט מאכן דעם מאגן, באזייטיקן אבסטרוקציע. זענען א לייכט רייניקונג-מיטל. פארלייכטערן די אויפגאבע פון די פארדייאונג-ארגאנען, פארשטארקן דעם ארגאניזם און וועקן דעם אפעטיט.

ZIOŁA Z GÓR HARCU D-ra LAUERA באזייטיקן די ליידן פון לעבער, נירן, גאלשטיינער, העמארידן-ליידן, רעמאטיזם, און ארטעריעסקלעראזיס.

די פרייז פון א שאכטל 1,50 זל.; א דאפלט-שאכטל 2.50 זל.

צו באקומען אין אפטייק און אפטייק-סקלאדן.

BAZAR MEBLI"
ŁÓDŹ
11-go Listopada 16, tel. 183-71

עמפפעהלט א גרויסען אויס-וואל פון פערשידענע מעבעל אין ענצעלנע שטיק און גאנצע קאמפלעטן בעקוועמע בעדינגונגען.

פאר בעאמטע ספעציעלע ראבאטען.

שיך

דאמען, הערען-און קינדער-

פון ערשטקלאסיגער קוואליטעט פון די נייעסטע פאסאנען און א גרויסען אויסוואהל צו זעהר צוגענגליכע פרייזען עמפפעהלט

J. WINDMAN i SYN

דעטייל-פערקויף
לאדז,
פיעטריקאווער 35

מיר מאכען אויפמערקזאם די ג. קונדשאפט אויף דעם גרויסען אויסוואהל פון שילער- און — קינדער-שיך —

די פירמע עקזיסטירט פון 1885.

Z pr. szk. państw.

7 קל. מענער-שולע פון
ש. שולדענריין
29 פאלודניאווא 29

עס גן-ילדים איז די געוואוינשענע שולע פאר קינדער, וואס די עלטערן ווילן זיי געבן צוזאמען מיט וועלטליכע בילדונג א שטרענגע רעליגיעזע ערציהונג און גרינדליכע לעהרע אין תנ"ך, העברעאיש ווי אויך אין תלמוד. דאס לעהרער-פערסאנאל בעשטעהט פון די בעסטע פעדאגאגישע קרעפטען. אין פארבערייטונגס-קלאס ווערען אנגענומען שילער פון 5 און א האלב יאהר, אהן שום קענטניש.

איינשרייבונגען טעגליך אין אלע קלאסען פון 9 ביז 2 און פון 4 ביז 6 נאכמיטאג. די למודים הייבען זיך אן איה מאנטאג (ט' אלול) 20/VIII ד. י.

צוליב דעם קריזיס הנחה-פרייזען.

ב"ה

חדר „תורת חיים"
פון ישראל שווארצאק, זאוואדזקא 29.

מיר קומען צו אייך חשובע עלטערן מיט אונזער יעצטיגע ווענדונג צו דערמאנען אונזער חדר, וועלכעס טוט איהר הייליגע לימוד-התורה, ארבייט בשלמות, אויך האבען מיר צום נייעם שול-יאהר ענגאזשירט גמרא-מלמדים תלמידי חכמים מומחים. עס ווערט געלערנט: עברי, חומש, רשי', נ"ך, דינים ומוסר, בעזונדערס ווערט געלייגט גרויס געוויכט צו לערנען גמרא מיט תוספות. אויך ווערט געלערנט די העברעאישע שפראך אין שריפט און אין ווארט. קליינע קינדער ווערען דורך א ספעצ-יעלען מענש געבראכט און אהיימגעפיהרט. תלמידים ווערען איינגעשריבען טעגליך פון 9 ביז 2 פארמיטאג און פון 4 ביז 7 נאכמיטאג. געדענקט דעם אדרעס: זאוואדזקא 29 אין הויף לינקע אפיצינע. די לייטונג.

מעטאל-בעטען
מאטראצען אלע ארט
קינדער-וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואהל.
וויזשימאטשקעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפט מע אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס-לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אדרעס!
ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעל און לאקירעריי

מיט די רעכט פון רעגירונגס-גימנאזיום

דאס מעדכען-גימנאזיום „וויעדזא"
און די פריוואטע פאלקס-שול
פון ל. מאגאליף

זענען איבערגעטראגען געווארען אין נייעם לאקאל
נארוטאוויטש-גאס 15/17, טעל. 38-175

ליכטיגע און געראימע קלאסען און זאלען. צענטראל-בעהייצונג. ספארט-פלאץ און גארטען. פון אנפאנג שול-יאהר ווערט געעפענט א פרעבעל-שולע פאר קינדער פון 3—6 יאהר, וועלכע וועט שטעהן אונטער פאכמענישער און ערפאהרענער לייטונג. די איינשרייבונגען פון ניי-איינטרעטענדע שילערינס נעמט א די קאנצעלאריע טעגליך פון 10—13 און 17 19 די דירעקציע.

Ważne dla rodziców
7 kl. Prywatna Szkoła Powszechna Żeńska i Przedszkole „Świat Dziecięcy"
KLARY WOLFSONOWEJ
w Łodzi, ZAWADZKA 1, tel. 207-86,

zawiadamia, że szkoła będzie prowadzona według nowoczesnych wymagań nauki i wychowania.

UWAGA: Ażeby w obecnych kryzysowych czasach zaoszczędzić rodzicom oydatków na opiekowanie się dziećmi w domu przy odrabianiu lekcyj szkoła organizuje opiekę wychowawczo-naukową dla dzieci tut. szkoły, które pod wpieką wychowawczyń odrabiać będą zadane lekcje, poczem resztę czasu spędzą na grach, zabawach, spacerach i t. d.

Zapisy kancelarja przyjmuje od 9—2 i od 5—7-ej.

Szkoła Przemysłowa
Tow. Szerzenia Oświaty i Wiedzy Techn. wśród Żydów w Łodzi
Pomorska 46/48, tel. 163-80

אפטיילונגען:
מעכאנישע, עלעקטראטעכנישע און וועבעריי

אנמעלדונגען פון קאנדידאטען אויפ'ן ערשטען קורס נעהמט אן די קאנצעלאריע פון דער שולע טעגליך פון 10 פריה ביז 2 נאכמיטאג.

קאנטראלירענדע עקזאמענס וועלן זיך אנהייבן מאנטאג, ד. 3 סעפטעמבער 1934

Odciski

ZGRUBIAŁĄ SKÓRĘ I BRODAWKI USUWA BEZ BÓLU I BEZPOWROTNIE
KLAWIOL
„AP. KOWALSKI" WARSZAWA

קאמוניקאט.
דער זייגערמאכער און יובעליר-אנשטאלט פון
I. SOŁOWEJCZYK
עגז. פון 1902, מאכט בעקאנט די ג' קליענטען, דאס פון 15-טען ד.ח. האט ער איבערגעטראגען דעם אנשטאלט פון פיעטריקאווער 27 אויף פיעטריקאווער 54.

בעמ.: מיט'ן נייעם איינגאנגטימער פון געשעפט פיעטריקאווער 27, האב איך נישט קיין געמיינזאמעס.

בקויף און צאהל די העכסטע פרייזען פאר ביזשוטעריע, גאלד און זילבער און פיהר אויס זעמטליכע פאך-ארבייטן.

Poradnia
WENEROLOGICZNA
הויט און ווענערישע קראנקהייטען
איז געווארען איבערטראגען
אויף 2 זשעלאנא 2
(פיעטריקאווער 47)
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אוונד, זונטאג און הגאות פון 9-2 מיטאג.
א וויזיט 3 זל.
פון 11—1 מיטאג און פון 3—4 נאכמ.
נעמט אן א פרוי-דאקטאר.

Dr. med.
Ignacy Grynberg
ספעציאליסט פאר אינערליכעקראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
CEGIELNIANA 17, tel. 174-15.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
POWRÓCIŁ
Piotrkowska 70, tel. 181-83
spec. choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe.
Gabinet Roentgeno-leczniczy.
Przyjmuje od 8³⁰ do 10³⁰ 1—2³⁰, od 6. do 8³⁰ w. w niedzielę i święta od 10—1
Oddzielna poczekalnia dla pań.
Dla niezamożnych CENY LECZNICE.

Dr.
S. Kantor
ספעציאליסט פאר הויט און ווענע-רישע קראנקהייטען (סיפיליס און טריפער), היילט מענער = שוועכע וואוינט יעצט
Piotrkowska 90, tel. 129-45
נעמט אן פון 8—2 נאכמ. און פון 4—9 אוו., זונטאג און יום-טוב פון 8—2 נאכמ.
פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזען.

Lek. dent.
F. DREJCER
przeprowadziła się na
ul. Kilińskiego 105
(obok parku Sienkiewicza)
Telefon 204-40.

Dr. med. Niewiażski
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
אנדזשעיא, 5 טעל. 40-159
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו. זונטאג און יום-טוב פון 9-1 פארמיטאג. בעזונדערע ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med.
Aleksander MARGOLIS
צוריקגעקעהרט
PRZEJAZD 20, tel. 112-81
אינערליכע קראנקהייטען
(ספעצ. פון מאגען און געדערעם)
נעהמט אן פון 5—6 נאכמ.

Z prawami szkół państwowych
Gimnazjum Żeńskie JÓZEFA ABA
oraz
Prywatna Szkoła Powszechna
w Łodzi, Legjonów 10, tel. 122-12.
איינשרייבונגען אין די גימנאזיאל-קלאסען, ווי אויך אין פאלקסשול נעמט אן דער סעקרעטאריאט און די שעה'ן פון 10—2 מיטאג.

Dr. med. **J. Bette**
ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
Piotrkowska 6, tel. 144-95 טעל.
נעמט אן פון 8—11 פרי און פון 4—6 אוו.

Lek. dentysta
S. KNOPFOWA
Zachodnia 66, front, I p.
telefon 103-97
POWRÓCIŁA
przyjm od 12—2 i 3—7.

Dr. med.
Eychner Jakób
ספעציאל. פון אינערליכע און קינדער-קר. נעמט אן פון 1 יולי ד. י. אין קאלומנא, קאשטשעלנא 6, (Willa Rajtmam) טעגליך פון 5 ביז 7 אוונד. און אין לאדז שרודמיעסקא 12 טעלע-פאן 111-24. טעגליך פון 3-4 מיטאג.

Dr. med. H.GUTSTADT
צוריקגעקעהרט
ספעציאל-ארצט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
Zachodnia 62 (Śródmiejska 14)
tel. 129-52.
נעמט אן פון 11—1 און פון 5—7 נאכמ.

ברוך-קראנקע!!!

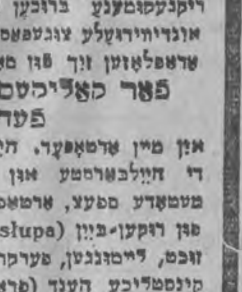
Dyr. J.Rapaport

ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז. פון דעם אין גאנץ פוילן בעריהמטען ספעציאליסט ארטאפעד דיר. י. ראפאפארט, וועלכער עקזיסטירט 30 יאהר און איז געווארען אנערקענט פון פיל בעוואוסטע פראפעסארען.

ברוך-ליידענדע! ספעציעלע ארטאפעדישע גומי-הייל-באנדאזשען פון מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט בעזייטיגען אהן שום אפעראציע, רא דיקאל שנעל און זיכער מיט דעם גרעסטען ערפאלג, די שווערסטע, געפעהרליכסטע און פערעלטערסטע לאדענרע ברוכען ביי מענער, פרויען און קינדער. — ספעציעלע ארטאפעד הייל-באנדאזשען פאר צו-ריקגעקומענע ברוכען נאך אפעראציעס, ווי אויך ספעציעלע אונדיווידועלע צוגעפאסטע ארטאפעד. בויך-באנדאזשן געגען אראפלאזען זיך פון מאגען און קישקעס.

פאר קאליקעס, הויקערס און אלערארט פעהלער פון גוף!

אין מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט ווערען אויסגעפערטיגט די היילבארסטע און פון פיל פראפעסארען אנערקענטע מעטאדע ספעצ. ארטאפעד. הייל-גארסעטען פאר פערקרימונג פון רוקען-ביין (Skrzywienie Kręgosłupa), ביין-שווינד-זוכט, ליימונגען, פערקרימטע פיס ביי קינדער און ערוואקסענע קינסטליכע הענד (פראטעזען) און פיס, ווי אויך די פראק-טישסטע ארטאפעדישע אפאראטען פאר שמערצליכע פלאט-פיס לויט גיפס-מאדעל.

אכטונג! — אכטונג!

אלע קראנקע אין מיין ארטאפעד. הייל-אנשטאלט, ווערען נאר פון מיר פערזענליך בעהאנדעלט.
30 יעהריגע פראקטיק. פולע גאראנטיע!
ערמעסיגטע פרייזען! עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוו. עס ווערען אויך אנגענומען מיטגלידער פון אובעזפ. ספאל. (קאסע-כאריך).

ערשטע און איינציגע ארטאפעדישע הייל-אנשטאלט אין לאדז
Spec. Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped.
פון לעמבערג
Łódź, Wólczańska 10, front, parter, tel. 221-77.

הערצליכען דאנק
היערמיט דריק איך אויס עפענטליך מיט גרויס צופרידענהייט מיין הערצליכסטען דאנק דעם בעריהמטען ספעציאליסט פאר ברוך-קראנקהייטען דיר. י. ראפאפארט, פון דער ערשטער און איינציגער ארטאפעד. הייל-אנשטאלט אין לאדז וואולטשאנס-קא 10, דערפאר וואס ער האט מיר געראטעוועט פון פיל גרויסע ברוך-שמערצען, איך האב א סך יאהרען געליטען פון מיין יעהר שווערען פערעלטערטען ברוך, וואס קיין שום פאס האט מיר נישט געקאנט צוריקהאלטען. היינט א דאנק זיין מיר פערלעגען אויסגעצייכנעטען ארטאפעד, הייל-באנדאזש, האט ער מיר באמת א וואונדער בעוויזען, איך פיהל מיך אויסגעצייכנעט גוט און בין פעהיג צו יעדער ארבייט.

(—) יוסף ברוך לאזינגער, 1/8 1944
לאדז, וואלבארסקא 26.

NOWO-CZESNE **KURSY** kroju — szycia i modelowania zatwierdzone przez Minist. W. R. i O. P. **LINY KAUFMAN** Piramowicza Nr. 2 róg Cegielnianej, 1 p. front, tel. 207-92. Przyjmuje się z a p i s y od 10 rano do 7 wiecz. PO UKOŃCZENIU WYDAJE SIĘ D Y P L O M Y.

פראפאגאנדע טאנץ=חודש
אָרדענט איין צו מינימאלע פרייזען אין דער צייט פון 20/8 ביז'ן 20/9 ד. י.
Szkoła Tańców KAZANOWSKI i RUBINSZTAJN WÓLCZAŃSKA 35 tel. 241-45

קלאנג=קינא **CAPITOL** זאוואדזקא 16
היינט פרעזענטירען מיר דאָס מעכטיגע פילם-מייסטער-ווערק פון Metro-Goldwyn Meyer רעזשי: פלארענץ בראון
„דער גנעלער פירשט"
אין די הויפט=ראָלען: Helena Hayes, Ramon Nowarro, Lewis Stone
אויסער'ן פראָגראַם: קלאנג=צונאבע און די נייעסטע אַקטואַליטעטען פון Fox

קינא-רעוויע **AMOR** פאמארסקא 89 טעל. 248-05
דער ביליגסטער טעאטער אין לאדז!
דורכ'ן זומער-סעזאָן ווערט געשפילט נור 4 טעג אין ח. דאָנערשטאָג, פרייטאָג, שבת און זונטאָג. קריזיס-פרייזען פון 54 גר. ביז 1,09 דער זאל איז שטאַרק ווענטילירט. אָנהויב פון די סעאנסן 6 א זייגער נאכט. זונטאָג און יום-טוב 3 נאכט.

היינט, פרייטאג, מאָרגען, שבת און זונטאָג דעם 19-טן אויגוסט 1934 **איך דער בינהנע!!!**
האָט דעם כבוד צו פרעזענטירען דעם פרעהליכען פראָגראַם א. נ.
„פורי'ס דאגות"
פעראייניגטע אַרטיסטען פון די וואַרשאַווער און לאָדזשער בינהנעס אונטער דער ליטונג Wacław Zwirski
(FURDA TROSKI) — הומאָר-רעווי אין 12 בילדער. —
נור 2 טעג! פרייטאג און שבת **סעם גאלדבערג**
אין זיין רייכען רעפערטואַר. מיט'ן אָנטייל פון Halina Jaczyńska
2 אויפטריטען פון בעליבטען פאָפ-קאָמיקער
ווי אויך Lu Wilczyńska, Igo Orsza, Wacław Zwirski
די ניי-אָנגאַזשירטע Eug. Rawski, Irena Mareell קאַפעלמייסטער: A. Kochanowski דירעקציע: M. Znamirowski
אויפ'ן עקראן! די ריהרענדע דראַמע א. נ. **„סטודענט פון פראַגע"** אין דער הויפטראָלע: **CONRAD VEIDT**

TEATR — Kawiarnia **„BAGATELA"** Piotrkowska 94, tel. 240=50.
היינט און פאלגענדע טעג! קינסטלער=אנסאמבל אונטער דער ליטונג פון LUDWIK SEMPOLIŃSKI
פערזאָנען: J. Bukojemska, J. Kozłowska, J. Gordez, H. Doree, J. Soboltówna, L. Sempoliński, J. Sulima Jaszczołt, E. Wojnar ווי אויך דער אנסאמבל פון „באגאטעלא"=גירלס און Bayman=Jazz, לאָדענט איין די גרויסע צאָהל סערעהרער
אויפן לעצטען געזעגנונגס=פראגראם א. נ.: **ŻEGNAJCIE NAM!**
גרויסע רעווי אין 2 טיילען 20 בילדער
היינט 2 פארשטעלונגען אנהויב 8 און 10 אָווענט
היינט די 125-טע יובילעי-פארשטעלונג.

איינציגער זומער=קלאנג=קינא אין גאָרטען **RAKIETA** Sienkiewicza 40. Tel. 141-22
היינט פרעמיערע! מאָנומענטאל מייסטערווערק רעזשי TURŻAŃSKI א. נ. היינט פרעמיערע!
„פייער איבער דער וואלגע"
אין די הויפטראלען: Inkiszyniew, Natalja Kowanko i Prejan

קלאנג-קינא-טעאטער **PRZEDWIOŚNIE** זשעראמסקיעגא 74/76 (רוג קאָפערניקא)

הייבט אויף פאלגענדע טעג
מעכטיגע דראַמע פון אמת'ן לעבן. מייסטערווערק, וואָס ענטפלעקט די פרויען=נשמה, וואָס האָט נור געוואוסט פון ליבע און אָפּפערונג
„קרים נעבעטען" א. נ.
אין די הויפט-ראָלען: Margaret Sullavan i John Boles
פרייזען פון די פּלעצער: I פּל. 1.09. II פּל. 90 גר. III פּל. 50 גר. —:— הנחה-קיפּאָנען צו 70 גר.
אָנהייב 4 נאָכמיטאָג, זונטאָג 2 בייטאָג.
נעכסטער פראָגראַם: „SZTUKA ŻYCIA" מיט Mirjam Hopkins אין דער הויפטראָלע.

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פערשידענעס

א לערערין א גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר דערוואקסענע פויליש, יודיש און דייטשע שפּראַכען צו ביליגע פרייזן. לאסמאן, בושעזשינער 15.

איך זוך צו קויפען מעבעל א שלאף צימער און אנ'עס-צימער אין א גוטען צושטאנד. אל. 1 מאי 50 וו. 14.

וויכטיג פאר שפולערס און שטריקערס! פערפין-אפּאראטען צו ביליגע פרייזען בעקומט איהר נור ביי צאללע, פּלאַץ קאשטשעלני 5.

אכטונג! אינהאבער פון פאבריקען און ווארשטאטען! מארשריפטליכע פייערלעש אפאראטען, נייע און געניצטע, ווי אויך פילונגע צו אלע טיפען אפאראטען, צו מעסיגע פרייזען. באטשאן, פאמארסקא 25 רעכטע אפיצינע 1 איינגאנג 1 שטאק וו. 28.

וויכטיג פאר טישלערס! איך לערן אויס פעסט=מעטראוועַ רעכונקעס צו ביליגע פרייזען. ערליך, קילינסקיעגא 16. 3352

רעוואלוציע!!! דער רענאמירטער פריזיער-אנשטאלט י. יאקובאוויטש, פיעטריקאווער 60 האט בעשלאסען אוים'ן זומער-סעזאָן צו פערקלענערן די פרייזען. ראזירען 20 גר., שערען 40 גר., דעם קאפּ וואשען 30 גר., עלעקטרישער מאסאזש 20 גר., ערשטקלאסיגער מאניקור 70 גר. איילט אלע מאסענווייז צו יאקובאוויטשן.

איך נעם אן אלעראַרט בעשטעלונגען און רעפּאראציעס פון זאקען, ספּאָרט און טריקאטאזש ווי אויך א גרויסען אויסוואהל איבערגעאַניצטע ווינטער-מאשינען צו ביליגע פרייזען.
L. Tron, Brzezińska 6

א שפּול מאשין אויף 6 ווינדעס מיט פּארפינער, פּריזווירדיג צו פערקויפען. שרודמיעיסקע 30 וו. 39. 3371

פערלוירען א האנד בייטעל און א קליין זילבערן בייטעלע. געגען בעלוינונג אפּגעבען: Cegielniana 41, Sobczak

וויכטיג פאר הענטשקע=מאכער! איך נעהם אן צו מאכען רענדער אויף א 8-ער מאשין צו ביליגע פרייזען. קאמינסקי, זשידאָווסקע 15, 1טער איינגאנג, 2-טער שטאָק.

צו בעקומען שייטלען מיט פּאריזער שרינדען ביי פרוי ראזענבערג, קאמיענגע 5, צווייטער הויף, צווייטער שטאָק.

צו פערקויפען א לעכער מאשין פירמע גוטמאַן און א ניי-מאשין פירמע זינגער, צו ערפארען קאמיענגא 18 וו. 3. 3374

א טיכטיגער יונגערמאן זוכט ארבייט אין א פאבריק אדער אלס נאכט-ווערכטער פאר א גאנץ מינימאלען לוין. בעסטע רעפערענצען. אפערטען אין אדמ. אונטער „טיכטיגער".

צו פערקויפען א 8 - ער הענטשקע=מאשינדעל צו פערשיבטע, ספּעציאל פאנג און 8/70 סוויטער מאשין מיט פאנג. זאוואדזקא 19, וו. 26. 3378

די בוכבינדעריי פון וו. ל. ווישעגראדזקי, פיעטריקאווער 33, נעהמט אן אלער ארט בוכבינדער ארבייט ווי אויך מוסטער קאלעקציעס פאר די ג' פאבריקאנטען לויטן נייעסטען סיסטעם. צו מעסיגע פרייזען. 3377

צו פערקויפען א שטריק מאשין 8/80 אין בעסטען צושטאנד, ביי זילבערבערג, דרעווגאָווסקא 42. 3388

PENSJONAT „ZDROWIE"
פון פרוי ראפאפּארט
אויף וווישניאווא=גורא, טעל. 7
עמפּפעהלט נאך עטליכע פרייע צימער אין דער מיט גרויסען קאמפאָרט איינגעריכטעטער ווילע. אויסגעצייכענטע, כשרע קיך, אויף וואונש דיעטישע. נעהמט שוין אן געסט אויף די ימים טובים. מעסיגע פרייזן!

Zaginiony został portfel, zawierający wartościowe rzeczy. Zwrócić takowe za wynagrodzeniem Cegielniana 35, Natan Nisencwajg.

לאקאלען

צו פערמיטען א גרויס געמויערט פאבריקס=לאקאל געאייגנעט אויך אויף א סקלאד, דרעוונאָווסקא 7 ביים ווירט באנדוס.

אפּצוגעבען א שעהן צימערל מיט בעקוועהמליכקייטען אויף פיעטריקאווער 16 וו. 30. 2390

א צימער און קוך אויף נאַוואָמיעסקא 30 איז זאפּארט צו פערמיטען, ביי לעשטשינסקי, נאוואמיעסקא 30. 3369

איך נעהם אן 2 יונגלעך מיט פולער טעגליכער בעקעסטיגונג אויף לאזשי. צו ערפאהרען פאמארסקא 87, וו. 12. 3353

צו פערמיטען א געוועלב מיט א שטוב און א קוך ווי אויך 2 צימערן און קוך אנ'ענצעל צימער און קוך ווי אויך ענצעלנע צימערן מיט עלעקטריש ליכט, וואסער, אפגוס. צו ערפאהרען זגערזשער 43/45 ביי דער ווירטע.

א לאקאל פּארטער צו פערמיטען פון זאפּארט ביליג דירה-געלד טראמווייט צו דער פאבריק אויף נארוטאָוויטשא 84 ערפאהרען אין שאכטעל פאבריק. 3398

א בעקוועהם ארט צו שלאפען פאר 1 אדער 2 ארענטליכע יונגעלייט איז אפּצוגעבען. פאמארסקא 14, אין אפיצינע, 2 שט., וו. 12, לאסקי.

א שעהן גרויס געוועלב אין א גיטען פונקט פאסענד פאר אלעם דירה=געלד 53 זל. א קווארטאל, צו ערפאהרען מלינארסקא 3 ביי קליין.

פרייע פאסטענס

נויטיג א קוואליפיצירטער שטריקער. זיך צו ווענדען 11 ליסטאפּאד 49 וו. 17 פראנט 3 שטאָק.

ס'ווערט געזוכט א שטריקער אויף גלאטע מאשינען, ווסכאדניע 22.

ס'ווערט געברויכט א שטעפּער=געזעלן, א נייהער אויף א סטאלע פאסטען. צו שרייבען אויף אדרעס: A. Paliwoda Gniezno, Mikołaja 5.

אינטעליגענטע מיידלעך אלס געהילף=ערציהערינס פון קינדער-גרופּען ווי אויך א טיכטיגע היגיעניסטקע ווערען געזוכט. בעפארצוגט, וועלכע קענען די העברעאישע שפּראך. צו מעלדען זיך אין קאנצעלאריע פון אינטערנאט, קילינסקעגא 105 פון 3–4 נאכמ.

א לערן יונגעל ווערט געזוכט פון אָענטליכע עלטערן אין דער דאמען הוט פאבריק „Centrala Kapeluszy", פּיעטריקאווער 30 ב. מילנער. 4366

ס'ווערט געזוכט א קוואליפיצירטע סוויטער-נייהערין נאוואמיעסקא 24, רעכטע אפיצינע וו. 21. 3370

אנ'אבערלאק-נייערין, וועלכע איז אויך א גוטע וויקאנטשארקא, קען זיך מעלדען פיעטריקאווער 92, וו. 29. 3362

נויטיג שטריקער-ארבייטער מיט 7 ער און 8-ער מאשינען, ביי דיאמענט, אלטשטאט 5. 3385

עס ווערט זאפּארט געברויכט א מעדעל צו נייען אזשורקעס ביי לאכמאן, נאוואמיעסקא 28 פראנט 3 שטאָק. 3387

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער-שורה
פאר'ן טעקסט—30 גר. פרייטאג און ערב-יו"ט—24 גר. אין דער זייט. שפאלטען 4
אין טעקסט—40 . . . . —60 . . . .
נאָכ'ן טעקסט—12 . . . . —18 . . . .
איבער דער שטאָט 60 פּראָצ. טייערער, אויסלאנד 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א וואָרט

נעקראָלאָגען—20 גר. א מ/מ (אין דער זייט 4 שפאלטען) קליינע אנאנסען ביז 15 ווערטער 1 זל. יעדעס חשבון'דיגע וואָרט — 10 גר.

אבאנאמענטס-פרייז:
אין לאדז — 4 זלאָטעס א חודש מיט אפּטראָגען א היים. אויף דער פּראָווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא—1 דאל.

מעהלערן, וועלכע ענדערן נישט פּרינציפּיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען נישט צום איבערדרוקען די אנאנס אדער צוריקצוציהען פאר דעם אנאנס

פאר'ן אינהאלט און טעמין פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פעראַנטוואָרטליך. די אדמיני. איז אָפען בייטאָג און ביינאכט.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.